

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

Vývoj sociálního zabezpečení v ČR v letech 1989 - 2013 se zaměřením na podporu státu
rodinám s dětmi.

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Smetáková
Sociální práce
(2011-2014)

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Karel Mošna

Plzeň, březen 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne

.....

podpis autora

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Karlu Mošnovi za cenné rady při vedení mé bakalářské práce.

.....

vlastnoruční podpis

Obsah

Úvod	1
1 Nemocenské pojištění před rokem 1989.....	3
1.1 Nemocenské pojištění do roku 1948.....	3
1.2 Nemocenské pojištění od roku 1948.....	4
1.3 Peněžité dávky v mateřství před rokem 1989.....	6
2 Sociální pojištění před rokem 1989	8
2.1 Do vzniku samostatného Československa	8
2.2 Po vzniku samostatného Československa.....	8
2.2.1 Po druhé světové válce	9
3 Sociální pojištění po roce 1989	11
3.1 Česká sociální reforma.....	11
3.1.1 Etapy transformace systému sociální péče	14
4 Zákon č. 54/1956 o nemocenském pojištění zaměstnanců	15
4.1 Nemocenské pojištění 1988 -1989.....	16
4.2 Nemocenské pojištění 1990 – 1992	17
4.3 Nemocenské pojištění 1992 – 1996	18
4.4 Nemocenské pojištění 1996 – 1998	18
4.5 Nemocenské pojištění 1998 – 2002	18
4.6 Nemocenské pojištění 2002 – 2004	18
4.7 Nemocenské pojištění 2004 – 2005	19
4.8 Nemocenské pojištění 2005 – 2006	19
4.9 Nemocenské pojištění 2006 – 2007	19
4.10 Nemocenské pojištění 2007 – 2008	19
5 Zákon č. 88/1968 o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění.....	20
5.1 Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 1988 – 1989.....	20

5.2	Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 1992 – 1996.....	22
5.3	Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 1996 – 1998.....	24
5.4	Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 1998 – 2002.....	24
5.5	Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 2002 – 2004.....	24
5.6	Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 2004 – 2005.....	24
5.7	Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 2005 – 2006.....	25
5.8	Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 2006 – 2007.....	25
5.9	Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 2009 – 2010.....	25
6	Zákon č. 187/2006 o nemocenském pojištění	26
6.1	Nemocenské pojištění 2009 – 2010	28
6.2	Nemocenské pojištění 2010 – 2013	28
7	Podpora rodin od roku 1990 do přijetí zákona 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře.....	29
7.1	Přijetí zákona 117/1995 Sb. O státní sociální podpoře.....	32
8	Státní sociální podpora	34
8.1	Státní sociální podpora 1995 - 1996	35
8.2	Státní sociální podpora 1996 – 1998.....	39
8.3	Státní sociální podpora 1998 – 2002.....	41
8.4	Státní sociální podpora 2002 – 2004.....	42
8.5	Státní sociální podpora 2004 – 2005.....	43
8.6	Státní sociální podpora 2005 – 2006.....	44
8.7	Státní sociální podpora 2006 – 2007.....	44
8.8	Státní sociální podpora 2007 – 2009.....	45
8.9	Státní sociální podpora 2009 – 2010.....	47
8.10	Státní sociální podpora 2010 – 2013	48
8.10.1	Shrnutí	50
9	Dotazník	52

9.1 Shrnutí.....	61
Závěr	63
Seznam zdrojů	64
Seznam příloh	68
Seznam tabulek.....	69
Resumé.....	1
Summary	2

Úvod

Oblast sociálního zabezpečení a podpora rodin je již od minulosti velmi diskutovaným tématem. Rodina je základní jednotkou státu a proto by o ní měl stát náležitě pečovat a podporovat ji v sociálních situacích, kdy má rodina zvýšené náklady v souvislosti s narozením dítěte či péčí o něj. V rodině se utváří základní hodnoty a názory jedince, proto je nutné vytvářet příznivé rodinné prostředí pro správný vývoj, aby se předcházelo patologickým vznikům osobnosti a později i zatěžováním státu při péči o tyto jedince.

Stát tuto podporu či péči o rodinu realizuje prostřednictvím rodinné politiky a jejími nástroji. Moderní pojetí rodinné politiky se zaměřuje na rodinu jako celek, soužití manželů, rodičů s dětmi. Hlavním cílem rodinné politiky je zmírňování narůstajících nákladů rodin, zejména mladé generace, svými principy sociální solidarity a sociální spravedlnosti. V rámci přímé podpory rodin jsou poskytovány dávky ze systému státní sociální podpory, které v některých případech sledují příjmovou situaci rodiny a někdy jsou poskytovány plošně.

Dávky, poskytované rodinám ale i ostatním občanům, jsou mandatorním výdajem státního rozpočtu, což ovlivňuje i výši nebo způsob poskytování těchto dávek. Stát se snaží kompenzovat příjem rodiny, při ztrátě příjmu z důvodu těhotenství a mateřství a pomáhá rodinám s dětmi kompenzovat zvýšené výdaje související s pečováním o děti.

Stát zabezpečuje také rodinu i prostřednictvím systému nemocenského pojištění, kde jsou dávky vázané na to, zda před vznikem sociální situace, byl žadatel potřebnou dobu účasten na nemocenském pojištění.

Podpora rodin v České republice mě zaujala natolik, že jsem se rozhodla prozkoumat její vývoj od roku 1989, kdy začalo formování nové kapitalistické společnosti, což bylo podmínkou pro výrazné přebudování sociálního systému v naší zemi.

Svou práci jsem zaměřila na dávky, které jsou poskytované rodinám s dětmi. Práci jsem rozdělila do devíti kapitol. První tři kapitoly stručně charakterizují období před rokem 1989, jelikož řada právních předpisů před tímto rokem byla platná i po revoluci. Další tři kapitoly se zabývají dávkami poskytovanými ze systému nemocenského pojištění a jejich vývojem a změnou legislativy. V sedmé kapitole jsou uvedeny dávky, které byly poskytované rodinám s dětmi do přijetí zákona o státní sociální podpoře, ale nebyly součástí nemocenského pojištění a v osmé kapitole se již zabývám dávkami státní sociální podpory a jejich změnami v jednotlivých obdobích. Celou svou práci jsem pro lepší

přehlednost rozdělila podle funkčních období jednotlivých vlád České republiky a jejich předsedů, jejichž funkční období jsem shrnula do tabulky v příloze.

Cílem práce je prozkoumat vývoj dávek, poskytovaných rodinám s dětmi ze systému státní sociální podpory a nemocenského pojištění. Jednotlivé změny dávek jsem aplikovala na příkladech, které uvádím v příloze a svou práci jsem doplnila o dotazník, jehož cílem bylo zjistit názory respondentů na současný systém sociálního zabezpečení, konkrétně nemocenského pojištění a státní sociální podpory.

1 Nemocenské pojištění před rokem 1989

Před analýzou nemocenského systému po roce 1989 je důležité zmínit, jak byli obyvatelé nemocensky zabezpečeni právě před tímto rokem. Již před první světovou válkou byly dávky mateřství poskytovány z nemocenského pojištění. Hlavní skupinou, které se týkalo nemocenské pojištění v období po první světové válce, byli hlavně invalidé a pozůstalí. Postupně docházelo v oblasti nemocenského pojištění k různým zákonným úpravám, nemocenské pojištění nebylo poskytováno jednotně pro všechny pracovníky, ale bylo diferenciované, nejvíce byli diskriminováni dělníci, kteří po dlouhá léta bojovali za spravedlivé a odpovídající nemocenské pojištění.

Po druhé světové válce se stát snažil přerpracovat systém nemocenského pojištění, tak, aby byl poskytován spravedlivě bez diferenciacie, hlavním cílem bylo sjednotit roztržitěnou právní úpravu. Přijetím zákona o národním pojištění došlo k významné změně v oblasti nemocenského pojištění, všechny jeho níže uvedené cíle však nebyly naplněny.

V následujících dvou podkapitolách rozebírám historii samotného nemocenského pojištění, ve třetí podkapitole se zaměřuji na dávky, které souvisejí s těhotenstvím, porodem a mateřstvím.

1.1 Nemocenské pojištění do roku 1948

Významným krokem v tomto období bylo vydání zákona č. 221/1924 Sb. o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, který byl označován jako zákon o sociálním pojištění. Tento zákon zaručil po dlouhé době dělníkům invalidní, pozůstalostní a starobní důchody. Tento zákon také nahradil dosavadní úpravu nemocenského pojištění podle rakouského zákona č. 33/1888 ř. z. (Národní pojištění č. 10/1969, str. 3).

Novou úpravou zákona došlo ke změnám pouze v podrobnostech, nikoliv ve změnách, které by se týkaly věcného obsahu.

V nemocenském pojištění docházelo k diferenciaci jednotlivých skupin zaměstnanců. Úprava podle zákona č.221/1924 stále omezovala pouze dělníky. Pokud byl pojištěnec pojištěn ještě v jiné než v nemocenské soustavě pojištění, která poskytovala stejné nebo lepší podmínky, bylo to důvodem pro vyloučení z obecného systému pojištění. V tomto období byla ve společnosti snaha vybudovat či udržovat pro různé skupiny zaměstnanců, kteří se považovali za ty, co jsou hodni lepšího zabezpečení, zvláštní soustavy pojištění s lepšími nároky, než s těmi, které poskytovala obecná soustava nemocenského pojištění (Národní pojištění č. 10/1969, str. 3).

Od počátku nemocenského pojištění existovalo organizačně oddělené hornické pojištění. Za okupace došlo k úplnému oddělení a vytvoření vlastní nemocenské soustavy. Nemocenské pojištění veřejných zaměstnanců tvořilo také zvláštní soustavu, která se ještě diferencovala podle toho, o jakou skupinu veřejných zaměstnanců šlo. Zlepšení dávkové soustavy nemocenského pojištění v prvních letech samostatného Československa přinesly zákony č. 267/1919 a 689/1920 Sb. Podle těchto zákonů byli pojištěnci rozděleni do třinácti mzdových tříd s denním nemocenským od 1,40 do 24 Kč. Později byl počet mzdových tříd snížen na deset s nemocenským od 2,70 Kč do 24 Kč (Národní pojištění č. 10/1969, str. 3).

V období okupace se upravovaly hlavně mzdové třídy, jelikož docházelo ke znehodnocení peněz a k potřebě vyrovnat se v dávkách s růstem cen a mezd.

Z nemocenského pojištění byla vytvořena jedna organizační struktura, která podléhala doзору Ústřední sociální pojišťovny. Tato organizační síť byla v období okupace a druhé světové války zrušena (Národní pojištění č. 10/1969, str. 4).

1.2 Nemocenské pojištění od roku 1948

Za nemocenské pojištění v období kapitalismu bojovalo stále hlavně dělnictvo. V důsledku politických zájmů nebylo nemocenské pojištění jednotné. Nemocenské pojištění dělníků prováděly hlavně okresní nemocenské pojišťovny nebo také zemědělské, závodní nebo spolkové nemocenské pojišťovny. Nemocenské pojištění soukromých zaměstnanců vykonávala Nemocenská pojišťovna soukromých zaměstnanců a První pražská nemocenská pojišťovna (Národní pojištění č. 10/1974, str. 8).

Kvůli roztržitosti nemocenského systému nebyl jednotný ani systém dávek nemocenského pojištění. Pojištěnci byli rozděleni podle výdělku do několika tříd, podle kterých se poskytovala výše nemocenské. Nejvíce byli diskriminováni právě dělníci.

Dle zákona 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, se poskytovala v rámci nemocenského pojištění nemocenská, peněžité pomoci v mateřství, porodné a pohřebné. 1. prosince 1945 byly zavedeny přídatky na děti, které dříve neexistovaly a postupně se staly významnou formou pomoci, kterou společnost pomáhala rodinám s dětmi (Národní pojištění č. 10/1974, str. 9).

Významným rokem ve vývoji nemocenského pojištění byl rok 1948 kdy Komunistická strana Československa a Ústřední rada odborů připravily návrh zákona o národním pojištění. V návrhu zákona se jednalo hlavně o sjednocení podmínek pro všechny pojištěnce.

Koncepce národního pojištění připravovaná již za okupace a v prvních letech po osvobození, pod vedením Revolučního odborového hnutí vycházela z principů

- Univerzality zabezpečení pro všechny občany
- Komplexnosti a úplnosti zabezpečení a přiměřenosti při všech společensky uznaných situacích
- Autonomní správy pojištění
- Jednotností organizační soustavy
- Jednotné zákonné úpravy (Národní pojištění č. 11/1969, str. 3)

V roce 1948 byl zákon o národním pojištění přijat. V zákoně o národním pojištění se příliš nepodařilo uskutečnit výše popsané principy, jelikož řada z nich byla považována za ekonomicky i organizačně příliš náročné. Ideoví tvůrci zákona byli přesvědčeni, že se tyto principy budou uplatňovat v dalším rozvoji společnosti k socialismu a budou působit jako vývojové tendence.

Významným krokem bylo v roce 1957 přijetí nového zákona o nemocenském pojištění zaměstnanců. Postupně byly upravovány a zlepšovány jednotlivé dávky a dalším důležitým krokem v pomoci rodinám s dětmi, bylo zavedení mateřského příspěvku v roce 1970 (Národní pojištění č.10/1974, str. 11).

K dalšímu prohloubení péče o rodinu s dětmi došlo vyhláškou č. 79/1982 Sb. kde byla zakotvena zásada, že pracovnice má nárok na peněžitou pomoc v mateřství stejnou jako v předchozí mateřské dovolené pokud na tuto dovolenou nastoupí do tří let a jednoho měsíce věku předchozího dítěte. Dále také vydání vyhlášky číslo 165/1979 Sb. založila také nemocenské pojištění žáků středních škol a zaručila poskytování peněžité pomoci v mateřství učnicím a studentkám, tím posílila sociální jistoty u této skupiny obyvatelstva (Národní pojištění č. 4/1985, str. 16).

Poskytování peněžité pomoci v mateřství učnicím a studentkám považuji za pozitivní změnu, které se naše společnost v minulosti dočkala. Dnes již tato úprava neplatí, jelikož podmínkou získání této dávky je účast na nemocenském pojištění.

Již na konci 19. století můžeme najít podobnost v poskytovaných dávkách. Jednalo se například o období peněžité pomoci v mateřství, či porodné. S vývojem společnosti docházelo i k vývoji dávek v oblasti podpory rodiny s dětmi související především s narozením dítěte nebo těhotenstvím a mateřstvím.

1.3 Peněžité dávky v mateřství před rokem 1989

Běžným způsobem probíhající těhotenství a mateřství nebylo nikdy považováno za nemoc, ale podle zákona o nemocenském pojištění dělníků z roku 1888 se šestinedělí v podstatě kladlo na úroveň nemoci. Ženám v šestinedělí se poskytovala nemocenská podpora a to nejméně po dobu 4 týdnů od porodu. Ženy, na které se vztahoval zákon o obchodních pomocnicích z roku 1910, mohly dostat v šestinedělí od zaměstnavatele ještě plat (Národní pojištění č. 9/1969, str. 22, 23).

Ke zlepšení podmínek došlo v roce 1917 novelou č. 457 zákona o nemocenském pojištění dělníků, kdy žena měla nárok na podporu ve výši nemocenského až do 6 týdnů po porodu.

Další zlepšení přišlo v roce 1920 novelou č. 689, kdy ženám po dobu 6 týdnů před porodem a 6 týdnů po porodu byla poskytována zákonná dávka. Dle ustanovení penzijního zákona č.26/1929 měly pojištěnky nárok na jednorázovou peněžitou dávku, která náležela při porodu ve výši odstupňované podle mzdové třídy pojištěnky (Národní pojištění č. 9/1969, str. 23).

K nové jednotné úpravě došlo zákonem č. 99/1948 Sb. O národním pojištění, kterým se rušily všechny dosavadní předpisy týkající se sociálního pojištění. Pro pojištěnky bylo zavedeno jednorázové porodné ve výši 2500 Kčs. Toto sjednocení ale neplatilo pro dělnické a úřednické pojištěnky, k úplnému sjednocení tedy došlo až 1. ledna 1957 zákonem č. 54/1956 Sb. O nemocenském pojištění zaměstnanců (Národní pojištění č. 9 /1969, str. 26, 27).

V důsledku rostoucí zaměstnanosti žen se měnilo i společenské postavení ženy. Žena, která pracuje a ještě je matkou nezaopatřených dětí je velmi zatížena, a proto se začaly vytvářet podmínky, aby žena mohla obě tyto funkce bez většího zatížení plnit. Proto byl přijat zákon č. 58/1964 Sb. O zvýšení péče o těhotné ženy a matky, tento zákon prodloužil mateřskou dovolenou z dosavadních 18 týdnů na 22.

Další platná úprava č. 88/1968 Sb. O prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavicích na děti v nemocenském pojištění vedla k dalšímu prodloužení mateřské dovolené na 26 týdnů. Zároveň byla pro všechny ženy stanovena jednotná

procentní sazba peněžité pomoci v mateřství na 90% čistého denního výdělku (Národní pojištění č. 9 /1969 str. 27, 28).

Postupně byly dalšími právními předpisy stále zvyšovány sociální dávky na děti, zvyšování přídatků a výchovného, prodlužována doba mateřské dovolené či sjednocovány sazby pojistného.

Lze tedy vidět, že systém podpory státu matkám, kterým se narodilo dítě, byl poměrně dobře propracovaný, docházelo k zabezpečení matek a rodin, které jsou v období narození dítěte touto situací finančně zatíženi.

Vydělením ze soustavy sociálního zabezpečení vznikl samostatný zákon, výše uvedený, č. 54/1956 o nemocenském pojištění zaměstnanců, který platil až do roku 2009.

2 Sociální pojištění před rokem 1989

Zpočátku sociální pojištění zahrnovalo i pojištění nemocenské. Významným mezníkem v oblasti sociálního pojištění byl nástup komunistického režimu, za kterého došlo k přepracování koncepce sociálního pojištění a nemocenského pojištění bylo vyděleno z tohoto systému.

Propracovaný a v minulosti moderní systém sociálního pojištění, byl i základem pro sociální pojištění v nově vznikajícím Československu.

2.1 Do vzniku samostatného Československa

Moderní systém sociálního pojištění zavedl v Rakousku - Uhersku předseda vlády E. Taaffe podle německého vzoru, že systém sociálního pojištění je povinný a to alespoň pro skupiny obyvatelstva, které jsou nejvíce sociálně ohroženi nebo jsou hrozbou pro společenskou stabilitu. Rakousko – Uhersko kladlo tedy důraz zejména na řešení nemoci a to úrazů spojených zaváděním strojů do výroby. V těchto dávkách se projevovala spíše kompenzační úloha, v rámci nemocenského pojištění byly poskytovány dávky matkám, které byly naopak projevem solidarity.

V tomto období došlo k položení základů ochrany práce, zdraví při práci a byly zavedeny sociální služby v podobě zprostředkování práce.

Nově vzniklé Československo z tohoto období zdědilo

- Sociální pojištění
- Chudinskou péči
- Ochranu pracovních podmínek
- Koaliční svobody (Koldinská, 2007).

2.2 Po vzniku samostatného Československa

Československý právní řád převzal právní řád Rakouska – Uherska a také povinnost postarat se o poválečné poškozence a nasměrovat společnost ven z hospodářské krize. Jedním z nástrojů bylo sjednocení samostatně stojících systémů sociálního pojištění a rozšíření okruhu obyvatelstva tak, aby byla zabezpečena většina.

Skutečnou reformou v oblasti sociálního zabezpečení bylo přijetí zákona č. 221/1924 o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Přínosem bylo spojení nemocenského a důchodového pojištění do jednoho předpisu a vznik nového sociálního pojištění pro širokou veřejnost.

Většina obyvatelstva Československé republiky byla podle zákona č.221/1924 Sb. sociálně pojištěna v rámci jednoho sociálního pojištění (Koldinská, 2007).

Důležitým krokem po druhé světové válce bylo přijetí zákona o národním pojištění, který vnesl do naší právní úpravy jasno na více než čtvrt století.

Nástupem komunistického režimu došlo ke změnám, jednou ze změn bylo oddělení nemocenského pojištění ze systému pojištění sociálního, což určitě přispělo k jasnosti a přehlednosti této problematiky, ale popíralo to, co chtěli již státní úředníci v minulosti, a to sjednocení roztržštěné právní úpravy do jednoho dokumentu. Období 80. let bylo štědrým obdobím pro začínající rodiny, jelikož stát podporoval porodnost a mladé rodiny. Takto propracovaný systém v souvislosti s pádem komunistického režimu a vytvořením nové vlády nebyl schopný fungovat dál.

2.2.1 Po druhé světové válce

Přijetí zákona č. 99/1948 o národním pojištění bylo na tehdejší dobu pokrokové. Jeho přínosem bylo sjednocení stále ještě roztržštěné právní úpravy sociálního pojištění.

Tento zákon představoval významný mezník ve vývoji československého sociálního práva. Dověřili se snahy o sjednocení sociálního pojištění a na dlouhých 40 let se stal posledním demokratickým zákonem. Po roce 1948 se ovládnutí Československa komunistickou stranou projevilo i v koncepci sociální ochrany tedy sociálního zabezpečení.

Byly přijaty dva zákony, které změnily pojetí systému národního pojištění. Prvním z nich byl zákon č. 102/1951 o přebudování národního pojištění, tento zákon odděloval nemocenské a důchodové pojištění. Na tento zákon navázal zákon č. 103/1951 Sb. o jednotné preventivní a léčebné péči.

Tímto byla otevřena cesta pro zavedení sociálního zabezpečení sovětské koncepce sociální ochrany obyvatelstva (Koldinská, 2007).

Sociální zabezpečení jako samostatný systém, který je oddělený od nemocenského pojištění byl do československého právního řádu zaveden v roce 1956 zákonem č.55/1956 Sb. O sociálním zabezpečení. Sociální zabezpečení v této formě zahrnovalo sociální péči a důchodové zabezpečení.

Přijetím zákona č. 121/1975 Sb. o sociálním zabezpečení došlo k rozvoji v oblasti rodin s dětmi, byla přijata propopulační opatření, což mělo zvýšit počet narozených dětí a ovlivnit tím vývoj populace. V roce 1985 se československá vláda v čele

s M. Gorbačovem začala snažit získat si obyvatelstvo štědrá sociální politikou, byl přijat zákon č. 100/1988 Sb. O sociálním zabezpečení (Tröster a kol., 2008).

Koncem 80. let mělo Československo sociální systém, který se vyznačoval:

- Hlavní rolí státu, který působil jako zákonodárce, provozovatel a kontroloval finanční zdroje systému
- Financování prostřednictvím státního rozpočtu
- Systémy sociálního zabezpečení byli centralizované
- Roztříštěností a nejednotností úpravy zejména v oblasti rodinných dávek
- Prohlubující se krizí, což plynulo ze špatného hospodaření státní ekonomiky a sociálního zabezpečení
- Celoživotními pracovními poměry
- Chyběla opravdová spolupráce mezi odborovými hnutími a obdobou tehdejšího stranického orgánu
- Absence reformy z důvodu jejich politické nepřijatelnosti (Koldinská, 2007).

Systém sociálního zabezpečení z období socialismu nebyl schopný reagovat na transformaci ekonomiky, která nastala po roce 1989. V tomto systému chyběla konstrukce výpočtu dávek a mechanismus jejich valorizace. Socialistické zabezpečení nebylo schopné k řešení situací, do kterých se dostávají zejména chudí a sociálně potřební lidé.

Stát začal po revoluci hledat řešení, jak sociální zabezpečení rozdělit mezi více aktérů (Lubelcová, a další, 1998).

Nově koncipovaný systém sociální pomoci měl vycházet z respektování tradiční rodiny, která je základním prvkem sociálního bezpečí a ochrany.

3 Sociální pojištění po roce 1989

Po roce 1989 začal vznikat nový systém, který by dokázal reagovat na nové požadavky společnosti. Česká sociální reforma položila základ dobře fungující sociální politice státu.

Období po roce 1989 bylo obdobím velkých politických a hospodářských změn, tyto změny se týkaly i sociální ochrany. Již v roce 1990 vláda vytvořila Scénář sociální reformy, který měl za cíl transformovat sociální ochranu v moderní a dobře fungující sociální systém.

Při stanovení této reformy byly určeny tři základní pilíře:

- 1) Aktivní politika zaměstnanosti
- 2) Rodinná politika a politika v oblasti pracovních příjmů
- 3) Politika sociálního zabezpečení – cílem bylo vytvořit jednotný systém sociálního zabezpečení, který poskytoval zdravotní, důchodové a nemocenské pojištění, individuální a skupinové připojištění a sociální pomoc a státní sociální podporu (Lubelcová, a další, 1998).

Tyto cíle byly postupně naplňovány.

3.1 Česká sociální reforma

Příprava sociální reformy začala od prosince 1989. První měsíce probíhaly sbíráním statistických údajů jednotlivých funkcí sociálního systému a sbíráním zahraničních zkušeností, které byly užitečné při vypracování nového konceptu. Byly to domácí studie připravené mezinárodními odborníky, ale i odborníky v zahraničí. Po volebním vítězství v červnu 1990 federální vláda předložila parlamentu ke schválení scénář sociální reformy, kde byly jasně stanoveny cíle, kterých chtěla do roku 1992 dosáhnout (Rys, 2003).

Společně se scénářem sociální reformy byl v září 1990 předložen i scénář ekonomické reformy. Scénář sociální reformy sledoval tři hlavní cíle, které odpovídaly i záměrům ekonomické reformy (cílem ekonomické reformy byla liberalizace a privatizace národního hospodářství). Cíle, které sledovala sociální reforma, byly:

1. Demokratizace
2. Privatizace
3. Pluralizace, která odpovídala ekonomickému procesu liberalizace (Tomeš, 1996).

Demokratizací se rozumělo vrácení správy sociálních věcí tomu, koho se týkalo, zavést autonomii a samosprávu do otázek pracovního a sociálního zabezpečení.

Privatizací sociálních institucí se rozumělo to, že bude občanům vrácena odpovědnost za jejich osudy zvýšením finanční účasti na sociálním zabezpečení. Šlo o nahrazení přidělového systému, tím že bude občanu garantováno právo na existenční minimum, pokud vyčerpá všechny své možnosti.

Pluralizací mělo dojít k tomu, aby lidé, kteří byli zvyklí na péči od státu, se začali starat o svůj osud vlastní vůlí. Došlo k liberalizaci v otázkách rozhodování o podmínkách práce, mzdách a k pluralizaci forem sociálního zabezpečení a jejich subjektů.

Aby došlo k naplnění těchto cílů, byly stanoveny čtyři programové pilíře.

1. Politika zaměstnanosti
2. Politika v oblasti pracovních příjmů
3. Rodinná politika
4. Politika sociálního zabezpečení (Tomeš, 1996).

Scénář sociální reformy začínal analýzou, která upozorňovala na škody sociálního dědictví předchozího režimu, byly to škody způsobné politikou řízeného hospodářství, která vedla k přezaměstnanosti obyvatelstva. Levná pracovní síla vedla k zaostávání v technickém průmyslu a služeb, a centrální plánování vedlo k expanzi neúčelného administrativního systému. Byla poměrně vysoká zaměstnanost žen a vysoké rodinné přídatky, přesto stále více rodin žilo v chudobě. Sociální jistoty komunistického režimu se ukázaly jako neskutečné a sociální jistota se nakonec omezila pouze na iluzi o rostoucí životní úrovni.

Sociální reforma dále zkoumala sociální rizika dalšího vývoje, která předpovídala zvýšení nezaměstnanosti v důsledku privatizace. Byla omezena neefektivní pracovní místa a někteří zaměstnavatelé zrušili svoji činnost. Skupina, která byla nejvíce ohrožena, byli mladí lidé, absolventi vysokých, středních škol a starší lidé, propuštění z neefektivních provozů (Rys, 2003).

Výše popsaná negativa škody minulého systému vedly k poklesu životní úrovně obyvatelstva, v důsledku propouštění a rušení neefektivních pracovních míst se prohlubovala nezaměstnanost a docházelo ke vzniku sociálně ohrožených skupin, což byly mladí lidé po škole a starší lidé a lidé před důchodem. Tyto ohrožené skupiny na trhu práce přetrvaly i do současnosti. Všechny tyto skutečnosti vedly k vybudování záchranné sociální sítě, která měla pomoci těmto sociálně ohroženým skupinám.

V rámci vybudovaných čtyř pilířů byly provedeny tyto skutečnosti.

Úlohou státu v oblasti **politiky zaměstnanosti** byla pomoc práva občana na ekonomickou aktivitu a pomoci mu v nezaměstnanosti. V souvislosti s tím, vláda chtěla efektivnější rozmístění lidí v regionech a rozvoj podnikatelských sil, poskytovat státní podporu zaměstnanosti formou přímých a nepřímých finančních zdrojů, usměrňovat nabídku práce na trhu a snižovat celkovou míru zaměstnanosti žen s malými dětmi, zavedením rodičovského příspěvku do 3 let věku dítěte, prodloužením doby dovolené, prodloužením doby studia a přípravy na budoucí povolání, u důchodců propracováním institutu předčasného důchodu a zkracováním pracovní doby. Dále měla za cíl poskytnout lepší ochranu občanům se změněnou pracovní neschopností a ekonomické zvýhodnění zaměstnavatelům těchto osob. Regulovat zahraniční pracovní síly a chránit tím domácí trh práce. Zřídit úřady práce, realizující státní politiku zaměstnanosti a poskytující poradenské a zprostředkovatelské služby (Tomeš, 1996).

V oblasti pracovních příjmů bylo cílem dosáhnout souladu mezi sociálním, kulturním a ekonomickým vývojem společnosti a občana. Šlo o to, aby každý občan byl zodpovědný sám za sebe, za svoji ekonomickou a životní úroveň. Stát občanovi v tomto ohledu garantoval minimální mzdu (Tomeš, 1996).

V oblasti rodinné politiky kladl scénář sociální reformy důraz na funkci a nezávislost rodiny. V případě nedostatečnosti či selhání rodinných zdrojů, musí stát těmto rodinám poskytnout pomoc ve formě dávek, služeb nebo institucí. Rodinné přídatky by měly být vypláceny bez ohledu na počet dětí v rodině s ohledem na náklady na jejich výchovu a výživu. Rodinám s nízkými příjmy by měla být poskytnuta jednotná dávka, která vyrovná jejich příjmy na úroveň životního minima (Tomeš, 1996).

V oblasti sociální politiky zabezpečení musí být vytvořen jednotný systém státního sociálního zabezpečení zahrnující nemocenské, důchodové pojištění včetně dobrovolného pojištění, státní sociální podporu a pomoc. Tato soustava bude reagovat na změny pravidelným přizpůsobováním dávek v souvislosti s růstem životních nákladů a mezd. Sociální pomoc a podpora by měla být poskytována potřebným, ale až po vyčerpání vlastních možností na zlepšení situace (Rys, 2003)(Tomeš, 1996).

Utváření takto koncipovaného systému nebylo jednoduché, transformace dosavadního sociálního systému nakonec proběhla ve třech etapách trvajících sedm let.

3.1.1 Etapy transformace systému sociální péče

V první etapě v letech 1990 – 1992 byla v souvislosti s vytvořením Scénáře sociální reformy vytvořena záchranná sociální síť, do které patřila aktivní politika zaměstnanosti a sociální ochrana obyvatel (Lubelcová, a další, 1998).

Záchranná sociální síť byla vytvořena prostřednictvím zákona o životním minimu 463/1991 Sb. a zákona o sociální potřebnosti 482/1991 Sb. Záchrannou síť tvořil také vyrovnávací příspěvek, který byl poskytován každé rodině. Smyslem vytvoření této sítě bylo zmírnit dopady ekonomických změn na sociální situaci obyvatelstva a zmírnit propad chudoby (Koldinská, 2007).

Na přelomu roku 1992 a 1993 došlo k rozdělení Československa na dvě samostatné republiky, to se do transformace systému sociální péče těchto dvou již samostatných států promítlo rozdílným způsobem.

Druhá etapa v letech 1993 – 1994 se vyznačovala neujasněným přístupem k transformaci systému sociální péče. Důvodem byl rozdílný vztah druhé vlády premiéra Mečiara k sociální transformaci, ještě za existence Československa. To vedlo k vytvoření provizorního systému sociální sítě, který postupně dostával podobu předpokládaných třech pilířů (Lubelcová, a další, 1998).

V průběhu třetí etapy v letech 1995 – 1997 vznikl systém státní sociální podpory upravený v zákoně 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře. Tento systém sociálního zabezpečení je tvořený dávkami, které jsou poskytovány adresně, dle závislosti na příjmu nebo bez závislosti na příjmu, tedy plošně. Zavedení tohoto systému došlo ke sjednocení dosavadního roztržštěného systému a jednotného systému rodinných dávek (Koldinská, 2007).

V následující kapitole se zaměřuji na dávky poskytované rodinám s dětmi v rámci zákona č. 54/1956 o nemocenském pojištění zaměstnanců.

4 Zákon č. 54/1956 o nemocenském pojištění zaměstnanců

Zákon o nemocenském pojištění zaměstnanců platil až do roku 2009, jelikož účinnost zákona č. 187/2006 byla odložena až na rok 2009.

Postupně docházelo v rámci zákona k mnoha novelizacím, největší změnou bylo přijetí zákona o státní sociální podpoře, tudíž zůstaly v zákoně o nemocenském pojištění pouze peněžité dávky, které byly odvozeny od pracovních příjmů.

Soustava dávek nemocenského pojištění zahrnovala pojištění krátkodobých následků některých sociálních událostí, které souvisí s dočasnou ztrátou výdělku. Těmito sociálními událostmi byla především dočasná pracovní neschopnost, karanténa, ošetřování nemocného člena rodiny a těhotenství a mateřství.

Nemocenské pojištění úzce souviselo a souvisí s vývojem ostatních systémů sociálního zabezpečení, zdravotního pojištění, daňovým systémem a trhem práce. Nemocenské pojištění podle tohoto zákona dostatečně nereagovalo na tyto změny, a proto bylo nutné vytvořit nový zákon o nemocenském pojištění tj. 187/2006 Sb. zákon o nemocenském pojištění (Krebs, 2005).

Posláním nemocenského pojištění zaměstnanců bylo zajištění pracujícím a jejich rodinám ochranu zdraví, zabezpečení pro případ nemoci a mateřství a rodinnými přídavky přispívat k vývoji nové generace (č. 54/1956 §1).

Dle tohoto zákona byli pojištěni zaměstnanci, domácí dělníci, žáci učilišť státních pracovních záloh a učňové. Zaměstnanci činí pro socialistický sektor v poměru, který měl obsah zaměstnaneckého poměru, ale nebyl takto označen nebo měl všechny náležitosti pro vznik zaměstnaneckého poměru. Dále byli pojištěni studenti vysokých škol a vědečtí aspiranti, spisovatelé, hudební skladatelé, výtvarní umělci, architekti, vědečtí badatelé, výkonní umělci a artisté, pokud šlo o činnost, která nebyla vykonávána v zaměstnaneckém poměru. Pojištěni byli také jiní pracovníci, o kterých to stanovila Ústřední rada odborů a státní úřad sociálního zabezpečení (č. 54/1956 §2).

V rámci tohoto zákona byly poskytovány tyto dávky

1. Věcné dávky
 - a) Lázeňská péče
 - b) Výběrová rekreace Revolučního odborového hnutí
 - c) Dětská rekreace Revolučního odborového hnutí
2. Peněžité dávky
 - a) Nemocenské

- b) Podpora při ošetřování člena rodiny
 - c) Peněžité pomoc v mateřství
 - d) Podpora při narození dítěte
3. Přídavky na děti (č. 54/1956 §11).

Dle tohoto zákona analyzuji pouze peněžité dávky, týkající se pomoci státu rodinám s dětmi, a to podpora při ošetřování člena rodiny, peněžité pomoc v mateřství, podpora při narození dítěte a přídavky na děti. Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství, peněžité pomoc v mateřství, podpora při narození dítěte a přídavky na děti byly zahrnuty v zákoně č. 88/1968 o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavicích na děti z nemocenského pojištění.

4.1 Nemocenské pojištění 1988 -1989

V této části jsou charakterizovány pouze dávky podpora při ošetřování člena rodiny a pohřebné, tedy ty, které se přímo netýkají těhotenství či mateřství, ale souvisí s rodinou.

Podpora při ošetřování člena rodiny

Podpora při ošetřování člena rodiny náležela ženě nebo muži, který nemohl pracovat, protože musel ošetřovat nemocné dítě mladší 10 let nebo pečoval o dítě mladší 10 let, pokud výchovné zařízení nebo škola, kterou dítě navštěvovalo, byly uzavřeny, dítě nemohlo toto zařízení navštěvovat v důsledku karantény nebo osoba, která jinak pečovala o dítě, onemocněla, nebo jí byla přiznána karanténa. Osoba musela ošetřovat jiného nemocného člena rodiny, pokud zdravotní stav vyžadoval nezbytně ošetřování jinou osobou.

Podmínkou pro nárok na získání této podpory bylo, že dítě nebo nemocná osoba žila s pracovníkem ve společné domácnosti a v této domácnosti není nikdo jiný, kdo by je mohl ošetřovat.

Podpora při ošetřování člena rodiny se poskytovala nejvýše po dobu pěti pracovních dnů, poskytování bylo možné prodloužit o dva pracovní dny, pokud nebylo možné během prvních pěti dnů opatřit potřebnou péči.

Pracovníkovi, který měl v péči alespoň jedno dítě ve věku do skončení povinné školní docházky a byl osamělý, mohla být přiznaná podpora při ošetřování člena rodiny prodloužena až na 13 pracovních dnů.

Pro stanovení výše dávky platili předpisy o nemocenské, což znamenalo, že se stanovila z průměrné měsíční mzdy pracovníka připadající na pracovní den, nejvýše ale z částky 150 Kčs. Výše činí 90% čisté denní mzdy (č. 54/1956, §25).

Pohřebné

Pohřebné náleželo pozůstalým, kteří vypravili pohřeb zaměstnanci a to ve výši 1000 Kčs. Pozůstalými byli manžel či manželka, druh nebo družka, děti, rodiče, děd, bába, sourozenci, tchán a tchýně, zeť a snacha.

Pokud vypravil pohřeb někdo jiný než pozůstalý, náleželo mu pohřebné do výše prokázaných výloh avšak nejvýše 1000 Kčs. Pohřebné nenáleželo, pokud bylo vypraveno z úřední povinnosti. Pokud vypravil zaměstnanec pohřeb svému rodinnému příslušníku, náleželo mu při úmrtí rodinného příslušníka ve věku do dvou let pohřebné ve výši 200 Kčs, do deseti let 500 Kčs, a nad deset let ve výši 800 Kč (č. 54/1956, §29).

Nemocenské pojištění spravovala Revoluční odborová hnutí.

4.2 Nemocenské pojištění 1990 – 1992

V roce 1990 došlo k úpravě okruhu pojištěných osob. Ze zákona byli vyjmuti žáci učilišť státních pracovních záloh a byli nahrazeni členy nezemědělských družstev, u nichž je též pracovní vztah.

Dále z okruhu pojištěnců byli vyjmuti vědečtí aspiranti, spisovatelé, hudební skladatelé, výtvarní umělci, architekti, vědečtí badatelé, výkonní umělci a artisté.

V rámci zákona byly poskytovány už jen tyto dávky

- a) Lázeňská péče
- b) Peněžité dávky
 1. Nemocenská
 2. Podpora při ošetřování člena rodiny
 3. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství
 4. Peněžitá pomoc v mateřství
 5. Podpora při narození dítěte
 6. Pohřebné
- c) Přídavky na děti (č. 180/ 1990, čl. 1., bod 8).

V tomto období došlo ke změně u dávky podpory při ošetřování člena rodiny, pohřebné zůstalo beze změn.

Podpora při ošetřování člena rodiny

U této dávky byla prodloužena doba poskytování z 5 na 7 pracovních dnů. Zaměstnanci, který byl osamělý, se podpora při ošetřování člena rodiny poskytovala po dobu 13 dnů, pokud potřeba ošetřování v nich trvala (č. 180/ 1990, čl. 1., bod 16).

Orgánem nemocenského pojištění bylo od roku 1991 federální ministerstvo práce a sociálních věcí.

4.3 Nemocenské pojištění 1992 – 1996

V roce 1995 došlo k přijetí zákona o státní sociální podpoře, který převzal některé dávky z nemocenského pojištění, tím bylo například i pohřebné, u dávky pohřebného byla v roce 1994 provedena změna, v takovéto podobě byla dávka transformována do nového zákona. V zákoně č.54/1956 o nemocenském pojištění zaměstnanců tedy zůstala pouze jedna dávka týkající se rodiny a to podpora při ošetřování člena rodiny.

Pohřebné

V roce 1994 byla upravena částka pohřebného a to tak, že činila ve všech případech jednotně 3000 Kčs (č. 182/1994, čl. 3., bod 1,2).

Od roku 1995 poskytována podle zákona č. 177/1995 Sb. o státní sociální podpoře.

Podpora při ošetřování člena rodiny

Výše této dávky byla v roce 1993 stanovena jako 67 % denního vyměřovacího základu a byla prodloužena na 9 kalendářních dnů, v případě osamělého zaměstnance byla prodloužena na 16 kalendářních dnů (č. 37/1993, čl. 1., bod 24).

V roce 1994 byl vyměřovací základ opět zvýšen a to na 69 % denního vyměřovacího základu (č. 308/1993, čl. 1., bod 9).

Od roku 1993 spravuje nemocenské pojištění Ministerstvo práce a sociálních věcí.

4.4 Nemocenské pojištění 1996 – 1998

Beze změn.

4.5 Nemocenské pojištění 1998 – 2002

Beze změn.

4.6 Nemocenské pojištění 2002 – 2004

Beze změn.

4.7 Nemocenské pojištění 2004 – 2005

Beze změn.

4.8 Nemocenské pojištění 2005 – 2006

Beze změn.

4.9 Nemocenské pojištění 2006 – 2007

Beze změn.

V období od roku 1996 do 2008 nebyla v rámci tohoto zákona provedena žádná změna.

4.10 Nemocenské pojištění 2007 – 2008

V tomto období došlo pouze ke snížení denního vyměřovacího základu u podpory při ošetřování člena rodiny.

Podpora při ošetřování člena rodiny

V roce 2008 byl snížen denní vyměřovací základ na 60% za kalendářní den (č. 261/2007, čl. 29., bod 14).

Jak je vidět v rámci zákona o nemocenském pojištění docházelo k poměrně málo změnám, změny se týkaly hlavně procentní úpravy vyměřovacích základů, což souviselo v jednotlivých obdobích s nemocností obyvatelstva či výdaji státního rozpočtu. Výraznější změnou v rámci tohoto zákona bylo zvýšení částky pohřebního, v důsledku rostoucích cen či výdajů na činnosti spojené s pohřbem.

Změny v nemocenském pojištění souvisely také s přijetím zákona o státní sociální podpoře. Nevýhodou byla roztříštěná úprava do dvou zákonů, k jejímu sjednocení došlo až v roce 2009 jelikož začal platit zákon č. 187/2006 o nemocenském pojištění, kde byly souhrnně uvedeny dávky týkající se těhotenství, mateřství i péče o člena rodiny. Tento zákon platí do dnes.

Od roku 2008 vyplácejí dávky nemocenského pojištění okresní správy sociálního zabezpečení.

Praktické příklady výpočtu dávek zkoumaných v této kapitole uvádím v přílohách č. 7 a 18.

5 Zákon č. 88/1968 o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavicích na děti z nemocenského pojištění

Tento zákon současně platil se zákonem č. 54/1956 Sb. o nemocenském pojištění zaměstnanců, zaměřoval se pouze na dávky spojené s těhotenstvím a mateřstvím.

Podle tohoto zákona se z důvodu těhotenství, porodu a mateřství v nemocenském pojištění poskytovaly tyto dávky

- a) Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství
- b) Peněžité pomoci v mateřství
- c) Podpora při narození dítěte

Všechny dávky měly i v minulosti peněžité charakter (č. 88/1968 § 2).

Okruhem osob, kterým dávky náležely, byli pracovníci účastní na nemocenském pojištění podle zákona č. 54/1956 Sb. o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění zákonů č. 16/1956 Sb. a č. 87/1968 Sb. a dále členky výrobních družstev účastným nemocenského pojištění členů výrobních družstev (č. 88/1968 § 3).

5.1 Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 1988 – 1989

Do roku 1989 platila tato úprava zákona o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavicích na děti z nemocenského pojištění. Podle zákona přídavky na děti zohledňovaly i zdravotní stav dítěte, pokud bylo dítě nějakým způsobem postižené, byly mu přídavky na děti zvyšovány o určitou částku.

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Dávka náležela pracovníci, vykonávající práci, která byla těhotným ženám zakázána nebo podle lékařského posudku ohrožovala její těhotenství, proto žena byla převedena na jinou práci, kde dosahovala nižšího výdělku, této ženě náležel vyrovnávací příspěvek z prostředků nemocenského pojištění (č. 88/1968 § 4).

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství se poskytoval ve výši rozdílu mezi průměrným měsíčním výdělkem, kterého pracovníce dosahovala po odečtení daně ze mzdy před převedením na jinou práci, a výdělkem, kterého dosahovala po převedení na méně placenou práci. K poklesu výdělku se nepřihlíželo pokud, byl s pracovníci sjednán kratší pracovní úvazek nebo po převedení na jinou práci a odečtení daně ze mzdy přesahoval její průměrný týdenní výdělek 750 Kč (č. 88/1968 § 5, odst. 1).

Příspěvek náležel po dobu, za kterou měla pracovníce po převedení na jinou práci nárok na mzdu nebo náhradu ze mzdy. V těhotenství se poskytovala nejdéle do nástupu

na mateřskou dovolenou a po nástupu na mateřskou dovolenou nejdéle do konce devátého měsíce po porodu (č. 88/1968 § 5 odst. 2).

Peněžité pomoci v mateřství

Peněžité pomoci v mateřství náležela pracovníci, pokud byla v posledních dvou letech před porodem účastna na nemocenském pojištění alespoň 270 dnů. Do této doby se započítávalo i to, pokud byla před porodem účastna nemocenské péče v ozbrojených silách, zabezpečení důchodců v nemoci, zabezpečení umělců občanů poskytující věcná plnění a výkony na základě povolení národního výboru nebo družstevních rolníků, byla účastna na důchodovém pojištění jednotlivě hospodařících osob nebo samostatně hospodařících osob. Dále pokud pobírala po zániku pojištění nemocenské nebo peněžitou pomoci v mateřství nebo byla po skončení zaměstnání, členství ve výrobním družstvu, po skončení školní docházky či studia vedena v evidenci národního výboru jako uchazečka o zaměstnání (č. 88/1968 § 6, odst. 1,2).

Nárok měla také tato žena, pokud jí trvala ochranná lhůta z dřívějšího nemocenského pojištění ještě začátkem 6 týdne před plánovaným nebo skutečným dnem porodu nebo jestli až do počátku šestého týdne pobírala dávky z nemocenského pojištění (č. 88/1968 § 6, odst. 3).

Dávka se poskytovala místo mzdy po dobu 28 týdnů mateřské dovolené a to od počátku šestého týdne před porodem nejdříve však od osmého týdne. Při narození dvou a více dětí se tato dávka poskytovala 37 týdnů od počátku stanovení dávky, v této délce se rovněž poskytovala neprovdané pracovníci, ovdovělé, rozvedené či jinak osamělé pracovníci (č. 88/1968 § 6, odst. 7).

Dávka se stanovila jako průměr čisté měsíční mzdy pracovnice připadající na pracovní den, nejvýše ale z částky 150 Kč. Výše činila 90% čisté denní mzdy pracovnice a náležela pouze za pracovní dny (č. 88/1968 § 6, odst. 8).

Tuto dávku bylo možné poskytovat i pracovníkovi, pokud byl svobodný, rozvedený, ovdovělý či jinak osamělý nebo pokud pečoval o dítě, jehož matka zemřela. V tomto případě se dávka poskytovala nejdéle po dobu 31 týdnů ode dne převzetí dítěte, nejdéle do osmi měsíců věku dítěte. Dávku bylo možné poskytovat i pracovníkovi, jehož manželka se nemohla nebo nesměla podle lékařského posudku o dítě starat (č. 88/1968 § 6, odst. 11).

Podpora při narození dítěte

Pokud porodila pracovnice nebo pracovníkova rodinná příslušnice, měla nárok na podporu ve výši 1000 Kčs. Dávka náležela manželce nebo družce pracovníka, pokud porod nastal v době 300 dnů od úmrtí pracovníka (č. 88/1968 § 6, odst. 13).

Přídavky na děti

Přídavky na děti byly dávkou nemocenského pojištění. Nárok měly děti pracovníků, pokud byli tyto pracovníci účastni na nemocenském pojištění nebo členů výrobních družstev. Pracovník musel mít nezaopatřené dítě, mít ve svém zaměstnání předepsaný pracovní úvazek a odpracovat v kalendářním měsíci stanovenou dobu (č. 88/1968 § 6, odst. 16).

Nezaopatřeným dítětem se v tomto případě rozumělo dítě do dosažení 26 let věku, pokud se soustavně připravovalo na budoucí povolání studiem nebo předepsaným výcvikem, nemohlo se připravovat na budoucí povolání a nemohlo být zaměstnancem pro nemoc nebo pro dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav nebylo možné se připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat zaměstnání. Za nezaopatřené dítě bylo možné uznat i sourozence nebo vnuka pracovníka nebo jeho manžela, pokud byly v přímém zaopatření pracovníka (č. 88/1968 § 6, odst. 18, odst. 2,3).

Dávka se poskytovala ve výši 200 Kčs na jedno dítě, 650 Kčs na dvě děti, 1210 Kčs na tři děti, 1720 Kčs na čtyři děti a za každé další dítě byla zvyšována o 350 Kčs.

Pokud se jednalo o dítě starší jednoho roku, které bylo dlouhodobě těžce zdravotně postižené, poskytoval se k této dávce příplatek ve výši 500 Kčs měsíčně, nebo 700 Kčs měsíčně vyžadovalo – li dítě zvlášť náročnou péčí (č. 88/1968 § 6, odst. 24).

Dávka se poskytovala za kalendářní měsíc.

5.2 Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 1992 – 1996

V tomto období byly nejvíce prováděny změny v přídavcích na děti, dávka byla nově konstruována podle věku dítěte, což více zohledňovalo rostoucí náklady související s rostoucím věkem dítěte. Tato dávka se také dočkala převedení do nového zákona o státní sociální podpoře a z nemocenského pojištění byla zcela vypuštěna.

Drobné úpravy se týkaly i vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství, peněžité pomoci v mateřství a podpory při narození dítěte, která byla nakonec také v roce 1995 zrušena v souvislosti se zákonem o státní sociální podpoře, kde byla nahrazena jinou dávkou.

Přídavky na děti

V roce 1993 došlo ke změně výše přídavků na děti. Dávka již byla odstupňována podle věku dítěte a to 340 Kč na dítě ve věku do 6 let, 380 Kč od 6 do 10 let, 450 Kč od 10 do 15 let a 490 Kč na dítě starší 15 let. Pro stanovení výše této dávky za kalendářní měsíc byl rozhodný věk, kterého dítě dosáhne v tomto měsíci (č. 266/1993, čl. 1., bod 2, 3).

Důvodem ke změně konstrukce přídavků na děti byla nutnost přihlížet k nákladům, které souvisejí s rostoucím věkem dítěte, cílem tedy bylo odstranit plošné poskytování dávky a zmírnit znevýhodnění rodin s jedním nebo se dvěma dětmi. Tato konstrukce přídavků na děti zohledňovala náklady na děti rozdílného věku ve vztahu k životnímu minimu (www.psp.cz).

V roce 1994 byly zvýšeny příspěvky k přídavkům na dítě, pokud se jednalo o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě, činil příspěvek 600 Kč měsíčně a 800 Kč měsíčně pokud se jednalo o dítě vyžadující mimořádnou péči zvlášť náročnou (č. 182/1994, čl. 2.).

V roce 1996 byly přídavky na děti již z tohoto zákona vypuštěny. Důvodem vypuštění přídavků na děti z tohoto zákona byla jejich transformace do zákona o státní sociální podpoře č. 117/1995.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

U této dávky bylo v roce 1993 stanoveno, že se bude poskytovat za kalendářní dny, ve kterých trvalo převedení a na jinou práci s výjimkou dnů, kdy trvala pracovní neschopnost pracovnice, ošetřovala člena rodiny, měla omluvenou nepřítomnost v práci, za kterou jí nenáležela náhrada z příjmu, měla neomluvenou nepřítomnost v práci.

Vyrovňovací příspěvek se stanovil jako rozdíl denního vyměřovacího základu, zjištěného ke dni převedení na jinou práci a průměru jejich započitatelných příjmů, které připadají na kalendářní den v jednotlivých měsících po převedení na tuto práci. Nepřihlíželo se k té části vyměřovacího základu, přesahující částku 190 Kč (č. 37/1993, čl. 2., bod 1).

V roce 1994 se částka, ke které se nepřihlíží, zvýšila na 270 Kč (č. 308/1993, čl. 3., bod 2).

Podpora při narození dítěte

Podpora při narození dítěte byla nejdříve zvýšena na 3000 Kč a v roce 1993 na 4000 Kč po té opět snížena na 3000 Kč (č. 37/1993, čl. 1., bod 6).

V roce 1995 byla tato dávka zrušena. V důsledku přijetí zákona o státní sociální podpoře bylo nutné vytvořit změny v zákoně o nemocenském pojištění. Z nemocenského pojištění byly vypuštěny ty dávky, které byly transformovány do zákona o státní sociální podpoře. Podpora při narození dítěte je v systému státní sociální podpory nahrazena dávkou porodné.

Peněžité pomoc v mateřství

U této dávky byla v roce 1993 provedena změna způsobu jejího stanovení. Od tohoto roku se stanovila stejně jako nemocenské, z denního vyměřovacího základu, nejvýše však z částky 190 Kč. Denní vyměřovací základ se zjišťoval ke dni nástupu na mateřskou dovolenou. U pracovnice, která byla převedena na jinou práci z důvodu těhotenství nebo mateřství se zjišťoval ke dni jejího převedení na jinou práci, pokud to bylo výhodnější.

Výše peněžité pomoci v mateřství činila 67 % denního vyměřovacího základu a nyní byla poskytována za kalendářní dny (č. 37/1993, čl. 1., bod 4).

V roce 1994 byla výše dávky zvýšena na 69 % denního vyměřovacího základu.

5.3 Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 1996 – 1998

Beze změn.

5.4 Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 1998 – 2002

Drobná úprava se týkala pouze dávky vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství, které není nutno zde uvádět.

5.5 Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 2002 – 2004

Beze změn.

5.6 Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 2004 – 2005

K úpravě došlo u všech dávek nemocenského pojištění a to tak, že se při výpočtu stanovily až od 15. kalendářního dne.

Důvodem k tomuto kroku bylo upřesnění způsobu postupu při výpočtu těchto dávek dle ustanovení zákona č. 88/1968, stejně jako u nemocenského od 15. dne pracovní neschopnosti. Snížení vyměřovacího základu za dobu prvních 14 kalendářních dnů by nároku na tyto dávky nebylo účelné, jelikož peněžité pomoc v mateřství a vyrovnávací

příspěvek v těhotenství a mateřství náleží po delší dobu než nemocenská a podpora při ošetřování člena rodiny (www.psp.cz).

5.7 Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 2005 – 2006

Beze změn.

5.8 Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 2006 – 2007

Beze změn.

5.9 Dávky v těhotenství a mateřství, přídavky na děti 2009 – 2010

Změny se týkaly pouze drobných úprav u denních vyměřovacích základů, které neovlivňovaly jejich výši.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

Změna se opět týkala stanovení denního vyměřovacího základu a to tak, že se stanoví podle zákona o nemocenském pojištění a zjišťuje se ke dni převedení na jinou práci v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím (č. 261/2007 čl. 33., bod 1).

Peněžité pomoci v mateřství

Ta samá změna se týkala opět i této dávky. Denní základ peněžité pomoci v mateřství se zjišťuje ke dni nástupu na mateřskou dovolenou a u zaměstnankyně, která byla převedena na jinou práci z důvodu těhotenství a mateřství se zjišťuje ke dni jejího převedení, pokud je to pro ni výhodnější (č. 261/2007 čl. 33., bod 2).

V souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění č. 187/2006 byl dosavadní zákon zrušen a byly do něj převedeny všechny tyto dávky. Zároveň tím došlo ke sjednocení dvou zákonů upravujících nemocenské dávky a to zákona č. 88/1968 o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavicích na děti z nemocenského pojištění a zákona č. 54/1956 o nemocenském pojištění zaměstnanců.

Od roku 1999 jsou při výpočtu denního vyměřovacího základu platné redukční hranice, které se každý rok upravují. Redukčními hranicemi dochází k omezení výše příjmu připadající na jeden den, ze kterého je možné vypočítat dávku, což je denní vyměřovací základ. Pokud by nebyly při výpočtu zahrnuté redukční hranice, zřejmě by se musela stále měnit procentní výše při stanovení dávky.

Praktické příklady výpočtu dávek uvádím v přílohách č. 9, 10, 11, 14.

6 Zákon č. 187/2006 o nemocenském pojištění

Současně platný zákon o nemocenském pojištění v sobě zahrnuje všechny typy dávek, týkající se nemoci, dočasné pracovní neschopnosti, ošetřování člena rodiny a situace související s těhotenstvím a mateřstvím.

V rámci tohoto zákona jsou poskytovány dávky

- a) Nemocenské
- b) Peněžité pomoci v mateřství
- c) Ošetřovné
- d) Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství (č. 187/2006, §4).

Peněžité pomoci v mateřství

Nárok na tuto dávku má pojištěnka, která porodila dítě, před porodem má těhotná pojištěnka nárok nejdříve od počátku osmého týdne před očekávaným porodem, dále má nárok pojištěnec, který převzal dítě do péče nahrazující péči rodičů, pojištěnec, pečující o dítě, jehož matka zemřela. Dále pojištěnec, který pečuje o dítě a je jeho otcem nebo manželem ženy, která toto dítě porodila, pokud se matka o něj nemůže starat pro dlouhodobou nemoc nebo pro uznání dočasně práce neschopnou. Dále má nárok také pojištěnec, který pečuje o dítě a je otcem nebo manželem ženy, která porodila dítě, pokud s matkou uzavřel písemnou dohodu, tuto dohodu je možné uzavřít nejdříve od počátku sedmého týdne po porodu dítěte, v dohodě musí být uvedeno, od kterého dne bude pojištěnec o dítě pečovat, den porodu a úředně ověřený podpis matky (č. 187/2006, §32).

Peněžité pomoci v mateřství se poskytovala 28 týdnů u pojištěnky, která porodila a 37 týdnů u pojištěnky, která porodila zároveň dvě a více dětí, 22 týdnů u pojištěnce, který převzal dítě do péče nahrazující péči rodičů, pojištěnec, pečující o dítě, jehož matka zemřela, pojištěnec, který pečuje o dítě a je jeho otcem nebo manželem ženy dítěte, pokud se tato matka o něj nemůže starat a pojištěnec, který pečuje o dítě na základě dohody mezi matkou a tímto pojištěncem a 31 týdnů u tohoto pojištěnce, pokud pečuje zároveň o dvě a více dětí (č. 187/2006, §33).

Nástup na peněžitou pomoci v mateřství začíná dnem, který si pojištěnka sama určí v období od počátku osmého týdne do počátku šestého týdne před dnem porodu nebo dnem převzetí pojištěncem do péče (č. 187/2006, §34).

Výše peněžité pomoci v mateřství činil za kalendářní den 70 % denního vyměřovacího základu (č. 187/2006, §37).

Ošetřovné

Nárok na ošetřovné má zaměstnanec, který nemůže vykonávat zaměstnání z důvodu ošetřování dítěte mladšího 10 - ti let, jestliže toto dítě utrpělo úraz musí pečovat o jiného člena domácnosti, jehož zdravotní stav z důvodu nemoci či úrazu vyžaduje ošetřování jinou fyzickou osobou, nebo žena po porodu, která vzhledem ke svému zdravotnímu stavu vyžaduje ošetřování jinou fyzickou osobou, dále má nárok osoba, která ošetřuje dítě mladší 10 – ti let, jehož školské zařízení je uzavřené z důvodu havárie, mimořádného opatření, epidemie, nebo dítě nemůže toto zařízení navštěvovat z důvodu karantény, či fyzická osoba, která jinak o dítě pečuje, onemocněla nebo utrpěla úraz a o toto dítě se nemůže starat (č. 187/2006, §39).

Ošetřovné se poskytuje po dobu 9 - ti kalendářních dnů nebo 16 - ti kalendářních dnů, pokud je zaměstnanec osamělý, nebo má v péči alespoň jedno dítě do věku 16 - ti let, které dosud neukončilo povinnou školní docházku (č. 187/2006, §40).

Výše ošetřovného činilo 60 % denního vyměřovacího základu (č. 187/2006, §41).

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

Nárok na tuto dávku má těhotná zaměstnankyně, která byla převedena na jinou práci, jelikož práce, kterou vykonávala předtím, nebyla vhodná pro těhotné ženy nebo jí byla ošetřujícím lékařem zakázána. Stejně to platí i pro matky v období do konce devátého měsíce po porodu, zaměstnankyně, která kojila nebo příslušnice, která byla odvolána ze svého služebního místa, jelikož těhotenství vyžaduje zvýšenou bezpečnost.

Vyrovňovací příspěvek se vyplácel za kalendářní dny, ve kterých trvalo převedení na jinou práci či na jiné služební místo. Příspěvek náležel nejdéle do počátku šestého týdne před očekávaným porodem (č. 187/2006, §42).

Dávka se stanovila jako rozdíl mezi denním vyměřovacím základem, který byl zjištěn ke dni převedení na jinou práci a průměrem započitatelných příjmů zaměstnankyně, které připadají na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení (č. 187/2006, §44).

6.1 Nemocenské pojištění 2009 – 2010

V tomto období byl snížen denní vyměřovací základ u peněžité pomoci v mateřství.

Peněžítá pomoc v mateřství

U této dávky byl v období od 1. ledna 2010 do 31. prosince 2010 snížen vyměřovací základ a to na 60 % denního vyměřovacího základu (č. 362/2009, čl. 13., bod 3).

Ošetřovné

U ošetřovného byla ve stejném období jako u předchozí dávky snížena doba poskytování a to z 9 - ti na 6 kalendářních dnů a z 16 - ti na 13 kalendářních dnů v případě osamělého zaměstnance nebo pokud pečoval alespoň o jedno dítě do 16 - ti let, které neukončilo povinnou školní docházku (č. 362/2009, čl. 13., bod 4).

Důvodem k těmto změnám bylo sjednocení výše peněžité pomoci v mateřství s výší ostatních dávek nemocenského pojištění pro rok 2010. Snížil se zápočet výdělku pro stanovení denního vyměřovacího základu u první redukční hranice ze 100% na 90 % a zároveň se snížila i sazba pro výpočet peněžité pomoci v mateřství ze 70 % na 60 %. Náhrada ztráty příjmu z důvodu sociální události byla při stejném započitatelném příjmu stejně vysoká bez ohledu na to, o jakou sociální událost šlo (www.psp.cz).

6.2 Nemocenské pojištění 2010 – 2013

V roce 2011 se u peněžité pomoci v mateřství vyměřovací základ vrátil opět na 70 % a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství byl poskytován opět 9 a 16 kalendářních dnů. Takto platná úprava platí dodnes.

Praktické příklady výpočtu dávek uvádím v přílohách č. 8, 9, 10.

7 Podpora rodin od roku 1990 do přijetí zákona 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře

Před tím než začnu charakterizovat dávky státní sociální podpory, zmíním ve své práci dávky, které stát poskytoval rodinám s dětmi ještě před přijetím tohoto zákona, ale nebyly součástí zákona o nemocenském pojištění. Některé následující dávky byly stanoveny jednorázově pevnou částkou a některé se odvíjely od životního minima. Dávky byly postupně zvyšovány, buď v souvislosti s valorizací, či vládními nařízeními.

Přídavky na děti a podpora při narození dítěte byly poskytovány ze systému nemocenského pojištění.

Státní vyrovnávací příspěvek

Dne 1. 7. 1990 byla v souvislosti z liberalizací cen zavedena nová dávka pro všechny občany, státní vyrovnávací příspěvek. Dávka byla schválena jako přechodná, nesystémová dávka. Později byla zvýšena pro děti a důchodce a v souvislosti se zvýšením cen byla jedinou kompenzační dávkou (Lubelcová, a další, 1998).

Tato dávka byla v roce 1991 zvýšena nezaopatřeným dětem a důchodcům v souvislosti se zvýšením cen tepelné energie a cen paliv. V roce 1992 v souvislosti s přijetím státního rozpočtu byl příspěvek zrušen ekonomicky aktivním osobám. V roce 1993 byl příspěvek zrušen poživatelům důchodů, jejichž příjem z výdělečné činnosti nepřesáhl minimální mzdu 2200 Kč a vyšší. Zároveň bylo zavedeno další kritérium pro nezaopatřené děti a poživatele rodičovského příspěvku, takové, že nárok vznikl pouze do výše dvojnásobku životního minima společně posuzovaných osob (Kepková, 1997).

S účinností od roku 1994 a v souvislosti s posunem termínu zavedení státní sociální podpory se příspěvek zvýšil nezaopatřeným dětem v rodinách s příjmem do 1,5 násobku životního minima. V tomto roce byl také zrušen příspěvek pro poživatele rodičovského příspěvku, jelikož se stal jeho součástí a u poživatelů důchodu, kde se stal také jejich součástí (Kepková, 1997).

Při žádosti o příspěvek se posuzovaly čisté příjmy, to znamená po odečtení daní, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na sociální zabezpečení. Od roku 1991 byl postupně omezován okruh osob, postupně se tedy stávala dávkou testovanou (Kepková, 1997).

Rodičovský příspěvek

Dne 1. 10. 1990 byla zákonem schválena nová státní nároková dávka – rodičovský příspěvek. Rodičovský příspěvek byl vždy považován za sociální dávku. Po přijetí zákona o životním minimu byl postupně zvyšován na úroveň potřebnou k zajištění základních životních potřeb. V říjnu 1993 byla uzákoněna přímá vazba na valorizaci životního minima, to znamenalo, že příspěvek se automaticky zvýšil pokaždé, pokud bylo zvýšeno životní minimum (Lubelcová, a další, 1998).

Rodičovský příspěvek nahradil mateřský příspěvek, který náležel pouze matce, která pečovala o jedno dítě do jednoho roku nebo o dvě děti do dvou let věku nejmladšího dítěte. Zavedení rodičovského příspěvku mělo za cíl zkvalitnění individuální péče o děti, zlepšení sociální situace rodin s dětmi, zlepšení zdravotního stavu dětí, zrovnoprávnění obou rodičů při péči o dítě a snížení počtu dětí v jeslích (Kepková, 1997).

Podmínkou nároku byla celodenní péče o dítě, ale zákon umožňoval i výdělečnou činnost rodiče, tak ale byla omezena časově nebo vyšší výdělkem. Další podmínkou bylo to, že dítě nebylo umístěno v jeslích ani v jiném podobném zařízení a rodič musel zajistit potřebnou péči o dítě po dobu výdělečné činnosti jinou osobou. Tyto podmínky byly mírnější, pokud se jednalo o zdravotně postižené dítě. Příspěvek se vyplácel do 7 - mi let věku a dítě mohlo navštěvovat předškolní či rehabilitační zařízení (Kepková, 1997).

Jednorázový příspěvek

V roce 1993 řešila tato dávka obtížnou finanční situaci rodiny. Dávka byla nárokovou podle životního minima příjemců. Rozhodnou částkou byl příjem nižší než 1,25 násobek životního minima. Výhodnější podmínky byly pro poživatele výchovného a pro děti žijící pouze s jedním rodičem.

Tento příspěvek byl vyplacen v srpnu 1993 za každé dítě žijící v domácnosti, pokud splnili podmínku rozhodné částky.

Výše částky činila částku životního minima stanovenou k zajištění výživy a ostatních osobních potřeb podle věku dítěte. Dětem, kterým náleželo výchovné k důchodům, byl jednorázový příspěvek vyplacen v jednotné výši 1470 Kč bez ohledu na věk dítěte (Kepková, 1997).

Zapatřovací příspěvek a příspěvek na byt vojáka

Dávka byla vyplácena za dobu konání základní či náhradní vojenské služby.

Od roku 1994 byla dávka zvyšována systémově v souladu s koncepcí státní sociální podpory (Kepková, 1997).

Příspěvek na výživu

Dávka byla určena sociálně potřebnému nezaopatřenému dítěti, pokud na něj osoba povinná platit výživné, toto výživné neplatila (Kepková, 1997).

Rodičovský příspěvek (dle zákona č. 382/1990 Sb. o rodičovském příspěvku) a podpora při narození dítěte a pohřebné podle předpisů o nemocenském pojištění (dle zákona č. 88/1968 Sb. o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění ve znění pozdějších předpisů) byly naposledy vyplaceny v září 1995 a k 30. září 1995 nárok na tyto dávky dle uvedených zákonů zanikl.

Zaopatřovací příspěvek (dle zákona o sociálním zabezpečení č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení ve znění pozdějších předpisů) byl naposledy vyplacen k 31. říjnu 1995 nárok na dávku dle zákona o sociálním zabezpečení zanikl.

Přídavky na děti dle předpisů o nemocenském pojištění (dle zákona č. 88/1968 Sb. o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění ve znění pozdějších předpisů) a příplatek k přídavkům na děti a výchovné na dítě, které je dlouhodobě těžce zdravotně postižené a vyžaduje mimořádnou péči dle zákona č. 88/1968 Sb. o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění ve znění pozdějších předpisů a zákona o nemocenském pojištění č. 32/1957 Sb. o nemocenském pojištění v ozbrojených silách ve znění pozdějších předpisů, byly vyplaceny naposledy v prosinci 1995 a k 31. prosinci 1995 nárok na dávky dle uvedených zákonů zanikl.

Výchovné podle zákona o sociálním zabezpečení (č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení ve znění pozdějších předpisů), příplatek k výchovnému na dítě, které je dlouhodobě těžce zdravotně postižené a vyžaduje mimořádnou péči podle zákona o sociálním zabezpečení, státní vyrovnávací příspěvek dle zákonného opatření Federálního shromáždění o státním sociálním příspěvku na nájemné (č. 319/1993 Sb. příspěvku na nájemné ve znění pozdějších předpisů) byly naposledy vyplaceny v lednu 1996 a nárok na tyto dávky zanikl k 31. lednu 1996.

Výplatu těchto dávek provedl orgán, právnická osoba nebo fyzická osoba, která o nich rozhodovala nebo je přiznala (č.117/1995).

Lze tedy vidět, že některé uvedené dávky, byly v souvislosti s přijetím nového zákona o státní sociální podpoře zrušeny a některé dávky byly nově zahrnuty do tohoto

zákona, čímž byl naplněn cíl, který již od začátku práce popisují, a to sjednocení právní úpravy do jednoho dokumentu.

7.1 Přijetí zákona 117/1995 Sb. O státní sociální podpoře

Systém státní sociální podpory byl zaváděn ve dvou etapách. V první etapě od 1. 10. 1995 nabyla ustanovení zákona týkající se dávek poskytovaných bez ohledu na výši příjmu společně posuzovaných osob, a to rodičovský příspěvek, zaopatřovací příspěvek, porodné, pohřebné a dávky pěstounské péče. Ve druhé etapě od 1. 1. 1996 nabyly účinnosti ustanovení týkající se dávek, které jsou poskytovány na výši příjmu společně posuzovaných osob a to přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, příspěvek na dopravu (Lubelcová, a další, 1998).

Systém státní sociální podpory byl zaveden zákonem č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře. Přijetí zákona bylo důležitým krokem v transformačním procesu v sociální oblasti. Státní sociální podpora je systém dávek, které jsou určeny hlavně rodinám s nezaopatřenými dětmi. Systém funguje na principu solidarity mezi rodinami bezdětnými a rodinami s dětmi, dále mezi rodinami s nižšími a vyššími příjmy.

Při vytváření koncepce tohoto systému byly sledovány tři principy:

1. Nadále bude životní úroveň rodin a občanů vycházet z jejich pracovních příjmů.
2. Přerozdělování prostředků bude upravovat rozdíly v příjmech, aby státem uznané sociální dávky nebyly náhradou příjmů, ale pomáhaly řešit státem uznané společenské situace, poskytování dávek zároveň nesmí být demotivující ve vztahu k práci, a zároveň musí být kladen důraz na to, aby se snížila závislost rodin na sociálních příjmech.
3. Musí být dodržováno hledisko účelnosti, hospodárnosti a adresnosti (Tröster, 2008).

Základním nástrojem tohoto systému je životní minimum. Životní minimum je státem uznaná minimální částka k zajištění výživy a ostatních základních životních potřeb. Používá se ke stanovení hranice životní úrovně domácností a dále k vytvoření pásem, které určují vznik nároku na dávku. Dalším využitím životního minima je k vlastnímu určení výše dávek, které byly v některých případech stanoveny jako x násobek životního minima příjemce dávky.

Životní minimum podléhá valorizaci, což zajišťuje udržování reálné úrovně a celého systému státní sociální podpory (Lubelcová, a další, 1998).

Nejvýznamnějším adresátem státní sociální podpory je rodina. Z hlediska sociální politiky je rodina základní jednotkou státu, kde se naplňují základní vztahy solidarity a vzájemné pomoci. Pro účely tohoto zákona je tvořena nezaopatřenými dětmi, jejich rodiči nebo osobami, které převzaly děti do péče nahrazující péči rodičů.

Důležitým předpokladem pro zavedení nového systému státní sociální podpory je definování a rozbor situací, kde se má stát podílet na jejich řešení formou závazných dávek. Je potřeba, aby stát měl k dispozici nástroje pro podporu rodin, kdy tyto rodiny mají zvýšené náklady v souvislosti se založením rodiny, narozením dítěte a nemohou být kryty ani jejich úsporami. Z tohoto důvodu je životní úroveň rodin s dětmi nižší než životní úroveň osob, které děti nevyživují.

Vzhledem k této situaci je nutná redistribuce prostředků ve prospěch rodin s dětmi. Státní sociální podpora se také týká občanů, kteří v rodině nežijí, ale vzhledem k nastalé sociální situaci pomoc potřebují.

Návrh zákona o státní sociální podpoře přinesl tři podstatné změny:

- Sjednotil státní sociální dávky, které jsou podporou pro rodiny s dětmi
- Nově definoval dávky, které byly součástí jiných systémů například sociální péče nebo nemocenského pojištění
- Zavedl nové dávky, které řešili do té doby neřešené sociální situace

Transformace systému vedla ke sjednocení roztržité právní úpravy jednotlivých dávek, tak aby byly respektovány právní normy, mezinárodní dohody a konvence, ke kterým Česká republika přistupovala (www.psp.cz).

8 Státní sociální podpora

Prostřednictvím státní sociální podpory se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní potřeby dětí a rodin. Dávky státní sociální podpory poskytuje stát i v některých dalších sociálních situacích (zákon č. 117/1995, § 1).

Dávky státní sociální podpory se rozdělují do dvou skupin a to na dávky testované a netestované. Testované jsou poskytovány v závislosti na výši příjmu a dávky netestované jsou poskytovány bez ohledu na výši příjmu rodiny nebo společně posuzovaných osob (zákon č. 117/1995, § 2).

Některé dávky státní sociální podpory se odvíjí od životního minima, částky životního minima od roku 1991 uvádím v příloze 1.

K základním principům státní sociální podpory patří, jednotnost, komplexnost, sociální spravedlnost, valorizace, dostupnost, nenáročnost. Konstrukce dávek státní sociální podpory se odvíjí od životního minima, což je státem uznaná dolní hranice částky sloužící k zajištění výživy a základních životních potřeb a částky na domácnost, která byla do roku 2006 používána pro stanovení výše hranic příjmu (Krebs, 2005).

Při provádění státní sociální politiky je uplatňován princip solidarity státu od bezdětných rodin k rodinám s dětmi a od vysokopříjmových k nízkopříjmovým. Nárok na dávky státní sociální podpory má občan s trvalým pobytem na území České republiky, při posuzování nároku se netestuje majetek rodiny, tento systém chápe rodinu jako soužití rodičů a nezaopatřených dětí. Nezaopatřeným dítětem se rozumí dítě do skončení povinné školní docházky a pak, pokud se připravuje soustavně na budoucí povolání, to znamená studiem na střední nebo vysoké škole, ale nejdéle do 26 – ti let věku dítěte (Krebs, 2005).

Za nezaopatřené dítě lze také považovat dítě, které skončilo povinnou školní docházkou, nejdéle však do věku 26 – ti let, pokud se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání či vykonávat výdělečnou činnost pro úraz nebo nemoc, nebo nemůže vykonávat výdělečnou činnosti z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Dále také pokud po skončení povinné školní docházky do 18 - ti let, je veden jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci (č. 177/1995 §11).

Nyní budu analyzovat změny v jednotlivých dávkách státní sociální podpory.

8.1 Státní sociální podpora 1995 - 1996

Základním cílem vlády byla v tomto období transformace dosavadního systému sociálního zabezpečení, vláda si také dala za cíl předložit nový návrh zákonné úpravy státních sociálních dávek tak, aby se změnil dosud plošný způsob poskytování dávek, na poskytování s přihlédnutím k příjmové situaci občana či rodiny. Poskytovatelem sociální pomoci měly být především obce, občanské či charitativní a církevní organizace a jiné nestátní subjekty (www.vlada.cz).

V souvislosti se stanovením transformace systému sociálního zabezpečení a poskytování dávek s přihlédnutím k příjmům rodiny byl v roce 1995 přijat zákon o státní sociální podpoře.

Jelikož se ve své práci zabývám pouze dávkami související s péčí o děti a s rodinou a nezabývám se náhradní rodinnou péčí, budu analyzovat pouze dávky přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na dopravu, rodičovský příspěvek, zaopatřovací příspěvek, porodné a pohřebné a další dávky vznikající v průběhu let, které se týkají mnou zkoumané oblasti.

V rámci zákona o státní sociální podpoře ve znění z roku 1995 byly poskytovány následující dávky. Jak již bylo napsáno, dávky poskytované v souvislosti na příjmu, byly přijaty až v roce 1996.

a) V závislosti na výši příjmu

Přídavek na dítě

Sociální příplatek

Příspěvek na bydlení

Příspěvek na dopravu

b) Ostatní dávky

Rodičovský příspěvek

Zaopatřovací příspěvek

Dávky pěstounské péče

Porodné

Pohřebné (č. 117/1995, §2).

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě byl poskytován ve třech výměrách, ve zvýšené, základní a snížené.

Ve zvýšené výměře, pokud rozhodný příjem v rodině nepřevyšoval součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,10. V základní výměře, pokud rozhodný příjem rodiny převyšoval částku životního minima rodiny a koeficientu 1,10 avšak nebyl vyšší než součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,80. Ve snížené výměře, pokud rozhodný příjem rodiny převyšoval součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,80 avšak nebyl vyšší než součin částky životního minima rodiny a koeficientu 3,00 (č. 117/1995, §17).

Výše přídavku byla stanovena ve zvýšené výměře součinem částky na osobní potřeby dítěte a koeficientu 0,32. V základní výměře součinem částky na osobní potřeby dítěte a koeficientu 0,28. Ve snížené výměře součinem částky na osobní potřeby a koeficientu 0,14 (č. 117/1995, §18).

Přídavek na dítě se vyplácel nezaopatřenému zletilému dítěti, které na něj mělo nárok. Pokud bylo nezaopatřené dítě nezletilé, vyplácel se přídavek osobě, která měla dítě v přímé péči. Pokud bylo nezaopatřené dítě v plném zaopatření v ústavu pro péči o děti a mládež nebo z jiných důvodů, vyplácel se přídavek tomuto zařízení (č. 117/1995, §19).

Sociální příplatek

Nárok na sociální příplatek měla osoba, která pečovala alespoň o jedno nezaopatřené dítě, výjimkou bylo dítě svěřené do pěstounské péče nebo nezaopatřené dítě, které bylo v plném zaopatření v ústavu pro péči o děti a mládež. Nárok vznikl, pokud rozhodný příjem rodiny nepřevyšoval součin částky životního minima rodiny (popřípadě zvýšeného ale § 22 tohoto zákona, kde jsou uvedeny koeficienty, které se týkají zdravotního postižení dítěte nebo jeho přípravy na budoucí povolání a dále zdravotní postižení rodiče nebo jeho osamělost) a koeficientu 1,60 (č. 117/1995, §20, odst. 1).

Byly - li splněny podmínky nároku na sociální příplatek, náležel tento příplatek pouze jednou a to osobě určené na základě dohody těchto osob. Pokud se osoby nedohodly, určil okresní úřad, který o příplatku rozhodl, komu bude tento příplatek přiznán (č. 117/1995, §20, odst. 2).

Výše sociálního příplatku činila za kalendářní měsíc rozdíl mezi částkou na osobní potřeby nezaopatřeného dítěte nebo jejich součtem, pokud v rodině žilo více dětí, a částkou určenou jako podíl, v jehož čitateli je součin částky na osobní potřeby dítěte nebo dětí

a rozhodného příjmu rodiny a ve jmenovateli je součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,60 (č. 117/1995, §21, odst. 1).

Pokud rozhodný příjem rodiny, ze kterého se vychází při stanovení podílu částky na osobní potřeby dítěte nebo dětí a součinu částky životního minima rodiny, nedosahoval částky životního minima, pro stanovení výše sociální příplatku se započítala částka odpovídající životnímu minimu této rodiny. V případě stanovení příjmu podle tohoto odstavce, se ke zvýšení podle § 22 nepřihlíželo (č. 117/1995, §21, odst. 2).

Příspěvek na dopravu

Nárok na příspěvek na dopravu mělo nezaopatřené dítě, které mimo místo obce, ve které bylo hlášeno k trvalému pobytu plnilo povinnou školní docházku, soustavně se připravovalo na budoucí povolání na střední nebo vysoké škole a rozhodný příjem rodiny nepřevyšoval částku součinu životního minima rodiny a koeficientu 2,00 (č. 117/1995, §27).

Příspěvek na dopravu nenáležel v měsíci červenci a srpnu.

Dojíždělo – li dítě do místa sídla jeho školy denně, činila výše příspěvku za kalendářní měsíc 30%, pokud dítě plnilo povinnou školní docházku, 50% pokud se dítě připravovalo na budoucí povolání na střední nebo vysoké škole nebo se připravovalo pro pracovní uplatnění, částky, kterou ministerstvo financí v dohodě s ministerstvem dopravy a ministerstvem práce a sociálních věcí stanovilo vždy k 1. 9. a k 1. 2. každého roku. Částka odpovídala čtyřicetinásobku jednosměrného plného jízdného v pravidelné autobusové dopravě na tarifní vzdálenost, která vyplývala z platných jízdních řádů (č. 117/1995, §28, odst. 1).

Nedojíždělo – li dítě do místa sídla školy denně, výše příspěvku za kalendářní měsíc činila 6% pokud dítě plnilo povinnou školní docházku, 10% pokud se dítě připravovalo na budoucí povolání na střední škole nebo se připravovalo pro pracovní uplatnění a 5% pokud se dítě připravovalo na budoucí povolání na vysoké škole, částky, kterou ministerstvo financí v dohodě s ministerstvem dopravy a ministerstvem práce a sociálních věcí stanovilo vždy k 1. 9 a k 1. 2.. Částka odpovídala čtyřicetinásobku jednosměrného plného jízdného v pravidelné autobusové dopravě na tarifní vzdálenost, která vyplývala z platných jízdních řádů (č. 117/1995, §28 odst. 2).

Rodičovský příspěvek

Nárok na rodičovský příspěvek měl rodič, který řádně, osobně a celodenně pečoval alespoň o jedno dítě, do 4 let věku nebo do 7 - mi let věku, pokud se jednalo o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené (č. 117/1995, §30).

Zároveň měl nárok pouze rodič, který v době péče o dítě neměl nárok na příjem z výdělečné činnosti a nepobíral dávky nemocenského pojištění, hmotné zabezpečení uchazeče o zaměstnání nebo příspěvky náležející občanům se změněnou pracovní schopností v době jejich rehabilitace. Rodič měl nárok na tento příspěvek, pokud měl příjem z výdělečné činnosti, pouze v době trvání dvě hodiny denně nebo po odpočtu daně z příjmu fyzických osob, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění nepřesahoval částku na osobní potřeby rodiče. Rodiči náleželo i nemocenské a podpora při ošetřování člena rodiny, pokud byla dávka vypočtena z tohoto příjmu. Pokud byl rodič osoba samostatně výdělečně činná, náležel rodičovský příspěvek pouze v kalendářním měsíci, v nichž rodič nebyl povinen platit zálohy na důchodovém pojištění a nebyl v této době výdělečně činný. Příspěvek náležel i po dobu, po kterou rodič pobíral nemocenské pojištění (č. 117/1995, §30, odst. 2,3).

Při péči o dítě náležel rodičovský příspěvek pouze jednou, a to rodiči určeném na základě dohody rodičů.

Výše rodičovského příspěvku činila za kalendářní měsíc, součin částky na osobní potřeby rodiče a koeficientu 1,10. Pokud rodič v době, kdy pečoval o dítě, pobíral dávky nemocenského pojištění, hmotné zabezpečení, příspěvky náležející občanům se změněnou pracovní schopností v době jejich pracovní rehabilitace výše těchto dávek byla nižší než rodičovský příspěvek, tak se výše stanovila jako rozdíl mezi tímto příspěvkem a uvedenými příspěvky (č. 117/1995, §32).

Zaopatřovací příspěvek

Nárok na tento příspěvek mělo nezaopatřené dítě vojáka, manželka vojáka, pokud pečovala o dítě do 4 let věku nebo do 7 – mi let věku pokud se jednalo o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené nebo manželka byla invalidní a tudíž nemohla být výdělečně činná, dále kvůli přípravě na budoucí povolání a péči o dítě předškolního věku staršího 4 let a dále měla nárok osoba, které soud přiznal

vůči vojákovi výživné nebo s tímto vojákem uzavřela dohodu o výživném, pokud tento voják nemohl plnit vyživovací povinnosti v důsledku služby (č. 117/1995, §33).

Zároveň tento voják konal vojenskou základní službu, službu vojenského cvičení v Armádě České republiky nebo civilní službu a neměl nárok na náhradu mzdy nebo platu.

Výše příspěvku nezaopatřenému dítěti a manželce vojáka činila za kalendářní měsíc součin částky na osobní potřeby oprávněné osoby a koeficientu 0,67 (č. 117/1995, §34, odst. 1).

Výše příspěvku u osoby, které soud přiznal výživné vůči vojákovi, činila za kalendářní měsíc částku výživného nebo příspěvku na výživu, na který měla osoba nárok, zároveň ale nejvýše součin částky na osobní potřeby oprávněné osoby a koeficientu 0,67 (č. 117/1995, §34, odst. 2).

Porodné

Nárok na dávku porodného měla žena, která porodila nebo otec, pokud žena, která porodila dítě, zemřela. Nárok vznikl dnem porodu. Nárok měla i osoba, která převzala dítě do péče, nahrazující péči rodičů (č. 117/1995, §44).

Při narození jednoho dítěte činila výše porodného součin částky na osobní potřeby dítěte a koeficientu 4,00. Při narození dvou dětí činila součin úhrnu částek na osobní potřeby těchto dětí a koeficientu 5,00. Při narození třech a více dětí výše příspěvku činila součin úhrnu částek na osobní potřeby těchto dětí a koeficientu 9,00. Dávka porodného byla vyplácena jednorázově (č. 117/1995, §46).

Pohřebné

Nárok na tuto dávku měla osoba, která vypravila pohřeb. Nárok na pohřebné vznikl dnem vypravení pohřbu (č. 117/1995, §47).

Pohřebné se vyplácelo jednorázově částkou 3000,- (č. 117/1995, §48).

Všechny dávky vyplácely okresní úřady příslušné k rozhodování o dávkách (č. 117/1995, §58 odst. 1).

8.2 Státní sociální podpora 1996 – 1998

V roce 1996 byly provedeny drobné úpravy v příspěvku na dopravu týkající se vzdálenosti či místa školy ve druhé části obce, ve které je dítě hlášeno k trvalému pobytu. Výše dávky se však nezměnila. U přídatku na dítě byly na níže uvedené období

zredukovány výměry pouze na zvýšenou a základní a došlo k drobné úpravě také u sociálního příplatku, u rodičovského příspěvku byla doplněna ustanovení, která dosud v zákoně chyběla a dávka pohřebního byla zvýšena o dva tisíce.

Přídavek na dítě

V roce 1997 byla provedena úprava týkající se přídavku na děti. Přídavek na dítě byl do 31. prosince 1998 stanoven tak, že byly rozlišovány pouze dvě výměry a to zvýšená a základní. Ve zvýšené výměře příjem v rodině nepřevyšoval součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,80. A v základní výměře rozhodný příjem rodiny převyšoval součin životního minima rodiny a koeficientu 1,80, ale nebyl vyšší než součin částky životního minima a koeficientu 2,20 (č. 242/1997, čl. 1., bod 16).

Výše přídavku ve zvýšené výměře činila součin částky na osobní potřeby dítěte a koeficientu 0,27. V základní výměře činila součin částky na osobní potřeby a koeficientu 0,14 (č. 242/1997, čl. 1., bod 16).

Důvodem změny konstrukce bylo to, že rodina s rozhodným příjmem do 1,1 násobku životního minima, jako to bylo u snížené výměry, docílila podpory v rámci sociálního příplatku. Proto nebylo nutné vyplácet rodinám vyšší přídavek na dítě a současně sociální příplatek. Důvodem také bylo to, že nárok mělo 90% až 95% rodin s dětmi a v roce 1997 mělo 10% příjemců čistý příjem přesahující 28 000,-. Přídavek na dítě u rodin, které se vešly do základní nebo zvýšené výměry, zůstala částka přídavku přibližně na předchozí úrovni. Skupinám, které byly ve snížené výměře, bylo snížení kompenzováno zvýšením sociálního příplatku. Změna parametrů přídavku na dítě byla také důvodem, kterým byla nutnost omezení státních výdajů v roce 1997 v 1998. Plánovalo se, že změnou koeficientů u přídavku na děti se od 1. října 1997 v tomto roce dosáhne úspory až 300 milionů korun (www.psp.cz).

Po 31. prosinci 1998 se konstrukce přídavku na děti vrátila do stavu, jak tomu bylo před rokem 1997.

Sociální příplatek

U sociálního příplatku byla provedena změna týkající se pouze drobné úpravy nároku a to pouze, že rozhodný příjem v rodině musí být nižší než součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,60 namísto dřívějšího ustanovení, kdy rozhodný příjem nepřevyšoval součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,60 (č. 242/1997, čl. 1., bod 24).

U sociálního příplatku byly zrušeny koeficienty v § 22, týkající se přípravy na budoucí povolání dítěte.

Rodičovský příspěvek

U rodičovského příspěvku byly definovány podmínky, za jakých náleží rodičovský příspěvek, pokud dítě například navštěvuje jesle, předškolní zařízení nebo se jedná o dítě dlouhodobě postižené či dlouhodobě těžce zdravotně postižené (č. 242/1997, čl. 1., bod 28).

Tato úprava v předchozím znění zákona chyběla. Výše dávky se nijak neměnila. V rámci tohoto zákona byly také upraveny podmínky týkající se výdělečné činnosti rodiče zejména souběhu výdělečných činností.

Příspěvek na dopravu

U této dávky byla provedena změna pouze v tom, že se začal vyplácet na dobu neurčitou, samozřejmě pouze při splnění stanovených podmínek. A to, že se v červenci a srpnu nevyplácí, i když nárok přes prázdniny oproti předchozí úpravě stále trvá (č. 242/1997, čl. 1., bod 25).

Pohřebné

U dávky došlo v roce 1998 k jejímu zvýšení z původních 3000,- na 5000,- (č. 242/1997, čl. 1., bod 42).

8.3 Státní sociální podpora 1998 – 2002

V tomto období se chtěla vláda společně s rodiči podílet na vytváření příznivých podmínek pro výchovu mladé generace, proto si dávala za cíl obnovit poskytování příspěvku na dítě všem dětem (www.vlada.cz).

V roce 2002 bylo v návaznosti na navrhované vládní opatření, že se stát bude podílet na vytváření příznivých podmínek pro výchovu mladé generace, zvýšeno porodné a zjednodušeny podmínky pro nárok na výplatu rodičovského příspěvku. U zaopatřovacího příspěvku byla provedena pouze drobná úprava týkající se výživného.

Porodné

Výše porodného činila, narodilo – li se jedno dítě součin částky na osobní potřeby dítěte a koeficientu 5,00. Narodily – li se zároveň dvě děti, byla částka porodného stanovena jako součin úhrnu částek na osobní potřeby dětí a koeficientu 6,00. Narodily – li

se zároveň tři a více dětí, částku tvořil součin úhrnu částek na osobní potřeby těchto dětí a koeficientu 10,00 (č. 271/2001, čl. 1., bod 44).

Cílem tohoto navrhovaného opatření bylo zvýšit příjmy v rodině v období narození dítěte a zabezpečení prvotních potřeb člena rodiny.

Rodičovský příspěvek

Cílem navrhovaného zákona bylo umožnit pečujícímu rodiči zvýšit příjem rodiny na základě výdělečné činnosti bez ztráty nároku na rodičovský příspěvek. Návrh zákona nepodmiňoval nárok na výplatu rodičovského příspěvku výší příjmu z výdělečné činnosti nebo celodenní péčí o dítě ve věku do 4 popřípadě do 7 - mi let. Dále se dle zákona vyžadovalo pouze plnění podmínek osobní péče, taková péče musí trvat po celý kalendářní měsíc, po který je dávka poskytována. Pro splnění této podmínky lze dítě umístit do jeslí, školy nebo jiného obdobného zařízení, zde žádné omezení nebylo. (č. 271/2001, čl. 1., bod 38).

U této úpravy rodičovského příspěvku byla navržena pozdější účinnost, proto k naplnění stanovených cílů v tomto funkčním období nedošlo.

8.4 Státní sociální podpora 2002 – 2004

V roce 2004 Česká republika provedla významný krok, a to že se připojila k Evropské unii. S tím souviseli i nové plány v oblasti sociální politiky. Vláda plánovala dobudovat sociální systémy České republiky, tak, aby respektovaly společně dohodnuté cíle a metody systémů sociální ochrany v členských zemích Evropské unie.

Vláda se zasazovala o zlepšení sloučení profesních a rodičovských podmínek tak, aby rodiče během plněné mateřské dovolené neztráceli kontakt se svou profesí. Dávky státní sociální podpory měl i nadále vyplácet stát, ale měly je organizačně řešit nově vytvořené oddělení státní sociální podpory na Úřadech práce.

Dále chtěla vláda provést změny týkající se přídatku na děti, tak, že by byl poskytován všem dětem bez rozdílu, ve stejné výši, rozdílný pouze podle věku dítěte (www.vlada.cz).

Rodičovský příspěvek

V roce 2002 vstoupila v platnost navrhovaná úprava rodičovského příspěvku z minulého roku. Nedošlo sice k úplnému zrušení omezení výdělečné činnosti u poživatele rodičovského příspěvku, ale výše příjmu byla omezena hranicí 1,5 násobku částky na osobní potřeby rodiče (č. 271/2001, čl. 1., bod 33 - 35).

Také byl prodloužen čas, kdy dítě mohlo být v jeslích či jiném předškolním zařízení a to na pět kalendářních dnů v kalendářním měsíci (č. 271/2001, čl. 1., bod 36).

Tímto opatřením se měla zlepšit příjmová situace rodiny v období péče o dítě.

Příspěvek na dopravu

U této dávky bylo navrženo, aby byla jako dávka státní sociální podpory zrušena a to ke konci školního roku 2003/2004. Část finančních prostředků, které stát vynakládal na poskytování dávky, se převedla do žákovských slev na jízdném (č. 453/2003, čl. 1., bod 18.).

Důležitou úpravou v organizační struktuře státní sociální podpory bylo, přenesení výkonu státní správy v oblasti státní sociální podpory na Úřady práce. Státní správu tedy vykonávaly úřady práce, magistráty měst Brna, Ostravy a Plzně a v Praze úřady městských částí určené hlavním městem. Pro tyto orgány se používal souhrnný název, úřady státní sociální podpory. Dávky v roce 2003 vyplácely obce s rozšířenou působností.

U přídavek na děti žádná změna nebyla provedena, jak původně plánovala vláda.

8.5 Státní sociální podpora 2004 – 2005

V tomto období mělo dojít k zavedení příspěvku na školní potřeby při zápisu dítěte do první třídy, tento příspěvek byl, ale zaveden až v roce 2006. Za toto období došlo ke zvýšení koeficientu u rodičovského příspěvku, což zvýšilo jeho výši poskytování a zlepšily se pracovní podmínky pro pracující matky, poživatelky této dávky. V roce 2004 stát poskytl jednorázovou dávku, jednorázový příspěvek dítěti, která souvisela s růstem daní.

Rodičovský příspěvek

U této dávky došlo ke změně v koeficientu. Koeficient byl zvýšen z 1,10 na 1,54 (č. 237/2004, čl. 17).

U rodičovského příspěvku bylo odstraněno omezení výdělečné činnosti (předpis č. 453/2003, část 1., čl. 1.).

Jednorázový příspěvek dítěti

Tato dávka náležela nezaopatřenému dítěti jako jednorázová pomoc, která souvisela se změnami ve výši daně z přidané hodnoty. Nárok na tuto dávku vznikl dítěti, které mělo nárok na přídavek na dítě za květen 2004. Výše dávky činila 2 000 Kč. Dávka se vyplatila bez žádosti. Nárok na tuto dávku zanikl 31. květnem 2004 (č. 237/ 2004, čl. 19).

Od roku 2004 vyplácely dávky úřady státní sociální podpory.

8.6 Státní sociální podpora 2005 – 2006

V roce 2006 byla do netestovaných dávek zařazena nová dávka, příspěvek na školní pomůcky, ta měla pomoci rodinám s dítětem, které nastupovalo do první třídy, se zvýšenými náklady. V důsledku zrušení základní vojenské služby byl zrušen zaopatřovací příspěvek.

Příspěvek na školní pomůcky

Na tuto dávku mělo nárok dítě, které bylo přihlášeno k zápisu k povinné školní docházce a mělo zároveň nárok na přídavek na dítě.

Příspěvek byl poskytován jednorázově ve výši 1000,- (č. 113/2006, čl. 1, bod 16).

Důvodem pro zavedení nové dávky příspěvku na školní pomůcky bylo zrušení zaopatřovacího příspěvku, jelikož došlo ke zrušení základní vojenské služby i civilní služby. I přes to, že příspěvek na školní pomůcky byl zařazen v netestovaných dávkách nebo – li nezávislých na příjmu v rodině byl zároveň vázán na přiznání přídávku na dítě, můžeme si tedy všimnout, že určitá provázanost s příjmy v rodině zde byla.

Zaopatřovací příspěvek

Dávka se od roku 2006 již neposkytovala (č. 113/2006, čl. 1, bod 16).

8.7 Státní sociální podpora 2006 – 2007

Na rok 2007 bylo upraveno poskytování rodičovského příspěvku. Došlo také ke změně u dávky přídávku na dítě, kde se změnili koeficienty pro poskytování této dávky a byl zvýšen koeficient při poskytování sociálního příplatku a porodného.

Rodičovský příspěvek

V rámci rodičovského příspěvku byla provedena změna v jeho výši. Výše dávky činila za kalendářní měsíc v období od 1. ledna do 31. prosince částku odpovídající 40 % průměrné měsíční mzdy, vycházející ze zveřejněných údajů Českého statistického úřadu za kalendářní rok, který předchází o dva roky kalendářnímu roku, v němž se rodičovský příspěvek poskytoval (č.112/2006, čl. 14, bod 16).

Přídavek na dítě

Nárok na přídavek na dítě mělo nezaopatřené dítě ve zvýšené výměře, jestliže rozhodný příjem v rodině nepřevyšoval částku součinu životního minima rodiny a koeficientu 1,50, v základní výměře převyšoval součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,50 avšak zároveň nebyl vyšší než součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40 a ve snížené výměře jestli rozhodný příjem rodiny převyšoval součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40, ale zároveň nebyl vyšší než součin částky životního minima rodiny a koeficientu 4,00 (č.112/2006, čl. 14, bod 2).

Výše přídavku činila za kalendářní měsíc součin částky životního minima dítěte a koeficientu 0,36 ve zvýšené výměře, 0,31 v základní výměře a 0,16 ve snížené výměře (č.112/2006, čl. 14, bod 2).

Sociální příplatek

U této dávky došlo k navýšení koeficientu z 1,60 na 2,20. Dále byly zvýšeny koeficienty, kterými se sociální příplatek zvyšoval v případě postižení či nemoci dítěte či rodiče (č.112/2006, čl. 14, bod 3).

Porodné

U porodného došlo v roce 2006 a 2007 ke změně v koeficientech podle, kterých se poskytovala výše této dávky. V roce 2006 se v případě narození jednoho dítěte koeficient zvýšil na 10,00 a v případě narození dvou a více dětí se zvýšil na 15,00 (č. 113/2006, čl. 1., bod 22).

V roce 2007 došlo k dalšímu zvýšení koeficientů a to z 10,00 na 11,10 a z 15,00 na 16,60 (č.112/2006, čl. 14, bod 23).

8.8 Státní sociální podpora 2007 – 2009

V roce 2008 došlo ke zvýšení flexibility při poskytování rodičovského příspěvku. Byla stanovena dosud nová konstrukce, která nebyla odvozena od životního minima, ale ani od příjmů rodičů. Také ale došlo ke zrušení příspěvku na školní pomůcky. K výrazné změně došlo i u přídavku na děti, který byl také zcela nově konstruován oproti minulému ustanovení, nyní nebyla jeho výše odvozena od životního minima dítěte, ale stanovena pevnou částkou a došlo ke zrušení jeho výměr. Porodné se také stalo dávkou, která nebyla odvozena od životního minima, ale stanovena jednotnou částkou. U pohřebného byly změněny podmínky jeho nároku, kde hlavní roli hrálo nezaopatřené dítě.

Rodičovský příspěvek

U této dávky došlo v roce 2008 k další změně. Změna se týkala rozložení čerpání rodičovské dovolené do dvou, tří nebo čtyř let dítěte.

Nárok na dávku měl rodič, který osobně, řádně a celodenně pečoval o dítě, které bylo nejmladší v rodině.

Do dvou let ve zvýšené výměře, pokud rodiči vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství ve výši nejméně 380 Kč za kalendářní den a do konce 22. týdne života dítěte nebo 31. týdnu života dětí pokud se narodilo dvě a více dětí, zvolil rychlejší čerpání tohoto příspěvku ve zvýšené výměře tj. 11 400 Kč do 24 měsíců věku dítěte.

V případě klasického čerpání po peněžitě pomoci v mateřství v základní výměře 7 600 Kč do 36 měsíců věku dítěte.

V případě pomalejšího čerpání po peněžitě pomoci v mateřství nebo pokud nevznikl nárok na peněžitou pomoc v základní výměře tj. 7 600 Kč do 21 měsíců a dále ve snížené výměře 3 800 Kč do 48 měsíců věku dítěte (č. 261/2007 čl. 23, bod 9 – 14).

Příspěvek na školní pomůcky

V roce 2008 došlo ke zrušení příspěvku na školní pomůcky (č. 261/2007 čl. 23, bod 15).

Přídavek na dítě

V roce 2008 došlo u této dávky k podstatné změně a to ke sjednocení koeficientu pro nárok na poskytování přídavku na dítě.

Nárok již mělo pouze nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině nepřevyšoval součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40.

Výše přídavku na dítě, byla poskytována ve třech výměrách, rozdělených podle věku dítěte, nikoliv podle životního minima, jak tomu bylo dosud.

Při splnění stanovených podmínek byla dítěti od 6 let poskytována dávka ve výši 500 Kč, od 6 do 15 let 610 Kč a od 15 do 26 let 700 Kč (č. 261/2007 čl. 23, bod 6).

Porodné

U porodného došlo v roce 2008 ke stanovení pevné částky 13 000 Kč na každé narozené dítě (č. 261/2007 čl. 23, bod 17).

Pohřebné

U této dávky došlo v roce 2008 ke změně v podmínce poskytování a to tak, že nárok na pohřebné měla osoba, která vypravila pohřeb dítěti, které bylo ke dni úmrtí nezaopatřeným dítětem nebo osobě, která byla ke dni úmrtí rodičem nezaopatřeného dítěte. U obou případů stále platila podmínka trvalého pobytu na území České republiky. Splňuje – li tyto podmínky více osob, dávka náležela pouze jednou a to té osobě, které uplatnila nárok jako první (č. 261/2007 čl. 23, bod 18).

8.9 Státní sociální podpora 2009 – 2010

V tomto období byl pouze upraven koeficient pro nárok na přídavek na dítě pouze na určité období a u dávky rodičovského příspěvku byla přidána čtvrtá nižší výměra upravující podmínky poskytování dávky v případě postiženého dítěte.

Přídavek na dítě

V roce 2009 bylo upraveno poskytování přídavku na dítě v období od 1. července do 31. prosince 2010 a to tak, že nárok mělo nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině nepřevyšoval součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,50.

Po 31. prosinci 2010 došlo ke vrácení se ke koeficientu 2,40 a k výši v jaké byl přídavek poskytován dle zákona z roku 2010. V období od 1. července do 31. prosince byla dávka poskytována ve výši dítě do 6 let 550 Kč, od 6 do 15 let 660 Kč, od 15 do 26 let 750 Kč (č. 326/2009, čl. 14.).

Rodičovský příspěvek

V rámci rodičovského příspěvku byla přidána ještě čtvrtá nižší výměra, nižší výměra byla poskytována ve výši 3000 Kč měsíčně za podmínek, že se jedná o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené nebo dlouhodobě zdravotně postižené, pokud tomuto dítěti nenáležel příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách, nejdříve ode dne zjištění, že jde o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené a to od 7 - mi do 10 - ti let věku dítěte od 1. ledna 2009 do 31. prosince 2009 a od 7 - mi do 15 - ti let věku dítěte po 31. prosinci 2009 (č. 414/2008, čl. 1., bod 5 – 11).

Od roku 2009 vyplácely dávky státní sociální podpory úřady práce.

8.10 Státní sociální podpora 2010 – 2013

Za toto období došlo ke zrušení sociálního příplatku a porodné se stalo dávkou závislou na příjmu a vyplácenou pouze na první dítě, což jistě velmi zasáhlo mladé rodiny připravující se na rodinný život.

Výše rodičovského příspěvku vyplácená po dobu 4 let byla snížena tak, aby byla stejně výhodná jako rodičovský příspěvek vyplácený na dobu 2 let (www.vlada.cz).

Sociální příplatek

Sociální příplatek byl zrušen, od roku 2011 již neposkytován (č. 347/2010, čl. 7., bod 3 – 5).

Ke zrušení sociálního příplatku došlo v souvislosti s úspornými opatřeními v rámci státního rozpočtu pro rok 2011. Tato úprava se dotkla hlavně osamělých rodičů a vícedětných rodin, u kterých bylo možné, že se na ně mohla vztahovat úprava pomoci v hmotné nouzi, byly tedy zabezpečeny z tohoto systému.

Porodné

Porodné se stalo v roce 2011 dávkou závislou na příjmu rodiny. Nárok na porodné vznikne, pokud rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Porodné se již vztahuje pouze na první živě rozené dítě, nebo pokud se s prvním živě rozeným dítětem narodilo další živé dítě nebo děti. Výše porodného činí 13 000 Kč, při narození jednoho dítěte nebo 19 500 Kč při narození více dětí (č. 347/2010, čl. 7., bod 22, 25).

V souvislosti s úspornými opatřeními mandatorních výdajů státního rozpočtu došlo k zúžení okruhu oprávněných osob u porodného. Tato dávka se nově zaměřila jen na osoby, které zakládají rodinu, a jednorázový výdaj související s narozením dítěte by pro ně byl zatěžující.

Rodičovský příspěvek

U rodičovského příspěvku došlo ke sjednocení celkové částky rodičovského příspěvku ve dvouleté a ve čtyřleté variantě. Dosáhlo se tím změnou délky čerpání rodičovského příspěvku v základní výměře z 21 měsíců na současných 9 měsíců a ve snížené výměře z od 22. měsíce a nově od 10. měsíce. Ve čtyřleté variantě čerpání rodičovského příspěvku náleželo do 9. měsíce v základní výměře a od 10. měsíce do 48 měsíců věku dítěte ve snížené výměře.

V roce 2012 došlo k další důležité úpravě u této dávky. V podstatě došlo ke zcela nové konstrukci dávky.

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc celodenně, osobně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, má nárok na rodičovský příspěvek nejdéle do 4 let věku dítěte, a to nejdéle do doby kdy je mu vyplacena částka 220 000 Kč.

Rodič si může zvolit vyšší rodičovského příspěvku, pokud alespoň jednomu z rodičů lze stanovit k datu narození dítěte 70% 30 – ti násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč až do částky 11 500 Kč měsíčně, zároveň zvolení výše rodičovského příspěvku nesmí přesáhnout 70 % 30 – ti násobku denního vyměřovacího základu. Rodič si může zvolit vyšší příspěvku až do částky 7 600 Kč, pokud lze alespoň jednomu z rodičů v rodině stanovit k datu narození dítěte 70% 30 – ti násobku denního vyměřovacího základu v částce, která nepřevyšuje 7 600 Kč. Pro obě tyto varianty je rozhodující výše denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenského v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění.

Pokud nelze žádnému z rodičů přiznat takovýto vyměřovací základ, náleží rodičovský příspěvek ve výši 7 600 Kč měsíčně do konce devátého měsíce věku nejmladšího dítěte a od desátého měsíce věku ve výši 3 800 Kč měsíčně do 4 let věku dítěte.

Volbu výše rodičovského příspěvku lze změnit, ale nejdříve po uplynutí 3 kalendářních měsíců po sobě jdoucích, ve kterých byla dávka vyplacena. Lze měnit i oprávněnou osobu.

U dávky byla změněna i podmínka osobní celodenní péče, také se považuje za splněnou pokud dítě, které dosáhlo dvou let navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti nepřevyšující 46 hodin v kalendářním měsíci, dítě pravidelně navštěvuje rehabilitační zařízení, mateřskou školu nebo její třídu pro zdravotně postižené děti nebo jesle pro děti s vadami zraku, sluchu, tělesně postižené, mentálně retardované v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně, dítě zdravotně postižení pravidelně navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšující 6 hodin denně, dítě navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné podobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšující 4 hodiny denně, pokud oba rodiče nebo osamělý rodič je osoba závislá na péči jiné osoby ve 3 nebo 4 stupni závislosti podle zákona o sociálních službách, a rodič zajistí péči o dítě jinou zletilou osobou, v době kdy

je výdělečně činný nebo je žákem či studem připravující se na budoucí povolání. Nic z těchto podmínek se nesleduje, pokud jde o dítě starší 2 let (č. 366/2011, čl. 5., bod 12, 14).

Důvodem pro úpravu dávky, týkající se postiženého dítěte bylo to, že rodič a dítě byly často vystavovány dvojímu posuzování, podle systému státní sociální podpory a podle zákona o sociálních službách. Často docházelo k tomu, že výsledná výše dávky byla stejná jako původní výše rodičovského příspěvku. Cílem bylo snížení zátěže při několikanásobném posuzování zdravotního stavu dětí a zlevnění a zjednodušení administrativy při tomto posuzování.

Dalším důvodem ke změně konstrukce rodičovského příspěvku byla větší flexibilita rodičů při rozhodování o délce poskytování dávky (www.psp.cz).

Od roku 2011 vyplácejí dávky státní sociální podpory krajské pobočky úřadu práce.

Praktické příklady výpočtu dávek uvádím v přílohách č. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18.

8.10.1 Shrnutí

V této teoretické části jsem se zabývala studiem dokumentů, především zákonů a právních předpisů, které s danou problematikou souvisí. Během své práce jsem zjistila, že v případě nemocenského pojištění nedocházelo k tak výrazným změnám jako u státní sociální podpory. Změny v nemocenském pojištění se týkaly spíše snižování či zvyšování dávek, úpravy jejich výpočtu nebo výpočtových základů nebo prodlužování či zkracování doby požívání dávky. Důležitým prvkem v rámci nemocenského pojištění bylo zavedení redukčních hranic, které slouží k redukci vyměřovacích základů pro výpočet denních vyměřovacích základů a stanovení výše dávky. Snižování procentuální výše dávek souviselo s úspornými opatřeními státu a jeho aktuální ekonomickou situací.

V systému státní sociální podpory docházelo k podstatně více změnám. Přijetí tohoto zákona bylo důležitým krokem v oblasti českého sociálního zabezpečení. Do tohoto zákona byly zahrnuty dávky, které do té doby byly poskytovány z roztržštěného systému jednotlivých zákonů. Během vývoje od roku 1989 došlo v tomto systému k mnoha změnám. Některé dávky byly zrušeny a nahrazeny jinými možnostmi podpory, jako to bylo například u příspěvku na dopravu, který byl nahrazen slevou na jízděném. Ke zrušení zaopatřovacího příspěvku došlo v souvislosti se změnou legislativy, zrušením povinné základní vojenské služby. Dávky také prošly změnou konstrukce jejího stanovení, jak k tomu došlo například u přídatku na dítě, ten se zpočátku odvíjel od životního minima dítěte, nyní je stanoven v pevných částkách a vázán na příjem rodiny. Dávka porodného

se během vývoje stala dávkou testovanou na příjmu rodiny. Tato změna mě zaujala nejvíce, jelikož je to dávka, která se velmi týká rodiny, proto jsem se rozhodla tuto změnu začlenit i do mého dotazníku a zjistit, jak na ni reagují respondenti.

9 Dotazník

Jako praktickou část mé práce jsem zvolila dotazník, jehož cílem bylo prozkoumat povědomí respondentů o problematice sociálního zabezpečení, znalosti jednotlivých dávek a systému, jelikož mi převážně zajímaly názory respondentů, součástí dotazníku jsou otevřené otázky. Dotazníkové šetření se účastnilo 32 respondentů, tento počet naprosto stačil, abych z dotazníku získala informace, které jsem pro svůj výzkum potřebovala. Dotazník jsem provedla formou internetového průzkumu, jelikož jsem usoudila, že takto budou lidé nejochotnější na dotazník odpovědět.

„Hypotéza je domněnka, podmíněně pravdivý výrok o vztahu, mezi dvěma či více jevy, o existenci nějakého faktoru, příčinách, o jejich změnách.“ (Reichel 2009, str. 64).

V souvislosti s touto definicí jsem si zvolila následující hypotézy.

1. Většina dotázaných si myslí, že nejvíce poskytovaná dávka je přídavek na dítě.
2. Všichni respondenti nemají problém se orientovat v systémech sociálního zabezpečení.
3. Většina respondentů si myslí, že dávky často bývají zneužívány.

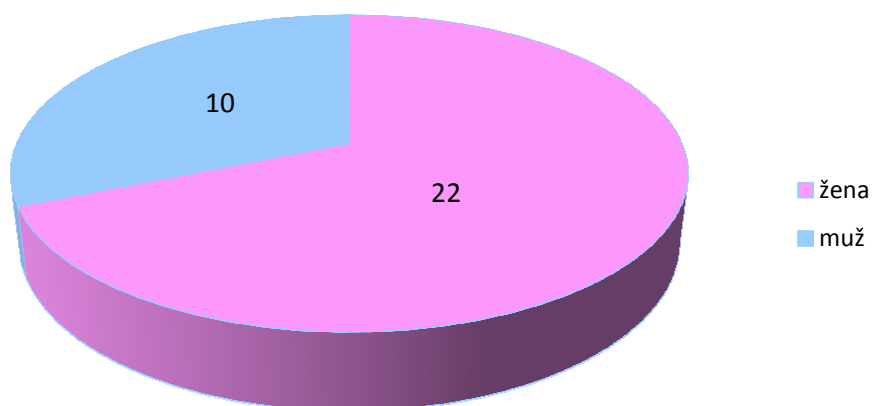
V dotazníku je 11 otázek, z toho jedna otázka se týká pouze matek na mateřské dovolené.

„Kódování kvantitativních dat probíhá tak, že jednotlivým variantám každého znaku jsou přisuzovány symboly obvykle číselné. Materiálem pro kódování jsou odpovědi respondentů, kteří v rámci kategorie odpovídali z předem stanovených variant.“ (Reichel 2009, str. 153).

Pro vyhodnocení uzavřených otázek jsem použila grafy, kde uvádím počet respondentů u jednotlivých odpovědí. U otevřených otázek jsem uvedla jen ty, které nejvíce vypovídaly o dané problematice, jelikož se většinou odpovědi shodovaly, není nutné zde uvádět všechny.

Otázka č. 1

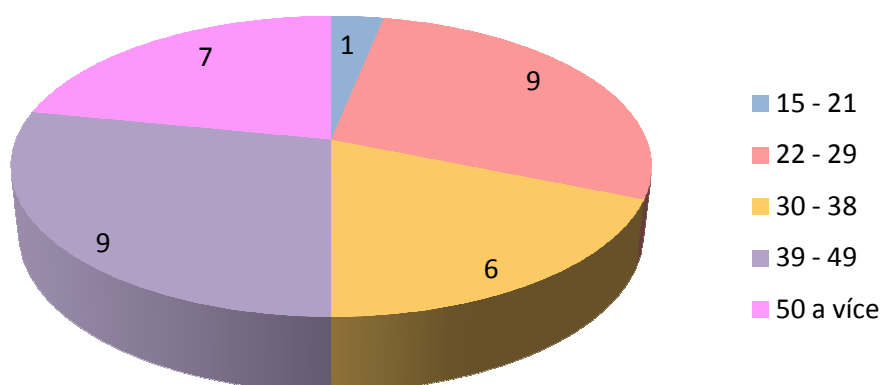
Jaké je Vaše pohlaví?

Na dotazník odpovědělo více žen než mužů.

Otázka č. 2

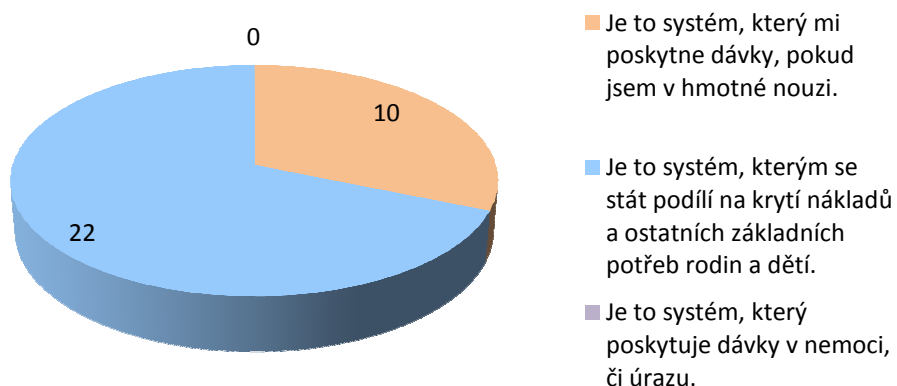
Jaký je Váš věk?

Nejméně respondentů bylo ve věkové kategorii od 15 do 21 let, to lze vysvětlit tím, že tato věková kategorie ještě nemá dostatečnou zkušenost s dávkami či prováděním sociálního zabezpečení, proto pro ně tento průzkum zajímavý.

Otázka č. 3

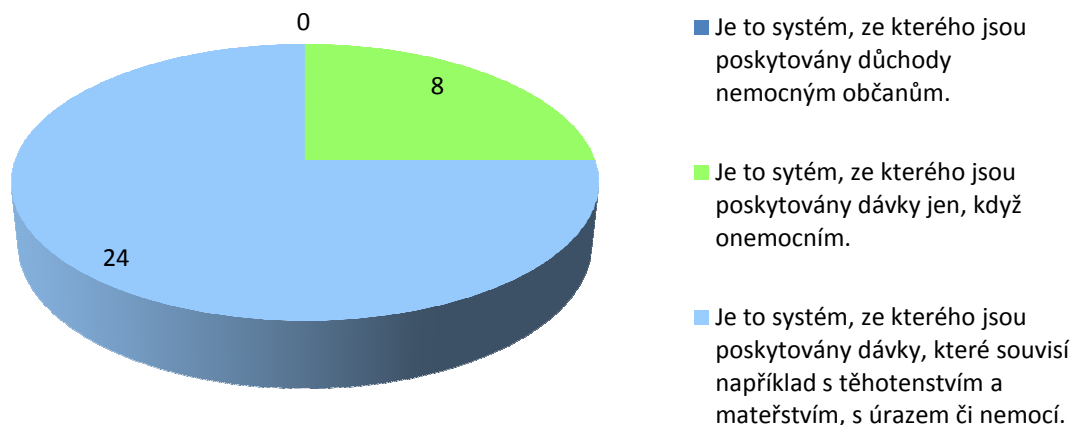
Co je to systém státní sociální podpory?

Otázka zkoumala, zda lidé opravdu vědí, co je to státní sociální podpory. Jak je vidět, často si ji lidé pletou se systémem hmotné nouze. Samozřejmě, že ten, kdo je v hmotné nouzi má jistě nárok i na dávky státní sociální podpory, ale zde se jednalo o její jasné vymezení.

Otázka č. 4

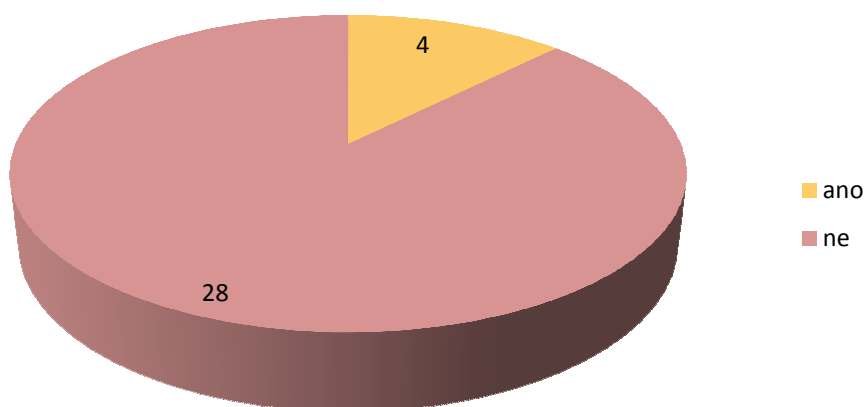
Co je to systém nemocenského pojištění?

Otázka zkoumala, zda lidé vědí, co je to nemocenské pojištění. Několik z nich nevědělo, že z tohoto systému jsou poskytovány i dávky v případě těhotenství či mateřství.

Otázka č. 5

Jste poživitelem některé dávky ze systému státní sociální podpory nebo nemocenského pojištění? Pokud ano, napište prosím jaké a zda jste s její výší spokojený/á?

Respondenti, kteří odpověděli, že dávky pobírají, třikrát zmínili rodičovský příspěvek z toho jednou ještě přídavek na dítě, a čtvrtý odpověděl, že pobírá doplatek na bydlení a s jeho výší spokojen není. Doplatek na bydlení je ale dávkou hmotné nouze, což mi znovu potvrdilo to samé jako u otázky 3 a to, že si lidé tyto dva systémy pletou, ačkoliv jako poživitel této dávky, by měl vědět, ze kterého systému je mu dávka vyplácena.

Otázka č. 6

Otázka pouze pro matky na rodičovské dovolené: Myslíte si, že výše rodičovského příspěvku je dostačující? Prosím uveďte, pokud jste samoživitelka. Způsobuje Vám rodičovská dovolena nějaké finanční potíže?

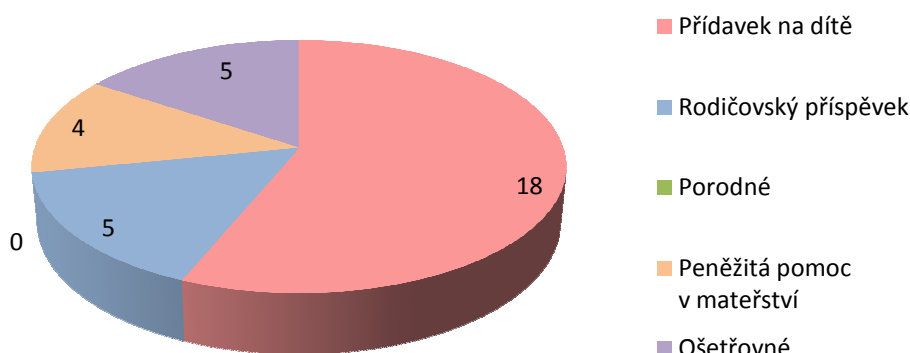
Já jsem samoživitelka, v mé situaci rodičovský příspěvek je nedostačující, můj příjem se snížil téměř o polovinu na rozdíl od toho, když jsem byla v práci, nedovedu si představit, jak bych vyšla s penězi, kdyby mi bývalý manžel neplatil na dítě výživné a nepomáhala by mě rodina.

Pobírám rodičovský příspěvek na své druhé dítě, žiji s manželem a prvním dítětem. Díky tomu, že manžel pracuje, mohu v klidu spát, nedokážu si představit, že bych o děti pečovala za této situace sama. Takže díky tomu mi mateřská nezpůsobuje žádné výrazné finanční problémy.

Zde je vidět, že sociální situace matek, či rodin s matkou na rodičovské dovolené se neodvíjí jen od poskytované dávky, ale více záleží na celkové situaci rodiny a jejich příjmu.

Otázka č. 7

Která dávky státní sociální podpory je podle Vás nejrozšířenější?

V možnostech byly uvedeny schválně i dvě dávky nemocenského pojištění. Tato otázka sledovala orientaci v systémech poskytující dávky rodinám. Dle respondentů je nejrozšířenější dávkou přídavek na dítě. Celkem 10 respondentů si spletlo dávky nemocenského pojištění s dávkami státní sociální podpory. V následující tabulce je vidět, že respondenti předpokládali správně, že nejrozšířenější dávkou státní sociální podpory je přídavek na dítě. Tabulka sleduje počet poskytnutých dávek v roce 2012, jelikož data z dalšího roku nejsou ještě dostupná, lze ale předpokládat, že tomu tak bylo i v roce 2013.

Tabulka 1- Počet vyplacených dávek SSP v roce 2012

	Dávky	z toho						
		přídavek na dítě	sociální příplatek	příspěvek na bydlení	rodičovský příspěvek	pěstounská péče	porodné	pohřebné
Česká republika	11 494 094	5 570 195	16 784	1 950 174	3 700 352	242 654	11 030	2 905
Hlavní město Praha	936 536	265 768	917	212 682	437 040	18 988	901	240
Středočeský kraj	1 164 548	531 326	1 344	111 931	493 476	24 907	1 262	302
Jihočeský kraj	671 896	344 538	1 028	91 139	220 391	13 946	662	192
Plzeňský kraj	507 815	239 450	749	57 427	195 735	13 800	520	134
Karlovarský kraj	409 444	216 632	648	76 819	104 199	10 615	459	72
Ústecký kraj	1 217 249	625 370	2 020	263 907	301 926	22 446	1 315	265
Liberecký kraj	526 415	258 084	1 103	95 812	159 936	10 820	543	117
Královéhradecký kraj	578 413	293 554	987	79 636	191 722	11 799	548	167
Pardubický kraj	563 073	296 966	1 089	73 543	178 975	11 771	541	188
Vysočina	548 644	302 375	798	62 817	171 970	10 066	474	144
Jihomoravský kraj	1 263 628	622 570	1 623	203 335	412 558	22 151	1 099	292
Olomoucký kraj	750 045	396 183	1 270	117 601	217 270	16 834	720	167
Zlínský kraj	614 857	325 542	899	83 991	190 810	12 997	456	162
Moravskoslezský kraj	1 741 531	851 837	2 309	419 534	424 344	41 514	1 530	463

Zdroj: český statistický úřad

Otázka č. 8

V roce 2011 se porodné stalo dávkou závislou na příjmu rodiny, proč si myslíte, že se tak stalo? Souhlasíte s tím, aby dávka byla poskytována jen někomu?

Potřebovali někde ušetřit... Ano, měla by být fixována na příjem rodiny, pokud jsou příjmy vysoké, není třeba vyplácet. Ovšem limit, do kterého je třeba se vejít, je určen nízkou...Některé rodiny přesáhnou příjem o 300,- a již se do limitu nevejdou a přitom žijí z ruky do úst...

Souhlasím s tím, aby byla dávka poskytována jen těm, co to potřebují. Nárok na tuto dávku bych ale podmínila tím, aby občané pracovali, pokud chtějí tuto dávku získat, ne aby ji dostávali ti, co parazitují na společnosti.

Protože docházelo k jejímu zneužívání. Ano souhlasím s tím, aby byla dávka poskytována jen někomu a dle mého názoru by neměli být dávky poskytovány nepřizpůsobivým občanům.

Kvůli finančním úsporám státu, nemyslím si, že je to správné. Nicméně setkala jsem se s případem, kdy dívka ze sociálně slabší rodiny byla pochválena za těhotenství právě kvůli porodnému, takže to nějaký smysl asi přeci jenom má.

Stát si stanovil hranici příjmu, do které je ochoten a schopen poskytovat porodné. Ano. Navíc by měla být podpora rodičovství spíše než jednorázovou částkou např. podporou částečných úvazků rodičů, dostupností školek, úlevou na daních atd.

Jako matka si nemyslím, že by měl porodné dostávat jen někdo, ale samozřejmě by mělo být nějaké omezení, aby se dávka nestala prostředkem pro snadné získání peněz.

Nesouhlasím. Když porodné, tak všem. Majetkové poměry rodiny se mohou radikálně změnit z měsíce na měsíc.

Souhlasím se závislostí na příjmu rodiny, ale vyloučit by se měli jen ti skutečně bohatí.

Ze třiceti odpovědí jsem vybrala ty nejzajímavější. Zbylé odpovědi potvrzovaly to, co je zde uvedené. Jedna skupina respondentů souhlasí, aby porodné bylo závislé na příjmu rodiny, ale tak aby na něj nárok neměli jen skutečně bohatí lidé nebo bylo podmíněné prací, aby nedocházelo k tomu, že na něj budou mít nárok zejména sociálně slabší rodiny s vyloučených nebo problémových lokalit. Tyto respondenti v podstatě tedy nesouhlasí s podmínkami, které jsou v dnešní době pro tuto dávku nastaveny.

Druhou skupinou respondentů jsou ti, kteří nesouhlasí, aby porodné bylo dávkou závislou na příjmu rodiny. Někteří z nich by však byli pro nějaké omezení, které by zamezovalo jejich zneužívání na jiné účely. Řešením by mohla být prý nějaká kontrola vyšších orgánů, která by kontrolovala skutečně vynaložené výdaje a účelné použití poskytnutých peněžních prostředků, otázkou je, zda by se nedalo zneužít i toto.

Otázka č. 9

Jaký je Váš názor na poskytování dávek ze systému státní sociální podpory nebo nemocenského pojištění? Myslíte si, že jsou dostačující a skutečně adresně přispívají těm, co je potřebují?

Filozofie poskytování těchto dávek určitě není špatná, určitá míra solidarity ve společnosti je nezbytná. Problém je spíše v nastavení parametrů a zneužívání dávek samotnými příjemci. Nejsem tudíž zastáncem výrazného snižování finančních prostředků vynakládaných na tyto dávky, ale spíše důslednější kontroly a pružnějšího reagování moci zákonodárné na situace, kdy se objeví nedostatek umožňující neúčelné čerpání.

Myslím si, že dávky jsou lehce zneužitelné, odborníky na to jsou zejména romští spoluobčané. Systém v ČR je zaběhnutý a pokud by byly podmínky více hlídané, byl by dobrý. Nedávno jsem četla o systému nějaké severské země, kde všichni občané dostanou měsíčně v přepočtu 6000Kč a pak žádné další dávky podpory nejsou, nemocenské samozřejmě zůstává. Myslím, že takový systém je dobrý a málo zneužitelný.

Dávky mají sloužit lidem, kteří se ne vlastní vinou dostali do obtížné situace, zatímco je vybírají ti, kteří tohoto systému zneužívají. Zpřísnila bych podmínky jejich přiznání, hlavně pro ty co nikdy nepracovali, naopak ty co státu něco přinesli a pak ne vlastní vinou přijdou o práci nebo jsou nuceni být na nemocenských dávkách, by měli dostávat větší dávky.

Nemyslím si, že systém je dobře vymyšlen a dávky stačí, jelikož to aspoň donutí lidi pracovat nebo nesimulovat nemoc. I když si myslím, že je systém dobře ošetřen, vím, že někdy dostanou dávky lidé, kteří na ni nemají nárok a je to z toho důvodu že lžou a úředníci jim to nemají jak dokázat.

Jejich obecnost a cílená neadresnost je zarážející. Určitě nejsou dostačující u kategorie zdravotně postižených s 24 hodinovou péčí a zvýhodňují osoby a rodiny "lechtivé" na práci.

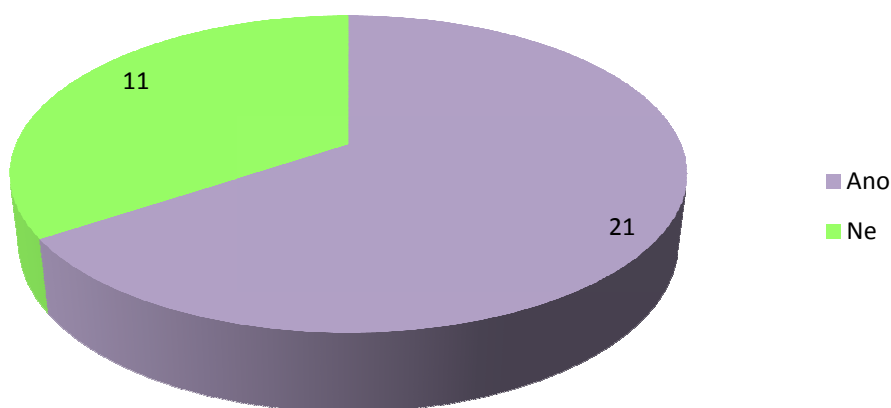
Jsou dostačující, jsou málo adresné, stát nereaguje na momentální situaci!

Stát si neumí ošetřit komu, proč a kolik vyplácí. Zjednodušit = zefektivnit = ušetřit.

Opět jsem uvedla jen ty nejvíce zajímavé odpovědi. Většina respondentů se shodla na tom, že dávky nejsou poskytovány adresně a bylo by vhodné zpřísnit podmínky jejich vyplácení. Výše dávek je podle některých respondentů dostačující.

Otázka č. 10

Myslíte si, že přídavky na děti by měly být vázány na plnění povinné školní docházky? Pokud ani, napište proč.

Přídavky na děti by měly náležet pouze rodinám, které dbají o řádnou výchovu svých dětí. Přestože se jedná o dávku určenou konkrétně dítěti, je nepochybné, že o jejím použití rozhoduje rodina (rodič).

Ano, ale je nutné ohlídat případy domácího vzdělávání a zdravotní situace dítěte, kdy by přídavek, i přes nenavštěvování školy, měl zůstat.

Protože školní docházka dítěte je povinná a ti, kteří odrazují dítě o povinného plnění školní docházky, narušují systém společnosti i jinými činy.

Je to způsob, jak přimět rodiče dávat děti do školy (vždyť ti, kteří to nedělají, bývají právě ti sociálně slabí, kteří mají na dávku nárok).

Pokud rodiče jsou nezodpovědní a neposílají své děti do školy, měly by jim být přídavky odebrány, protože se o své děti dostatečně nestarají.

Proč by měly být přídavky samozřejmé a docházka do školy nikoliv?

Většina respondentů, souhlasí s tím, aby přídatky na děti byly závislé na plnění školní docházky. Respondenti odpověděli shodně, že pokud se rodiče o děti nestarají a neposílají je do školy, neměla by jim tato dávka být přiznána, jelikož je dávka poskytována právě na zvýšené výdaje v souvislosti péče o dítě, čímž i navštěvování školy jistě je. Další tuto provázanost chápou jako určitý donucovací prostředek, jak přimět rodiče, kteří tuto povinnost neplní, posílat děti do školy.

Otázka č. 11

Myslíte si, že systém sociálního zabezpečení v České republice je dostačující a správně nastavený, nebo byste uvítali nějakou změnu, jakou?

Otázka sociální podpory je velmi rozporuplná. Prioritně by měli být lidé motivováni k práci, když jim dáte velké dávky, nebudou chtít pracovat. Na druhou stranu práce není a přeci tady nechceme mít bezdomovce atd... Takže zaměstnat a když za málo peněz, tak doplácet dávky...Každopádně, kdo dlouho nepracuje, je svým způsobem postižený, nemá pracovní návyky atd... Takže řešením je dát lidem práci.

Není správně nastaven, většina lidí systém využívá jako náhradu příjmů, nikdy nepracovali, neodvádí žádné peníze do sociálního a zdravotního pojištění a jen vybírají. Stát neumí získat peníze do sociálního zabezpečení, většina lidí pracuje na ŽL, firmy zaměstnávají lidi na brigádu, mnoho lidí pracuje na černo a všichni včetně pracovních agentur odvádí minimum do státního rozpočtu

Systém není špatný, je však stále třeba pracovat na vyšší míře adresnosti sociálních dávek (poskytovat jen skutečně potřebným) a především se zaměřit na eliminaci jejich zneužívání. Problém spatřuji rovněž v nedostatečné provázanosti jednotlivých příspěvků státu, kdy je v určitých případech možno čerpat dávky duplicitně.

Je dostačující, myslím si jen, že úředníci, kteří přímo jednají s klienty, by měli mít větší pravomoc, jelikož tomu rozumí více než jejich nadřízení, kteří o tom bohužel rozhodují.

Změnu bych uvítal ohledně naší utiskované menšiny a udělal vše pro to, aby dávky skutečně sloužily pro nákup životních potřeb, vyjma alkoholu a cigaret.

Kdy už úředníci budou zpětně kontrolovat oprávněnost výplat dávek a za co se ty dávky utratili?

Je třeba pružněji reagovat na změny ve společnosti.

Určitě. Současný systém vyhovuje více křiklounům s nataženou špinavou rukou a kupou kradoucích dětí.

Většina respondentů se shodla na tom, že systém v České republice není správně nastavený. Současný systém podle respondentů zvýhodňuje sociálně vyloučené a jiným způsobem patologické rodiny či jedince. Velký počet respondentů se shodl na tom, že dochází ke zneužívání dávek těmito skupinami. Řada z nich by uvítala změnu v podobě větší kontrolovatelnosti adresnosti dávek.

9.1 Shrnutí

Během dotazníkového šetření se mi potvrdila má první hypotéza, a to, že většina dotazovaných si myslí, že nejvíce poskytovanou dávkou státní sociální podpory je přídavek na dítě. Pro ilustraci jsem uvedla tabulku Českého statistického úřadu, kde můžeme zjistit, kolik bylo vyplaceno různých dávek státní sociální podpory v jednotlivých krajích.

Druhá hypotéza, že všichni respondenti nemají problém s orientací v systémech sociálního zabezpečení, se mi nepotvrdila. Ale v mém výzkumu se našli respondenti, kteří v tomto systému jasno nemají. To je vidět na otázkách tři, čtyři, pět a sedm kde jsem se ptala na to, co jednotlivé systémy poskytují a jak občany zabezpečují. V otázce páté, jsem se dotazovala na požívání dávek ze státní sociální podpory, mi byla sdělena dávka hmotné nouze. V otázce sedmé si respondenti spletli dávky nemocenského pojištění s dávkami státní sociální podpory.

Třetí hypotéza o zneužívání dávek se mi potvrdila. Téměř všichni respondenti si myslí, že dávky jsou v některých případech zneužívány a nejsou adresně používány. Respondenti se shodli na tom, že by chtěli větší možnost kontrolovatelnosti dávek a jejich účelného využití na to, na co jsou státem opravdu poskytovány. Respondenti, ale nevedli, jakým způsobem by k této zvýšené kontrolovatelnosti dávek mělo dojít. Každá změna vyvolá i vlnu odporu, proto je otázkou, jak by na tuto změnu reagovali příjemci dávek. Sama bych tuto změnu také uvítala, například nějakým zpětným kontrolováním výdajů příjemců dávek. Změna by spočívala v tom, že poživatelé dávek by byly namátkově kontrolovány buď formou dokládání účtenek za nákup prostředků či poskytnutí služby, na které je dávka poskytována. Myslím si ale, že i tento způsob by mohl být lehce zneužitelný.

Z dotazníku vyplývá, že občané se dostatečně neorientují v systémech poskytující dávky a to ani ti, kteří jsou příjemci dávek. Řada z nich neví, ze kterých jsou jaké dávky poskytovány. Občané si mohou informace o této problematice najít na internetu, kde jsou i

různé kalkulačky pro výpočet dávek, nebo je mohou poskytnout pracovníci příslušných úřadů. Lidé by neměli čekat, až je nějaká sociální situace postihne, ale měli by mít všeobecné povědomí o tom, jakými způsoby tuto situaci řešit popřípadě na koho se obrátit s žádostí o pomoc.

Závěr

Cílem této práce bylo analyzovat vývoj peněžních dávek, které stát poskytoval rodinám od roku 1989, uvést jejich charakteristiku, způsoby poskytování a podmínky nároku v jednotlivých obdobích České republiky. Dílčím cílem bylo zjištění názorů veřejného mínění na současný stav sociálního zabezpečení, znalosti jeho problematiky a poskytovaných dávek.

Při studiu této problematiky jsem dospěla k názoru, že již na konci minulého století stát řádně zabezpečoval rodinu. Matkám byla i v minulosti poskytována podpora ještě před narozením dítěte formou peněžité pomoci v mateřství nebo jim byla kompenzována ztráta výtěžku prostřednictvím vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství. Rodičům a zletilým dětem byly poskytovány přídavky na děti a sociální dávky kompenzující zvýšenou potřebu finančních prostředků v důsledku nějaké sociální situace.

Stát postupem času propracovával systém sociální politiky a výsledkem je takový systém jaký máme dnes. Vždy se najdou takový lidé, kteří budou se systémem spokojeni a druzí ne. Nastavit systém tak, aby byl spravedlivý ke všem příjemcům a nebyl zneužitelný, je dovoluji si říci, téměř nemožné. Vždy se najdou lidé, kteří pro svou neochotu pracovat či nějakým jiným způsobem přispívat společnosti, najdou cestu jak systém obejít ve prospěch sebe. Nemyslím si, že sociální situace panující v České republice je jen výsledkem legislativního procesu, ale i chováním občanů naší republiky. Zároveň opatření, která vláda vydává v sociální oblasti, také reaguje na chování společnosti, proto je to začarovaný kruh, z kterého je těžké najít cestu ven.

Je otázkou zda někdy Česká republika dosáhne takového modelu sociálního zabezpečení, který bude spravedlivý vůči všem, bude adresně pomáhat potřebným a dávky nebudou zneužívány. Nejprve by se společnost měla zamyslet sama nad sebou, přeci nemohu po státu chtít, aby mi podporoval, když sám pro zlepšení své životní situace nic neudělám, například si nehledám zaměstnání.

Seznam zdrojů

Literární zdroje

- Kepková, Michaela. 1997.** *Státní sociální podpora*. Praha : Socioklub, 1997. 80-902260-5-1.
- Koldinská, Kristina. 2007.** *Sociální právo*. Praha : C. H. Beck, 2007. 978-80-7179-620-6.
- Kondrová, Jaroslava a Volfová, Eva. 1996.** *Nemocenské pojištění zaměstnanců 1996*. Praha : Praktik, 1996. 80-901822-6-7.
- Krebs, a kol. Vojtěch. 2005.** *Sociální politika*. Praha : ASPI, 2005. 80-7357-050-5.
- Lubelcová, Gabriela a Sirovátka, Tomáš. 1998.** *Sociální politika v Čechách a na Slovensku po roce 1989*. Praha : Calamarius, 1998. 80-7184-622-8.
- Reichel, Jiří. 2009.** *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha : Grada Publishing a. s. , 2009. 978-80-247-3006-6.
- Rys, Vladimír. 2003.** *Česká sociální reforma*. Praha : Karolinum, 2003. 80-246-0588-0.
- Tomeš, Igor. 1996.** *Sociální politika*. Praha : Socioklub, 1996. 80-902260-0-0.
- Tröster, Petr a kol. 2008.** *Právo sociálního zabezpečení*. Praha : C. H. Beck, 2008. 978-80-7400-032-4.

Internetové zdroje

- Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky:** Digitální depozitář. [online]. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t144400c.htm>
- Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky:** Digitální depozitář. [online]. [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t049800.htm>
- Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky:** Digitální depozitář [online]. [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=393&CT1=0>
- Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky:** Digitální depozitář. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=917&CT1=0>
- Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky:** Digitální depozitář. [online]. [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t022400c.htm>
- Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky:** Digitální depozitář. [online]. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=73317>
- Vláda České republiky:.** *Vláda České republiky* [online]. 2009 - 2013 [cit. 2013-11-25]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vaclav-klaus-1/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf

Vláda České republiky. *Vláda české republiky* [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf

Vláda České republiky. *Vláda české republiky* [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Zprava-plneni-2002.pdf>

Zákony, nařízení a předpisy

Zákon č. 54/1956 Sb. o nemocenském pojištění zaměstnanců

Zákon č. 88/1968 Sb. o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství, o přídavcích na děti z nemocenského pojištění

Zákon č. 180/ 1990 Sb. o změnách předpisů o nemocenském a sociálním zabezpečení a mateřském příspěvku a některých dalších předpisů

Předpis č. 266/1993 Sb. zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 88/1968 Sb. o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Předpis č. 37/1993 Sb. zákon české národní rady o změnách v nemocenském a sociální zabezpečení a některých pracovněprávních předpisů

Předpis č. 308/1993 Sb. zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 32/1957 Sb., o nemocenské péči v ozbrojených silách, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 88/1968 sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Předpis č. 182/1994 Sb. zákon, kterým se zvyšuje státní vyrovnávací příspěvek nezaopatřeným dětem a některé sociální dávky

Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 242/1997 Sb. kterým se doplňuje zákon o státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů

Předpis č. 61/1999 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 32/1957 Sb., o nemocenské péči v ozbrojených silách, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 88/1968 Sb.,

o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 271/2001 kterým se doplňuje zákon o státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 453/2003 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Předpis č. 421/2003 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 32/1957 Sb., o nemocenské péči v ozbrojených silách, ve znění pozdějších předpisů

Předpis č. 453/2003 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Předpis č. 237/2004 Sb. zákon, kterým se v souvislosti s přijetím zákona o dani z přidané hodnoty mění některé zákony a přijímají některá další opatření a mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 479/2003 Sb., a zákon č. 338/1992 sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění

Předpis č. 588/2006 Sb. nařízení vlády, kterým se pro účely nemocenského pojištění upravují částky pro stanovení výpočtových základů

Předpis č. 261/2007 Sb. zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů

Předpis č. 414/2008 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Předpis č. 326/2009 Sb. zákon o podpoře hospodářského růstu a sociální stability

Předpis č. 347/2010 Sb. zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí

Předpis č. 366/2011 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách,

ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Sdělení ministerstva práce a sociálních věcí č. 396 / 2008 ze dne 16. Října 2008, kterým se vyhlašuje pro účely nemocenského pojištění výše redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu platných v roce 2009 - sbírka zákonů české republiky. **Ročník 2008** [online]. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2008/128-2008.pdf>

Sdělení ministerstva práce a sociálních věcí č. 354/2009 ze dne 2. Října, kterým se vyhlašuje pro účely nemocenského pojištění výše redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu platných v roce 2010 - sbírka zákonů české republiky. **Ročník 2009** [online]. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/2009/110-2009.pdf>

Časopisy

Národní pojištění č. 9/1969. Praha: Práce, vydavatelství a nakladatelství ROH, 1969.

Národní pojištění č. 10/1974. Praha: Práce, vydavatelství a nakladatelství ROH, 1974.

Národní pojištění č. 4/1985. Praha: Práce, vydavatelství a nakladatelství ROH, 1985.

Národní pojištění č. 11/1969. Praha: Práce, vydavatelství a nakladatelství ROH, 1969.

Národní pojištění č. 10/1969. Praha: Práce, vydavatelství a nakladatelství ROH, 1969.

Seznam příloh

Příloha 1 - Vláda ČR 1989 – 2013	1
Příloha 2 - Částky životního minima.....	2
Příloha 3 - Dávky poskytované před přijetím zákona o státní sociální podpoře	1
Příloha 4 - Vývoj částek přídatku na děti 1988 - 2013	3
Příloha 5 - Vývoj částek rodičovského příspěvku 1995 - 2007.....	8
Příloha 6 - Vývoj částek zaopatřovacího příspěvku 1996 - 2006.....	9
Příloha 7 - Vývoj částek porodného	10
Příloha 8 - Praktické příklady podpory při ošetřování člena rodiny.....	1
Příloha 9 - Praktické příklady ošetřovného	4
Příloha 10 - Praktické příklady vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství	5
Příloha 11 - Praktické příklady peněžité pomoci v mateřství.....	7
Příloha 12 - Praktické příklady podpory při narození dítěte	10
Příloha 13 - Praktické příklady porodného.....	11
Příloha 14 - Praktické příklady rodičovského příspěvku.....	14
Příloha 15 - Praktické příklady přídatku na dítě.....	19
Příloha 16 - Praktické příklady zaopatřovacího příspěvku.....	23
Příloha 17 - Praktické příklady příspěvku na dopravu	24
Příloha 18 - Praktické příklady sociálního příplatku	26
Příloha 19 - Praktické příklady pohřebného	29
Příloha 20 – Dotazník.....	30

Seznam tabulek

Tabulka 1- Počet vyplacených dávek SSP v roce 2012.....	56
---	----

Příloha 1 - Vláda ČR 1989 – 2013

Období	Předseda vlády	Prezident
1988 – 1989	Ladislav Adamec	Gustav Husák
1990 – 1992	Petr Pithart	Václav Havel
1992 – 1996	Václav Klaus I.	Václav Havel
1996 – 1998	Václav Klaus II.	Václav Havel
1998	Josef Tošovský	Václav Havel
1998 – 2002	Miloš Zeman	Václav Havel
2002 – 2004	PhDr. Vladimír Špidla	Václav Havel
2004 – 2005	JUDr. Stanislav Gross	Václav Klaus
2005 – 2006	Ing. Jiří Paroubek	Václav Klaus
2006 – 2007	Ing. Mirek Topolánek	Václav Klaus
2007 – 2009	Ing. Mirek Topolánek	Václav Klaus
2009 – 2010	Ing. Jan Fischer, Csc.	Václav Klaus
2010 - 2013	RNDr. Petr Nečas	Václav Klaus
od 8. března 2013	Jiří Rusnok	Miloš Zeman

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 2 - Částky životního minima

Tab. 13.14 Vývoj částek životního minima v ČR od roku 1991

Pramen: MPSV

Osoba, domácnost	od 28.11. 1991	od 1.3. 1993	od 1.2. 1994	od 1.1. 1995	od 1.1. 1996	od 1.10. 1996	od 1.7. 1997	od 1.4. 1998	od 1.4. 2000	od 1.10. 2001	od 1.1. 2005	od 1.1. 2006
Částka k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb												
Děti do 6 let	900	1 020	1 120	1 230	1 320	1 410	1 480	1 580	1 600	1 690	1 720	1 750
od 6 do 10 let	1 000	1 130	1 240	1 380	1 460	1 560	1 640	1 730	1 780	1 890	1 920	1 950
od 10 do 15 let	1 200	1 360	1 500	1 620	1 730	1 850	1 940	2 050	2 110	2 230	2 270	2 310
od 15 do 26 let (nezaopatř.)	1 300	1 470	1 620	1 780	1 900	2 030	2 130	2 250	2 310	2 450	2 490	2 530
Ostatní občané	1 200	1 360	1 500	1 680	1 800	1 920	2 020	2 130	2 190	2 320	2 360	2 400
Částka k zajištění nezbytných nákladů na domácnost												
Domácnost s 1 osobou	500	600	660	760	860	970	1 020	1 300	1 580	1 780	1 940	2 020
se 2 osobami	650	780	860	1 000	1 130	1 270	1 330	1 700	2 060	2 320	2 530	2 630
se 3 nebo 4 osob.	800	960	1 080	1 240	1 400	1 570	1 650	2 110	2 560	2 880	3 140	3 260
s 5 nebo více osob.	950	1 140	1 260	1 400	1 580	1 770	1 860	2 370	2 870	3 230	3 520	3 660

Od 1. 1. 2007 byly přijaty nové zákony: zákon o sociálních službách, zákon o životním a existenčním minimu a zákon o pomoci v hmotné nouzi.

Životní a existenční minimum se využívá při zjišťování nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi a na testované dávky státní sociální podpory, které zabezpečují adresnou pomoc rodinám s dětmi ve stanovených sociálních situacích a v případě sociálního příplatku tvoří i základ pro jeho výpočet.

Životní minimum je stanoveno jako minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.

Od roku 2007 je životní minimum pouze součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti.

Částky životního minima jsou stanoveny měsíčně takto:

	od 1. 1. 2007	od 1. 1. 2012
Částky životního minima (v Kč za měsíc:)		
pro jednotlivce	3 126	3 410
pro první osobu v domácnosti	2 880	3 140
pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	2 600	2 830
pro nezaopatřené dítě ve věku:		
do 6 let	1 600	1 740
6 až 15 let	1 960	2 140
15 až 26 let	2 250	2 450
Částka existenčního minima (v Kč za měsíc:)		
pro osobu	2 020	2 200

Od 1. 1. 2007 byl zaveden pro dospělé osoby v hmotné nouzi institut existenčního minima.

Existenční minimum je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.

Zdroj – Český statistický úřad

Příloha 3 - Dávky poskytované před přijetím zákona o státní sociální podpoře

Státní vyrovnávací příspěvek

1990	140 Kč /měsíčně
1991	Zvýšen o 80 Kč tj na 220 Kč /měsíčně nezaopatřeným dětem a seniorům.
1992	Příspěvek zrušen ekonomicky aktivním osobám, 220 Kč pro nezaopatřené děti a seniory, ponechán poživatelům rodičovského příspěvku 140 Kč.
1993	Příspěvek zrušen poživatelům důchodu s příjmem minimální mzdy 2200 Kč a vyšší. Zavedeno omezující kritérium pro nezaopatřené děti a poživatele rodičovského příspěvku a to příjem do výše dvojnásobku životního minima společně posuzovaných osob.
1994	Příspěvek zrušen pro poživatele rodičovského příspěvku, stal se součástí tohoto rodičovského příspěvku. Příspěvek zrušen pro poživatele důchodů, stal se součástí důchodů.
1996	Zvýšení příspěvku nezaopatřeným dětem v rodinách s příjmem do 1,5 násobku životního minima, na 320 Kč/ měsíčně s účinností od 1. 4. 1994.

Zpracováno podle (Kepková, 1997).

Rodičovský příspěvek

1992	1200 Kč
1.2. 1994	1500 Kč
1.10.1994	1740 Kč, zároveň zrušen státní vyrovnávací příspěvek, skutečné zvýšení proto pouze 100 Kč

Zpracováno podle (Kepková, 1997).

Jednorázový příspěvek

Do 6 let	1020 Kč
6 až 10 let	1130 Kč
10 až 15 let	1360 Kč
15 až 26 let	1470 Kč

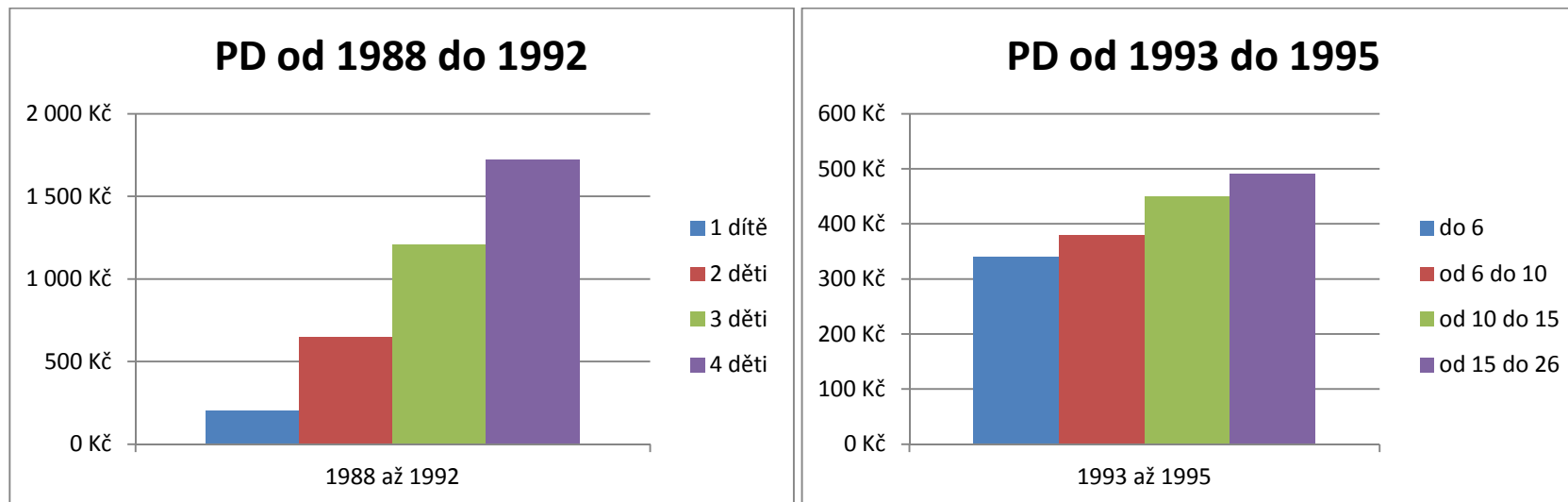
Zpracováno podle (Kepková, 1997).

Zaopatřovací příspěvek a příspěvek na byt vojáka

Do roku 1991	650 Kč pro manželku 400 Kč pro dítě Příspěvek za užívání bytu – 300 Kč
Od 1.8.1991 do roku 1993	750 Kč pro manželku 500 Kč pro dítě Příspěvek za užívání bytu – 400 Kč
Od 1.1.1994	910 Kč pro manželku 680 Kč pro dítě Příspěvek za užívání bytu – 600 Kč
Od 1.1.1994	1000 Kč pro manželku 750 Kč pro dítě Příspěvek za užívání bytu – 660 Kč

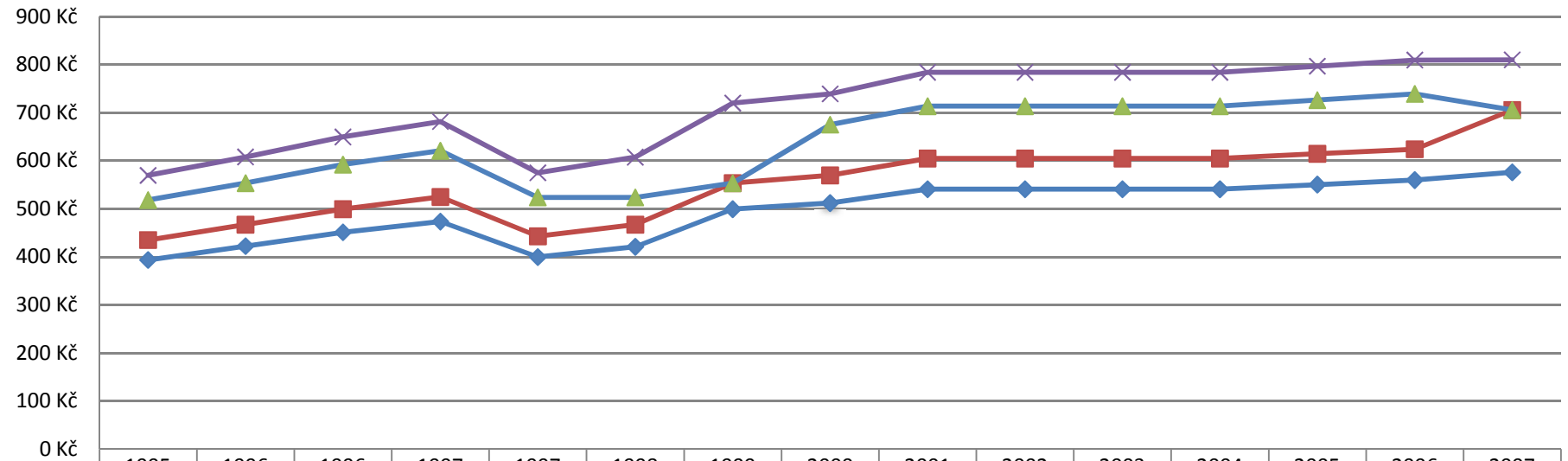
Zpracováno podle (Kepková, 1997).

Příloha 4 - Vývoj částek přídatku na děti 1988 - 2013

Zdroj: vlastní zpracování

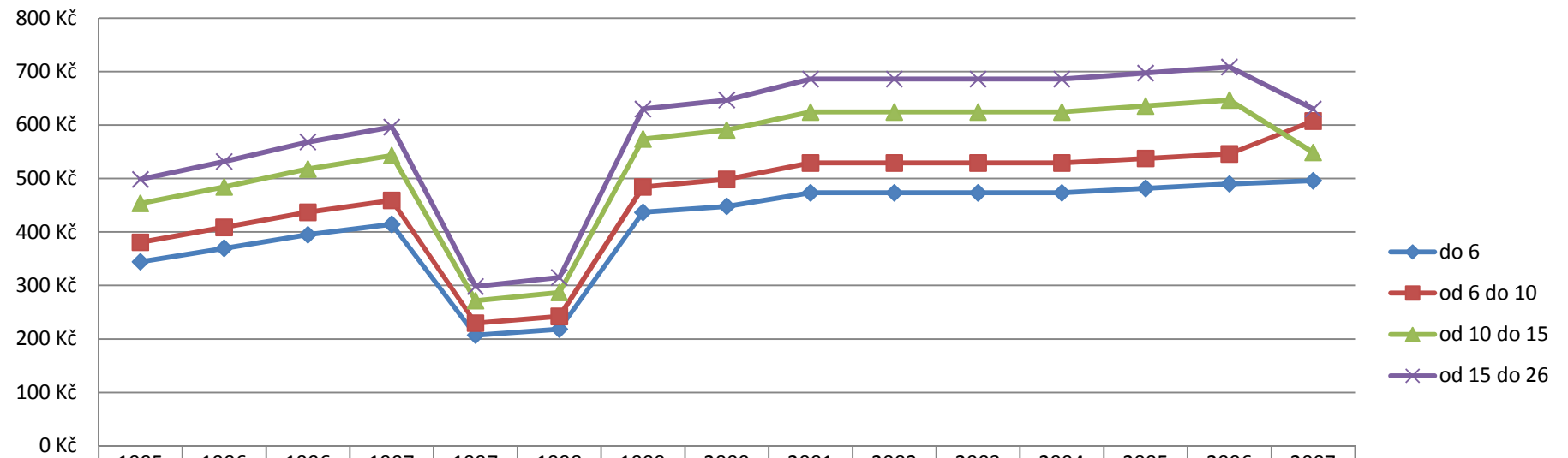
Zvýšená výměra

	1995	1996	1996	1997	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
◆ do 6	394 Kč	422 Kč	451 Kč	474 Kč	400 Kč	421 Kč	499 Kč	512 Kč	541 Kč	541 Kč	541 Kč	541 Kč	550 Kč	560 Kč	576 Kč
■ od 6 do 10	435 Kč	467 Kč	499 Kč	525 Kč	443 Kč	467 Kč	554 Kč	570 Kč	605 Kč	605 Kč	605 Kč	605 Kč	614 Kč	624 Kč	706 Kč
▲ od 10 do 15	518 Kč	554 Kč	592 Kč	621 Kč	524 Kč	524 Kč	554 Kč	675 Kč	714 Kč	714 Kč	714 Kč	714 Kč	726 Kč	739 Kč	706 Kč
✕ od 15 do 26	570 Kč	608 Kč	650 Kč	682 Kč	575 Kč	608 Kč	720 Kč	739 Kč	784 Kč	784 Kč	784 Kč	784 Kč	797 Kč	810 Kč	810 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

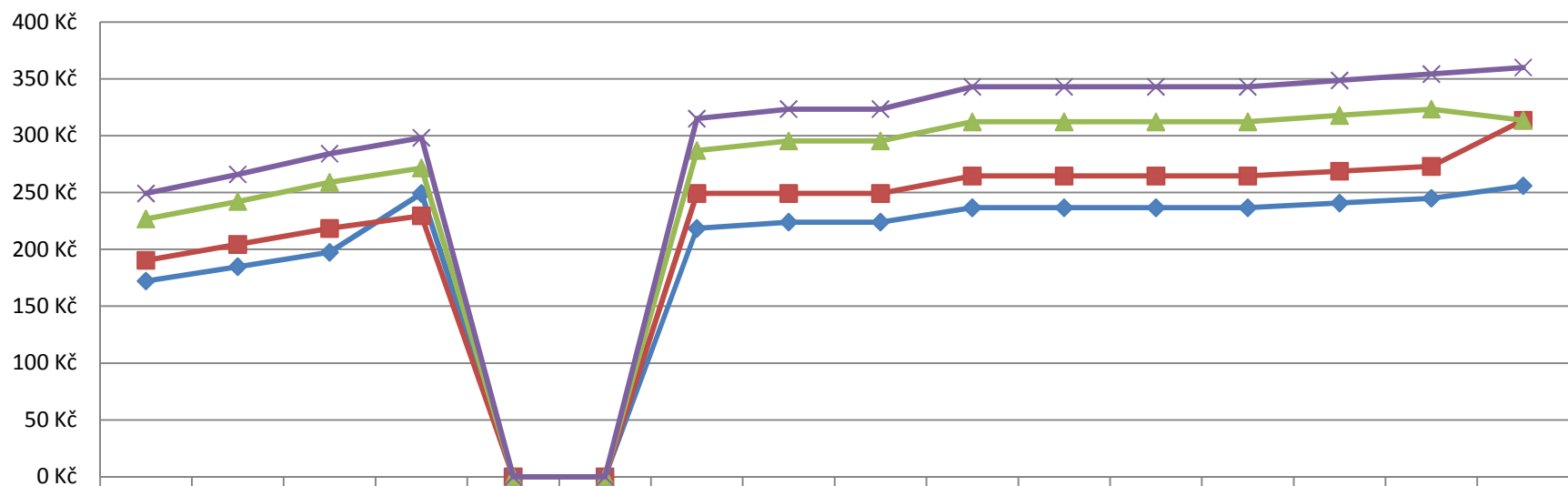
Základní výměra

	1995	1996	1996	1997	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
do 6	344 Kč	370 Kč	395 Kč	414 Kč	207 Kč	218 Kč	437 Kč	448 Kč	473 Kč	473 Kč	473 Kč	473 Kč	482 Kč	490 Kč	496 Kč
od 6 do 10	381 Kč	409 Kč	437 Kč	459 Kč	230 Kč	242 Kč	484 Kč	498 Kč	529 Kč	529 Kč	529 Kč	529 Kč	538 Kč	546 Kč	608 Kč
od 10 do 15	454 Kč	484 Kč	518 Kč	543 Kč	272 Kč	287 Kč	574 Kč	591 Kč	624 Kč	624 Kč	624 Kč	624 Kč	636 Kč	647 Kč	549 Kč
od 15 do 26	498 Kč	532 Kč	568 Kč	596 Kč	298 Kč	315 Kč	630 Kč	647 Kč	686 Kč	686 Kč	686 Kč	686 Kč	697 Kč	708 Kč	630 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

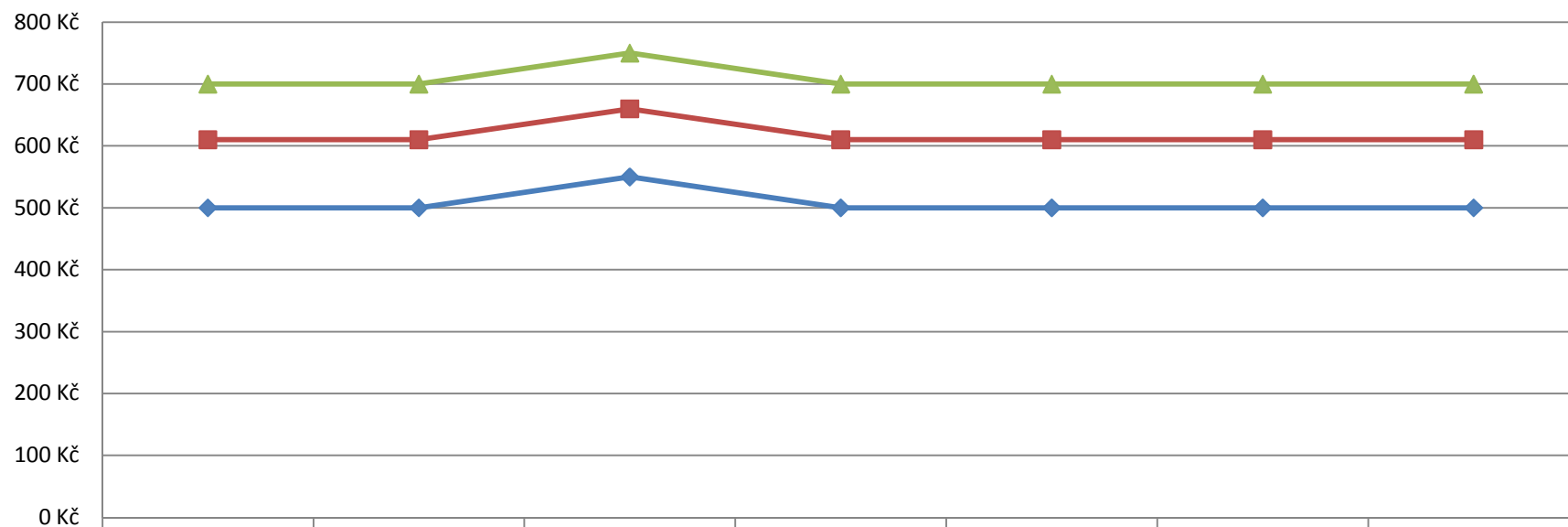
Snížená výměra

	1995	1996	1996	1997	1997	1998	1999	2000	2001	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
◆ do 6	172 Kč	185 Kč	197 Kč	249 Kč	0 Kč	0 Kč	218 Kč	224 Kč	224 Kč	237 Kč	237 Kč	237 Kč	237 Kč	241 Kč	245 Kč	256 Kč
■ od 6 do 10	190 Kč	204 Kč	218 Kč	230 Kč	0 Kč	0 Kč	249 Kč	249 Kč	249 Kč	265 Kč	265 Kč	265 Kč	265 Kč	269 Kč	273 Kč	314 Kč
▲ od 10 do 15	227 Kč	242 Kč	259 Kč	272 Kč	0 Kč	0 Kč	287 Kč	295 Kč	295 Kč	312 Kč	312 Kč	312 Kč	312 Kč	318 Kč	323 Kč	314 Kč
✕ od 15 do 26	249 Kč	266 Kč	284 Kč	298 Kč	0 Kč	0 Kč	315 Kč	323 Kč	323 Kč	343 Kč	343 Kč	343 Kč	343 Kč	349 Kč	354 Kč	360 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

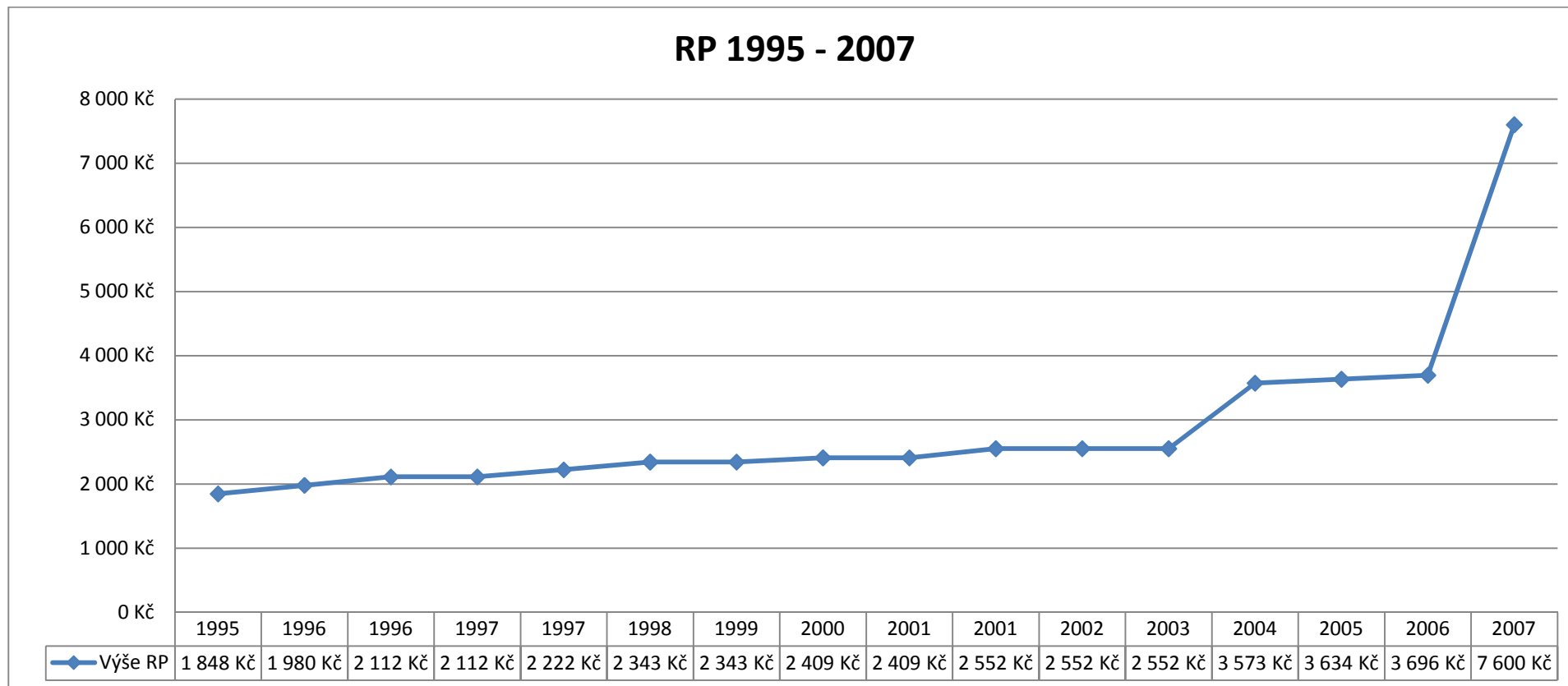
PD od 2008 - 2013

	2008	2009	2009	2010	2011	2012	2013
do 6	500 Kč	500 Kč	550 Kč	500 Kč	500 Kč	500 Kč	500 Kč
od 6 do 15	610 Kč	610 Kč	660 Kč	610 Kč	610 Kč	610 Kč	610 Kč
od 15 do 26	700 Kč	700 Kč	750 Kč	700 Kč	700 Kč	700 Kč	700 Kč

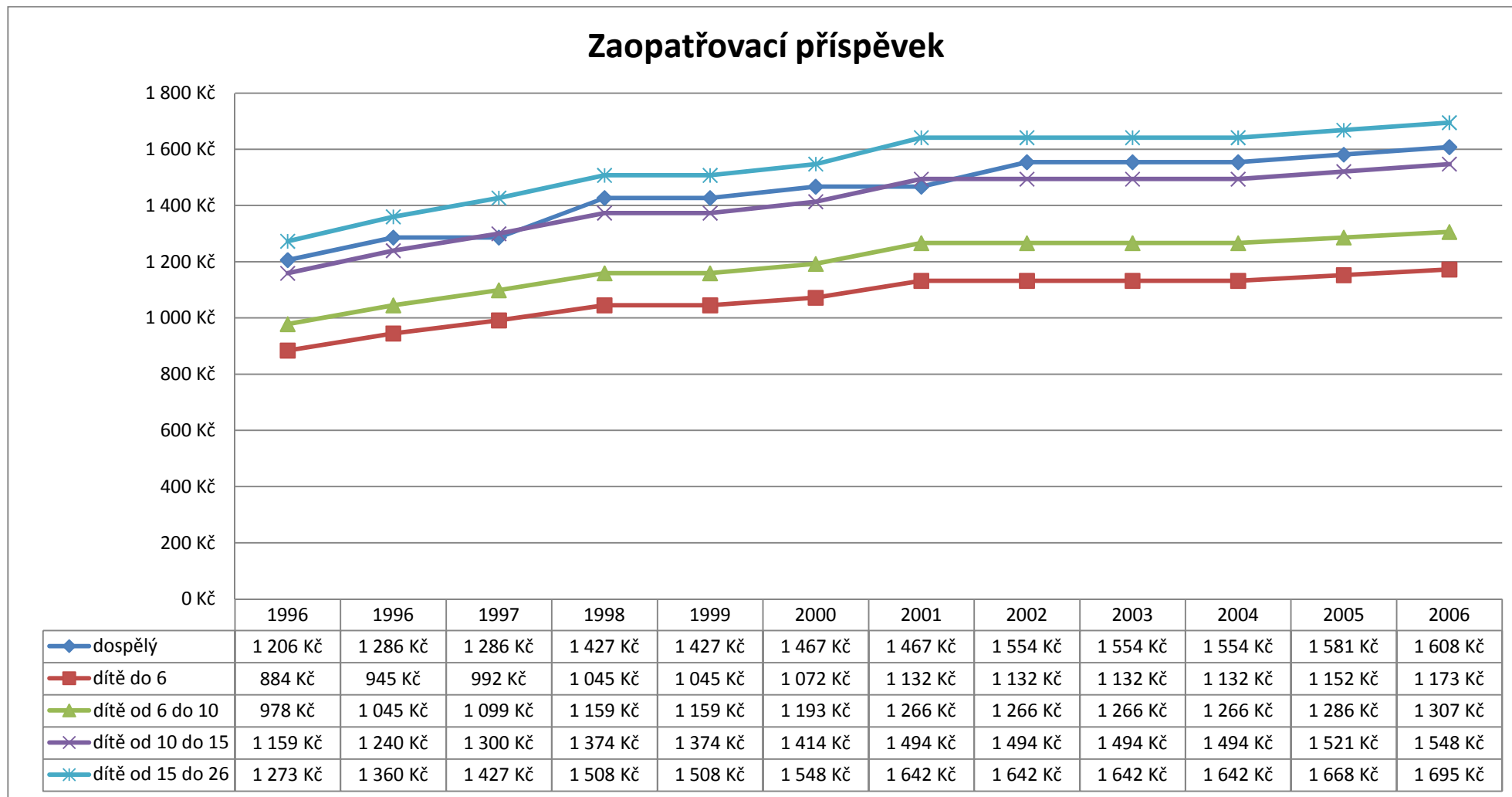
Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 5 - Vývoj částek rodičovského příspěvku 1995 - 2007

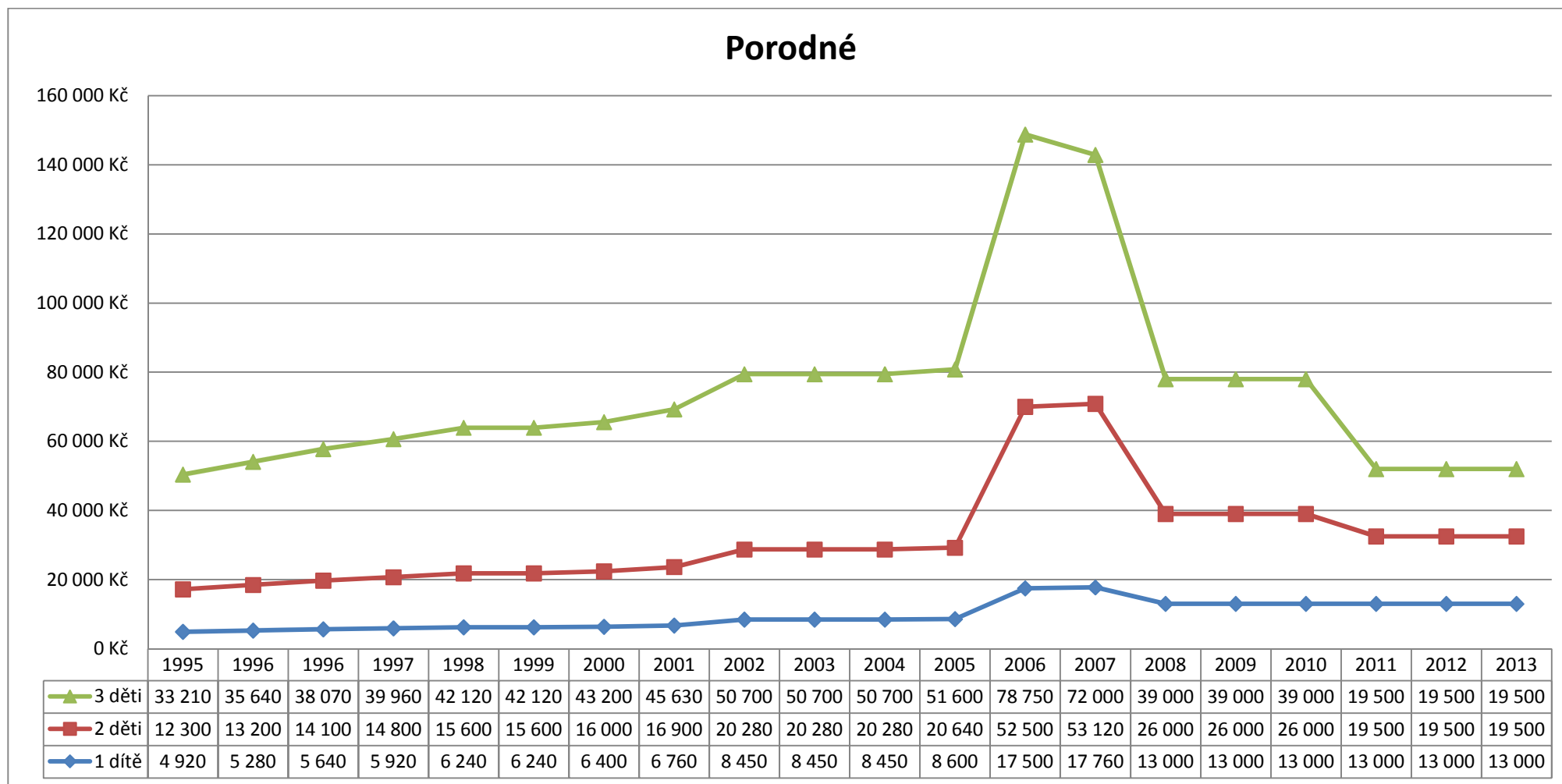
Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 6 - Vývoj částek zaopatřovacího příspěvku 1996 - 2006

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 7 - Vývoj částek porodného

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 8 - Praktické příklady podpory při ošetřování člena rodiny

1988 – 1989

Paní Machová pracuje jako dělnice ve skladu podniku. Její 7- letý syn 8. dubna 1989 onemocněl zánětem středního ucha a lékařem bylo doporučeno domácí ošetřování. Paní Machová má čistý měsíční příjem 2 980,-.

Paní Machová má nárok na podporu při ošetřování člena rodiny po dobu 5 dní a to od 8. dubna do 12. dubna včetně.

Výše dávky

90 % čisté denní mzdy

Čistá denní mzda = 2 980 / 31 = 96 Kč

*96 * 0,9 = 86 * 5 = 430 Kč*

Paní Machové bude poskytnuta podpora při ošetřování člena rodiny ve výši **430 Kč**.

1990 – 1992

Pan Kuklík pracuje jako svářeč v podniku. Jeho manželka paní Kuklíková odjela na rekreaci. Jejich 9 – letá dcera onemocněla 6. února 1991 zápalom plic, proto o dceru musí pečovat pan Kuklík. Jeho čistý měsíční příjem je 3 390,-.

Pan Kuklík má nárok na podporu při ošetřování člena rodiny po dobu 7 dnů, od 6. února do 12. února včetně.

Výše dávky

90 % čisté denní mzdy

Čistá denní mzda = 3 390 / 31 = 109,-

*109 * 0,9 = 98 * 7 = 686 Kč*

Panu Kuklíkovy bude vyplacena podpora při ošetřování člena rodiny ve výši **686 Kč**.

V roce 1991 došlo k prodloužení doby poskytování této dávky. V souvislosti s tím, se samozřejmě zvýšila výše poskytované podpory.

1992 – 1996

Paní Šedivá má 8 – letou dceru, ta onemocněla 17. května 1993 dcera, která s ní žije ve společné domácnosti, matka není osamělá, žije v bytě s manželem. Paní Šedivá musí dceru ošetřovat. Paní Šedivá nepobírala v rozhodném období dávky nemocenského pojištění. Měsíční čistý plat paní Šedivé je 5 000 Kč.

Paní Šedivá má nárok na ošetrovne v délce 9 kalendářních dnů a to od 17. května do 25. května 1993 včetně.

Výše dávky

67 % denního vyměřovacího základu

DVZ: $5\,000 * 12 = 60\,000 / 365 = 164\text{ Kč}$

$0,67 * 164 = 109 * 9 = 989\text{ Kč}$

Paní Šedivé bude vyplacena podpora při ošetřování člena rodiny ve výši **989 Kč**.

V roce 1993 došlo ke změně ve výpočtu dávky, dosud se počítala dávky stejně jako nemocenské, od tohoto roku má dávka stanovený vlastní procentuální výši a počítá se z denního vyměřovacího základu, což je v podstatě čistá denní mzda.

V roce 1994 došlo k navýšení procentní sazby pro výpočet dávky. Pro ilustraci stejný příklad budu posuzovat o rok dále tj. v roce 1994.

Výše dávky

69 % denního vyměřovacího základu

DVZ: $5\,000 * 12 = 60\,000 / 365 = 164\text{ Kč}$

$0,69 * 164 = 113 * 9 = 1\,017\text{ Kč}$

Panu Holému bude vyplacena podpora při ošetřování člena rodiny ve výši **1 017 Kč**.

Vidíme, že oproti loňskému roku došlo v tomto případě o navýšení dávky o 28 Kč.

1998 - 2002

V roce 1999 došlo k zavedení redukčních hranic pro výpočet nemocenských dávek.

Paní Jelenové onemocněla 17. března dcera, paní o ní vzhledem k nemoci musí pečovat. Paní Jelenová má nárok na ošetrovne v délce 9 kalendářních dnů, pokud v nich tato nemoc trvá. Nárok na ošetrovne vzniká dnem 17. března do 25. března 1999. Čistý plat paní Jelenové za měsíc je 11 980,-. V rozhodném období nepobírala dávky nemocenského pojištění.

Výše dávky

69 % denního vyměřovacího základu

DVZ: $11\,980 * 12 = 143\,760 / 365 = 393\text{ Kč}$

- 1. redukční hranice 360,- ... 100%*
- 2. redukční hranice 540,- - 360,- ... 60%*
- 3. redukční hranice nad 540,- 0% (č. 61/1999)*

Podle uvedených redukčních hranic vypočteme výši dávky.

1. $360,-$

2. $540 - 393 = 147 * 0,6 = 88,-$

$360 + 88 = 448 * 0,69 = 309,-$

$309 * 9 = 2\,781,-$

Paní Jelenové bude vyplacena podpora při ošetřování člena rodiny ve výši **2 781 Kč**.

2008 – 2009

Pan Mrkvička má 6 – ti letého syna, ten onemocněl 29. srpna 2008 zánětem průdušek. Pan Mrkvička je rozvedený a syna má v trvalé péči, proto se o něj musí sám starat. Panu Mrkvičkovi vznikl nárok na ošetřovné od 29. srpna do 13. září, pokud v těchto dnech nemoc trvá. Pan Mrkvička má měsíční čistý příjem 19 490,-. V rozhodném období nepobíral dávky nemocenského pojištění.

Výše dávky

60 % denního vyměřovacího základu

DVZ: $19\,490 * 12 = 233\,880 / 365 = 640\text{ Kč}$

1. redukční hranice 550,- ... 90%

2. redukční hranice 790 – 550 ... 60%

3. redukční hranice nad 790 ... 0% (č. 588/2006)

Podle uvedených redukčních hranic vypočteme výši dávky.

1. $550 * 0,9 = 495,-$

2. $790 - 640 = 150 * 0,6 = 90,-$

$495 + 90 = 585 * 0,60 = 351,-$

$351 * 16 = 5\,616,-$

Panu Mrkvičkovi bude vyplacena podpora při ošetřování člena rodiny **5 616 Kč**.

V roce 2008 se snížila procentní výše denního vyměřovacího základu pro výpočet dávky. Jiné jsou také redukční hranice.

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 9 - Praktické příklady ošetřovného

Od roku 2009 je ošetřovné (dříve podpora při ošetřování člena rodiny) součástí zákona č. 187/ 2006 Sb. o nemocenském pojištění

Oproti minulému roku se podmínky poskytování ošetřovného či jeho výše nezměnilo. Změnili se pouze redukční hranice.

2010 – 2013

Paní Málková je vdova, sama pečuje o 5 – ti letého syna, který 26. února 2010 onemocněl a musí o něj pečovat. Paní Málkové vznikl nárok na ošetřovné od 26. ledna do 7. února včetně. Paní Málková má čistý měsíční příjem 20 945,-. V rozhodném období nepobírala dávky nemocenského pojištění.

Výše dávky

60% denního vyměřovacího základu

DVZ: $20\,945 * 12 = 251\,340 / 365 = 688,60 \text{ Kč}$

- 1. redukční hranice 791 ... 90%*
- 2. redukční hranice 1 186 - 791 ... 60%*
- 3. redukční hranice 2 371 - 1 186 ... 30% (č. 354/2009)*

Podle uvedených redukčních hranic vypočteme výši dávky.

1. $688,60 * 0,9 = 620,-$

$620 * 13 = 8\,060,-$

Paní Málkové bude vyplaceno ošetřovné ve výši **8 060 Kč**.

V roce 2010 došlo ke zkrácení doby poskytování ošetřovného, jak lze porovnat s předchozím případem.

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 10 - Praktické příklady vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství (dále jen „VPTM“) se poskytoval za celý kalendářní měsíc a zkoumal pouze čisté příjmy zaměstnankyně. Výpočet byl tedy jednoduchý, stanovil se jako rozdíl příjmů, kterých pracovnice dosahovala před převedením na jinou práci a příjmů, kterých dosáhla po tomto převedení.

1989 - 1990

Paní Fialková byla z důvodu těhotenství 1. února 1990 převedena na jinou práci, kde dosahuje nižšího výdělku. Její průměrný měsíční čistý příjem, kterého dosahovala před převedením na jinou práci, v rozhodném období činil 2 950 Kč, v únoru po převedení na jinou práci dosahovala výdělku 2 340 Kč. Plánovaný nástup na mateřskou dovolenou je 21. července 1990.

Výše dávky

$$2\ 950 - 2\ 340 = 610 \text{ Kčs}$$

Dávka bude paní Fialkové poskytována ve výši **610 Kčs** za únor.

1992 – 1996

V roce 1993 se VPTM začal poskytovat za kalendářní dny a zkoumal denní vyměřovací základ zaměstnankyně zjištěný ke dni převedení na jinou práci a průměrné příjmy připadající na jeden den v měsíci. Rozhodným obdobím, je kalendářní čtvrtletí, které předchází kalendářnímu čtvrtletí, v němž vznikla pracovní neschopnost.

Paní Bílková byla 7. června 1993 převedena na jinou práci z důvodu těhotenství. V tomto měsíci měla příjmy 1. – 6. června 1 225 Kčs. 7. – 30. června 3 490 Kčs. V rozhodném období dosáhla příjmů 5 250 Kčs, 5 120 Kčs, 5 060 Kčs. Paní Bílková neměla žádnou omluvenou absenci.

Nejdříve si musíme vypočítat denní vyměřovací základ.

$$DVZ = 5\ 250 + 5\ 120 + 5\ 060 = 15\ 430 / 90 = 171,-$$

Po té si stanovíme průměrný příjem připadající na jeden den v měsíci.

$$\text{Průměrný příjem připadající na měsíc červen} = 1\ 225 + 3\ 490 = 4\ 715 / 30 = 157,-$$

Vypočteme si VPTM připadající na jeden den v měsíci.

$$VPTM = 171 - 157 = 14,-$$

$$VPTM \text{ za červen: } 14 * 24 = 336,-$$

Za červen bude paní Bílkové vyplacena dávka VPTM ve výši **336 Kčs** a celkový její příjem za červen činí **5 051 Kč** (1 225 + 3 490 + 336).

Další změny se týkaly pouze úprav stanovení denních vyměřovacích základů, tyto drobné změny nebudu na příkladech aplikovat.

2009 – 2010

VPTM je od roku 2009 součástí nového zákona č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění.

Žádné výrazné změny se této dávky netýkaly, ale od roku 1999 se při výpočtu denního vyměřovacího základu počítá s redukčními hranicemi.

Rozhodným obdobím je dle zákona kalendářní rok.

Paní Štiková byla dne 16. dubna 2009 převedena z důvodu těhotenství na méně placenou práci.

V tomto měsíci měla příjmy 1. – 15. dubna 9 900 Kč 16. – 30. dubna 7 500 Kč. Měsíční příjem za rozhodné období činí 237 600 / 12 = 19 800,- paní Štiková neměla žádnou omluvenou absenci.

*DVZ = 19 800 / 30 = **660,-***

- 1. redukční hranice 786,- ... 100%*
- 2. redukční hranice 1 178 – 786 ... 60%*
- 3. redukční hranice 2 356 – 1 178 ... 30% (č. 396/2008 sdělení MPSV)*

Podle uvedených redukčních hranic vypočteme výši redukovaného DVZ

- 1. 660 * 1 = 660,-*

*Průměrný měsíční příjem připadající na duben 9 900 + 7 500 = 17 400 / 30 = **580,-***

VPTM = 660 – 580 = 80,-

*VPTM za duben = 80 * 15 = **1 200,-***

Paní Štikové bude v měsíci dubnu vyplacen VPTM ve výši **1 200 Kč** její celkový příjem za duben bude činit 18 600 Kč (9 900 + 7 500 + 1 200).

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 11 - Praktické příklady peněžité pomoci v mateřství

1988 – 1990

Paní Novotná nastoupila 18. května 1990 na mateřskou dovolenou. Splnila podmínku pro nárok na dávku, pojištění 270 kalendářních dní. Její čistý měsíční příjem činí 3 056,-

Pro výpočet výše dávky si stanovíme čistou denní mzdu.

$$3\,056 / 31 = 99,-$$

Výše dávky

$$PPM = 99 * 0,9 = 89,-$$

Paní Novotné bude vyplácena PPM ve výši 89 Kčs denně. PPM bude poskytována do 29. 11. 1990 v celkové výši 12 460 Kčs (od 18. 5. do 29. 11. = 140 pracovních dnů, $140 * 89 = 12\,460,-$).

1992 – 1996

Paní Oskarová nastoupila 5. června 1993 na mateřskou dovolenou. Její čistý příjem za rozhodné období je 5 500 Kčs, 5 320 Kčs, 5 480 Kčs. Paní Oskarová splnila podmínku účasti na nemocenském pojištění.

Nejdříve si stanovíme denní vyměřovací základ za rozhodné období.

$$DVZ = 5\,500 + 5\,320 + 5\,480 = 16\,300 / 90 = 181,-$$

Výše dávky

67 % denního vyměřovacího základu

$$181 * 0,67 = 121,-$$

Paní Oskarové bude vyplácena PPM ve výši **121 Kčs** denně. PPM bude poskytována do 17. 12. 1993 v celkové výši 23 716 Kčs (od 5. 6. do 17. 12. = 196 kalendářních dnů, $196 * 121 = 23\,716,-$).

V roce 1994 došlo k navýšení procentní sazby na 69 % denního vyměřovacího základu. Pro ilustraci si ten samí příklad vypočteme v roce 1994.

Předpokládejme, že paní Oskarová měla v roce 1994 stejné příjmy jako loňský rok.

Denní vyměřovací základ zůstává stejný, mění se pouze výše dávky.

Výše dávky

69 % denního vyměřovacího základu

$$181 * 0,69 = 125,-$$

Paní Oskarové by v tomto případě byla vyplacena PPM ve výši 125 Kč denně a v celkové výši 24 500 Kč.

Paní Oskarová by v roce 1994 měla nárok na PPM vyšší o 784 Kč.

2009 – 2010

Paní Černá nastoupila 23. února 2009 na mateřskou dovolenou. Její čistý příjem za rozhodné období je 246 720,- paní Černá splnila podmínku účasti na nemocenském pojištění.

Stanovíme si denní vyměřovací základ za rozhodné období.

$$DVZ = 246\,720 / 365 = 675 \text{ Kč}$$

1. redukční hranice 786 ... 100%
2. redukční hranice 1 178 – 786 ... 60%
3. redukční hranice 2 356 – 1 178 ... 30% (č. 396/2008 sdělení MPSV)

Podle uvedených redukčních hranic vypočteme výši redukovaného DVZ

1. $675 * 1 = 675,-$

Výše dávky

70 % denního vyměřovacího základu

$$0,70 * 675 = 472,-$$

Paní Černé bude vyplacena PPM ve výši **472 Kč** denně. PPM bude poskytována do 6. 9. 2010 v celkové výši 92 512 Kč (od 23. 2. do 6. 9. = 196 kalendářních dnů, $196 * 472 = 92\,512,-$).

V roce 2010 došlo ke snížení procentní sazby pro výpočet PPM na 60 % denního vyměřovacího základu. Pro posouzení předchozí příklad aplikujeme o rok déle.

Předpokládejme, že paní Černá má stejná příjem tj. 246 720,-

Denní vyměřovací základ zůstává také stejný tj. 675,-

Došlo ke změně redukčních hranic, které pro tento rok činí

1. redukční hranice 791 ... 100%
2. redukční hranice 1 186 – 791... 60%
3. redukční hranice 2 371 – 1 186 ... 30% (č. 354/2009 sdělení MPSV)

Podle uvedených redukčních hranic vypočteme výši redukovaného DVZ

$$1. \quad 675 * 1 = 675,-$$

Výše dávky

60 % denního vyměřovacího základu

$$0,60 * 675 = 405,-$$

Paní Černé by v tomto případě byla vyplacena PPM ve výši 405 Kč denně a v celkové výši 79 380 Kč.

V roce 2010 by paní Černá měla nárok na PPM o 13 132 nižší.

Tato úprava se týkala pouze roku 2010, od roku 2011 náležela PPM opět ve výši 70 % denního vyměřovacího základu, jak je tomu i dnes.

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 12 - Praktické příklady podpory při narození dítěte

1988 – 1990

*Paní Háčkové se v srpnu 1990 narodila dcera. Paní Háčková je zaměstnána jako prodavačka v uzeninách. Nárok na tuto dávku paní Háčkové vznikl a bude jí vyplacena podpora při narození dítěte ve výši **1 000 Kčs**.*

1992 – 1996

*Paní Balíkové se v květnu 1993 narodil syn. Manžel paní Balíkové je zaměstnán jako strojmůdce, paní Balíková je v domácnosti. Nárok na tuto dávku paní Balíkové vznikl a bude jí vyplacena podpora ve výši **3 000 Kčs**.*

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 13 - Praktické příklady porodného

1995 – 1996

Manželé Soukupovi se brali v červnu roku 1995, v březnu roku 1996 se jim narodila jejich první dcera Anežka.

Paní Soukupové automaticky vznikl nárok na porodné, jelikož se jedná o netestovanou dávku.

Výpočet dávky

*Částka na osobní potřeby dítěte * 4,00*

$$1\ 320 * 4,00 = 5\ 280,-$$

Paní Soukupové bude vyplaceno porodné ve výši 5 280 Kč.

1998 – 2002

Manželům Soukupovým se v červnu roku 2002 narodily dvojčata syn Miroslav a Stanislav.

Paní Soukupové opět vznikl nárok na porodné automaticky, jelikož se nejedná o testovanou dávku.

Výpočet dávky

*Částka na osobní potřeby dítěte (dětí) * 6,00*

$$(1\ 690 + 1\ 690) * 6,00$$

$$3\ 380 * 6,00 = 20\ 280,-$$

Paní Soukupové bude vyplaceno na dvojčata porodné ve výši 20 280 Kč.

2006 – 2007

Manželům Červených se v září roku 2006 narodila dcera Lenka.

Paní Červené automaticky vznikl nárok na porodné.

Výpočet dávky

$$1\ 750 * 10,00 = 17\ 500,-$$

Paní Červené bude vyplaceno porodné ve výši 17 500 Kč.

Manželům Zelených se v březnu 2007 narodil syn Jakub.

Paní Zelené vznikl automaticky nárok na porodné.

Výpočet dávky

$$1\ 600 * 11,10 = 17\ 760,-$$

Paní Zelené bude porodné vyplaceno ve výši **17 760 Kč**.

2007 – 2009

Manželům Jíškovým se v roce 2008 narodila dvojčata.

Paní Jíškové vznikl nárok na porodné dnem porodu.

Výše dávky

$$13\ 000 + 13\ 000 = 26\ 000,-$$

Paní Jíškové bude vyplaceno porodné ve výši **26 000 Kč**.

2010 - 2013

Od roku 2011 je dávka porodné, dávkou testovanou, proto musíme posuzovat rozhodný příjem v rodině. Příjem rodiny se zjišťuje za kalendářní čtvrtletí, které předchází kalendářnímu čtvrtletí, ve kterém se dítě narodilo. Rozhodný příjem rodiny nesmí převyšovat součin životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Tato dávka se od roku 2011 vztahuje pouze na první dítě, nebo pokud se současně s prvním dítětem narodí více dětí.

Manželům Zelených se v roce 2011 narodila dcera Eliška.

Vzhledem k provedené změně, paní Zelené již nárok na porodné nevznikne, jelikož se jedná již o druhé dítě, první dítě porodila paní Zelená v březnu 2010.

Manželům Fialových se v květnu 2012 narodilo první dítě, syn Oldřich. Pan Fialový měl za rozhodné období čistý příjem 55 680,- / 3 = 18 620,- paní Fialová měla čistý příjem 51 900,- / 3 = 17 300,-

Životní minimum rodiny činí 3 140 + 2 830 = 5 970,-

Rozhodný příjem v rodině činí 18 620 + 17 300 = 35 920,-

Podmínka nároku

*ŽMR * 2,40 > rozhodný příjem v rodině*

$$5\ 970 * 2,40 = 14\ 328,- < 35\ 920,-$$

Manželům Fialových nárok na porodné nevznikl, jelikož jejich příjem přesahuje 2,4 násobek životního minima rodiny.

Manželům Pechovým se v roce 2012 narodila dvojčata. Jednalo se o první děti těchto manželů, proto budeme pro nárok na dávku zkoumat jejich rozhodný příjem. Pan Pech pracuje jako vrátný a má čistý příjem 26 070 / 3 = 8 690,- paní Pechová pracovala na částečný úvazek jako uklízečka ve škole a její čistý příjem za rozhodné období 16 290 / 3 = 5 430,-

Životní minimum rodiny činí 3 140 + 2 830 = 5 970,-

Rozhodný příjem v rodině činí 8 690 + 5 430 = 14 120,-

Podmínka nároku

*ŽMR * 2,40 > rozhodný příjem v rodině*

*5 970 * 2,40 = 14 328,- > 14 120,-*

Vidíme, že nárok na dávku vznikl, jelikož se manželům narodila dvojčata, bude paní Pechové vyplacena dávka ve výši **19 500,-**

Od roku 2011 došlo k výraznému snížení porodného v případě narození dvou a více dětí. Do roku 2011 činilo porodné 13 000 Kč na každé narozené dítě, od roku 2011 pouze 19 500 Kč na dvojčata a víceročata. Porodné se tedy od roku 2011 snížilo v případě narození dvojčat o 6 500 Kč v případě trojčat o 19 500 Kč a tak dále.

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 14 - Praktické příklady rodičovského příspěvku

1995 – 1996

Manželům Novákovým se v roce 1993 narodila dcera. Její matka paní Nováková o ní celodenně, osobně a řádně pečuje a v roce 1996 pracuje dvě hodiny denně jako uklízečka ve firmě, kde pracuje i její manžel, v době, kdy paní Nováková uklízí, o dceru pečuje její manžel pan Novák. Paní Nováková má čistý příjem za den 45 Kč. Paní Nováková nepobírá dávky nemocenského pojištění a její dcera nenavštěvuje žádné předškolní zařízení.

Paní Novákové vznikl nárok na rodičovský příspěvek, jelikož jsou splněny podmínky celodenní, řádné a osobní péče. Paní Nováková může pracovat dvě hodiny denně, ale její příjem nesmí přesahovat částku na osobní potřeby rodiče ($45 * 31 = 1\,395,- < 1\,800,-$), což paní Nováková také splňuje, její dcera nemůže navštěvovat žádné předškolní zařízení.

Výše dávky

*Částka na osobní potřeby rodiče * 1,10*

$$1\,800 * 1,10 = 1\,980,-$$

Paní Novákové je vyplácen rodičovský příspěvek ve výši **1 980 Kč** za měsíc.

1996 – 1998

Manželům Krásných se v roce 1996 narodil syn. V roce 1998 jeho matka paní Krásná nepracuje, ale na tři dny v měsíci ho dává do mateřské školy, jelikož dojíždí třikrát měsíčně na kontroly k lékaři a nechce dítě brát s sebou. Žádný příjem paní Krásná nemá a nepobírá ani dávky nemocenského pojištění.

Podmínka nároku je tedy splněna, od dosavadní úpravy zákona se nová úprava liší tím, že rodič může na omezenou dobu v měsíci umístit dítě do předškolního zařízení, a to na tři kalendářní dny v kalendářním měsíci.

Výše dávky

*Částka na osobní potřeby rodiče * 1,10*

$$2\,130 * 1,10 = 2\,343,-$$

Paní Krásné je vyplácen rodičovský příspěvek ve výši **2 343 Kč** za měsíc.

2002 – 2004

Paní Kolínkové se v roce 1999 narodila dcera. V roce 2002 je pracuje vždy večer jako uklízečka v místní škole tři hodiny, kde má čistý příjem za den 100 Kč. V době, kdy uklízí se o dceru stará její manžel. Paní Kolínková nemá žádný další příjem.

Pro nárok na dávku posuzujeme výši rozhodného příjmu, vzhledem k 1,5 násobku částky na osobní potřeby rodiče.

Podmínka nároku

*Částka na osobní potřeby rodiče * 1,5 = 2 320 * 1,5 = 3 480,-*

*Příjem paní Kolínkové: 100 * 31 = 3 100,-*

3 480,- > 3 100,-

Podmínka nároku, kdy příjem nesmí přesahovat 1,5 násobek částky na osobní potřeby rodiče je splněna.

Výše dávky

*Částka na osobní potřeby rodiče * 1,10*

*2 320 * 1,10 = 2 552,-*

Paní Kolínkové je vyplácen rodičovský příspěvek ve výši **2 552 Kč** za měsíc.

Pokud bychom tuto situaci posuzovali ještě v roce 2001, nárok na rodičovský příspěvek by nevznikl, jelikož paní Kolínková pracovala tři hodiny denně a její příjem je vyšší než částka na osobní potřeby rodiče v roce 2001. U této změny bylo tedy pozitivní odstranění časového omezené výdělečné činnosti rodiče a zvýšení možného dosaženého příjmu a to na 1,5 násobek částky na osobní potřeby rodiče.

2004 – 2005

Paní Vítkové se v roce 2003 narodil syn. Paní Vítková v roce 2004 nepracuje, nestuduje ani nemá žádný příjem.

Zde tedy nemusíme pro nárok posuzovat příjem paní Vítkové ani dobu pracovní činnosti, proto nám hned vznikne nárok na rodičovský příspěvek.

Výše dávky

*Částka na osobní potřeby rodiče * 1,54*

*2 320 * 1,54 = 3 573,-*

Paní Vítkové je vyplácen rodičovský příspěvek ve výši **3 573 Kč** za měsíc.

V roce 2004 došlo k navýšení koeficientu na 1,54, čímž došlo i ke zvýšení rodičovského příspěvku. Na předchozím příkladě a na tomto příkladě můžeme vidět o kolik rodičovský příspěvek vzhledem ke zvýšení koeficientu, vzrostl. Od roku 2001 až do roku 2005 nebylo zvyšováno životní minimum, proto je zřejmé, že rodičovský příspěvek oproti roku 2002 vzrostl o 1 021 Kč (3573 – 2 552).

2006 – 2007

Paní Holubové se v roce 2007 narodila dcera. Paní Holubová nepracuje, nestuduje a nemá žádný příjem.

Vzhledem k tomu, že paní Holubová nepracuje, nestuduje a ani nemá žádný příjem, můžeme hned přejít k výpočtu výše dávky.

Výše dávky

40 % průměrné měsíční mzdy = $19\ 000 * 0,4 = 7\ 600,-$ (č. 302/2006)

Paní Holubové bude vyplacen rodičovský příspěvek ve výši **7 600 Kč** za měsíc.

V roce 2007 došlo ke změně výpočtu dávky a to tak, že dávka náležela ve výši 40 % průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře, za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, v němž se rodičovský příspěvek poskytuje. Toto ustanovení platilo pouze pro rok 2007.

Změna výpočtu dávky, byla pro rodiče pozitivní změnou, protože došlo k poměrně výraznému navýšení dávky, dosud odvíjející se od životního minima.

Kdyby dávky zůstala konstruovaná stejně jako v minulém roce, paní Holubové by rodičovský příspěvek náležel ve výši 4 435,- (ŽM – 2 880 * 1,54) popřípadě 4 004,- (ŽM - 2 600 * 1,54).

Zde tedy vidíme, že oproti loňskému roku došlo k navýšení rodičovského příspěvku o více než 2 000 Kč.

2007 – 2009

Paní Malé se v roce 2008 narodil syn. Paní Malá pracuje tři hodiny denně, jako prodavačka v místní trafice. O syna se v době matčiny nepřítomnosti stará jeho babička. Čistý příjem paní Malé činí za měsíc 5 000,-. Syn nenavštěvuje předškolní zařízení. Paní Malé vznikl před narozením syna nárok na peněžitou pomoc v mateřství (dále jen „PPM“) ve výši 386 Kč za den.

Vzhledem k provedeným změnám nemusíme posuzovat příjem paní Malé. Pro volbu nároku na rodičovský příspěvek posuzujeme pouze PPM a to tak, že pokud by si paní Malá chtěla zvolit rychlejší čerpání rodičovského příspěvku, musela dosáhnout PPM nejméně 380 Kč za den. Tuto podmínku paní Malá splnila.

Paní Malá si tedy může vybrat ze třech variant čerpání rodičovského příspěvku, podle toho, jak dlouho chce s dítětem zůstat doma.

Paní Malá si zvolila klasické čerpání, jelikož chce o syna pečovat až do jeho tří let.

Paní Malé tedy náleží rodičovský příspěvek ve výši **7 600 Kč**.

V tomto případě by paní Malá měla nárok i na zvýšenou výměru rodičovského příspěvku, která činí 11 600 Kč s tím, že by pečovala o svého syna do jeho dvou let věku. Paní Malá by také mohla zvolit pomalejší čerpání ve výši 7 600 Kč do 21 měsíců věku dítěte a poté 3 800 do 4 čtyř let věku dítěte.

V případě, že by paní Malá měla PPM nižší než 380 Kč, mohla by si vybrat pouze ze dvou variant a to z klasického čerpání (7 600 Kč) nebo pomalejšího čerpání (7 600 Kč a po té 3 800 Kč).

Pokud by paní Malé nevznikl před porodem nárok na PPM, mohla by si zvolit pouze jedinou variantu čerpání a to pomalejší čerpání.

2009 – 2010

*Paní Černé se v roce 2002 narodila postižená dcera. Lékařem byla posouzena 13. 6. 2004 jako dlouhodobě postižená, avšak jí nevznikl nárok na příspěvek na péči. Dceři je nyní 7 let. Vzhledem k nové úpravě má paní Černá nárok na čerpání rodičovského příspěvku v nižší výměře **3 000 Kč** od jejích 7 do 10 let.*

Kdyby se tato situace posuzovala podle dřívější úpravy, měla by paní Černá nárok na rodičovský příspěvek v základní výměře do 7 let věku její dcery.

2010 – 2013

Manželům Lukavským se v roce 2012 narodil syn. Denní vyměřovací základ, který byl paní Lukavské vypočtený pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství je 704 Kč.

Zkoumáme, zda paní Lukavské lze stanovit 70 % 30 – ti násobku denního vyměřovacího základu v částce, která nepřevyšuje 7 600 až do částky 11 500 měsíčně, zároveň výše zvoleného příspěvku nesmí přesáhnout 70 % 30 ti násobku denního vyměřovacího základu.

Výše dávky

$DVZ = 704,-$

70 % 30 násobku DVZ

$0,7 * (30 * 704) = 0,7 * 21\ 120 = 14\ 784,-$

Vidíme tedy, že paní Lukavská si může volit jakoukoliv výši rodičovského příspěvku. Jelikož chce paní Lukavská zůstat se synem doma přibližně tři roky, zvolila si rodičovský příspěvek ve výši **7 600 Kč** měsíčně. Paní Lukavská bude pobírat rodičovský příspěvek ve výši 7 600 Kč dva roky a tři měsíce, poslední čtvrtý měsíc jí bude vyplacen ve výši 7 200 Kč.

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 15 - Praktické příklady přídatku na dítě

Přídatky na děti byly nejdříve dávkou nemocenského pojištění a byly poskytovány plošně bez ohledu na příjem v rodině. Podmínkou pouze bylo to, že rodič musel být pracovníkem (zaměstnancem) a dítě muselo být nezaopatřené.

1988 – 1989

Pan Zelinka pracuje v roce 1989 jako dělník v kovovýrobě. S manželkou společně vychovávají dvě děti, dceru a syna oba navštěvují základní školu. Panu Zelinkovy vznikl nárok na přídatky na děti ze systému nemocenského pojištění, jelikož splnil podmínky nároku na dávku.

Výše dávky

650 Kčs

Panu Zelinkovy budou vyplaceny přídatky na děti ve výši **650 Kčs** za měsíc.

1992 - 1996

Manželé Sýkorovi společně v roce 1993 vychovávají tři děti. Nejmladšímu synovy je 5 let a navštěvuje mateřskou školu, staršímu synovy je 10 let, posudkem orgánu sociálního zabezpečení byl posouzen jako dlouhodobě těžce zdravotně postižený, a nejstarší dceři je 12 let a navštěvuje také základní školu. Pan Sýkora je zaměstnán jako řidič u firmy.

Rodině vznikl nárok na přídatky na děti po splnění podmínek.

Výše dávky

$340 + (380 + 500) + 450 = 1\ 670,-$

Manželům Sýkorovým budou vyplaceny přídatky na děti ve výši **1 670 Kčs**.

V roce 1993 došlo ke změně konstrukce výše dávky. Dávka byla odstupňována podle věku dítěte, což více zohledňovalo rostoucí potřeby dětí, související s rostoucím věkem.

Manželům Sýkorovým vznikl nárok na přídatky na děti i v roce 1994. Nyní je dětem 6, 11 a 13 let. 11 – ti letý syn je stále uznán jako dlouhodobě těžce nemocný.

Výše dávky

$380 + (450 + 600) + 450 = 1\ 880,-$

Manželům Sýkorovým budou v roce 1994 vyplaceny přídatky na děti ve výši **1 880 Kč**.

V roce 1994 došlo k navýšení částky zohledňující zdravotní stav dítěte, v tomto případě to bylo o 100 Kč.

1995 – 1996

V roce 1995 byl přijat zákon o státní sociální podpoře, jejíž součástí se stal i přídavek na dítě. Jelikož dávka byla stanovena jako nároková tj. závislá na příjmu rodiny, toto ustanovení začalo platit až o rok déle v roce 1996. V roce 1995 byly ještě přídavky na děti vypláceny podle zákona o nemocenském pojištění.

Pan Holý měl v rozhodném období roku 1996 čistý příjem tj. po odpočtu daně z příjmů a pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění) 65 000,- jeho manželka paní Holá měla roční čistý příjem 35 200,- . Manželé společně vychovávají ve společné domácnosti 2 děti. 6 – ti letého syna a 16 – ti letou dceru. Obě děti jsou nezaopatřené a dcera se soustavně připravuje na budoucí povolání na středním odborném učilišti potravinářském.

Jejich průměrný měsíční příjem tedy činí $65\,380 + 35\,200 = 100\,580 / 12 = 8\,382$,- Panu Holému vyplaceny přídavky na děti ve výši 10 112,- celkový příjem rodiny teda činí $100\,580 + 10\,112 = 110\,692 / 12 = 9\,224$,- Žádné jiné příjmy, které jsou započitatelné pro nárok na tuto dávku, manželé nemají.

Částka potřebná k zajištění výživy a ostatních základních životních potřeb rodiny je $1800 + 1800 + 1460 + 1900 = 6\,960$,- a částka k zajištění nezbytných nákladů na domácnost činí u čtyřčlenné rodiny 1 400,- celkem tedy životní minimum rodiny činí $6\,960 + 1400 = 8\,360$,-

Výpočet dávky

Zvýšená výměra: $\check{ZMR} * 1,10 = 8\,360 * 1,10 = 9\,196$,-

Vidíme tedy, že nevznikl nárok na přídavek na dítě ve zvýšené výměře, jelikož rozhodný příjem převyšuje částku 9 196 Kč.

Základní výměra: $\check{ZMR} * 1,80 = 8\,360 * 1,80 = 15\,048$,-

Zde již vznikl nárok na přídavek na dítě v základní výměře.

Výše dávky

Výše přídavku na děti v základní výměře je součin částky na osobní potřeby dítěte a koeficientu 0,28.

*Dcera – 1 900 * 0,28 = 532,-*

*Syn – 1 460 * 0,28 = 409,-*

Výše přídavků v tomto případě činí $608 + 468 = \mathbf{941 \text{ Kč}}$

1996 – 1998

Pan Holý měl v rozhodném období roku 1997 čistý příjem 68 000,- a jeho manželka paní Holá 38 200,-. Společně stále vychovávají dvě děti nyní 7 – letého syna a 17 – ti letou dceru. Panu Holému byly vyplaceny přídavky na děti ve výši 11 292,-. Příjem manželů je tedy činí $68 000 + 38 200 = 106 200 / 12 = 8 850,-$ a přídavky $11 292 / 12 = 941,-$ rozhodný příjem je tedy $8 850 + 941 = \mathbf{9 791,-}$

Částka potřebná k zajištění výživy a ostatních základních životních potřeb rodiny je $2020 + 2020 + 1640 + 2130 = \mathbf{7810,-}$ a částka k zajištění nezbytných nákladů na domácnost činí u čtyřčlenné rodiny $\mathbf{1650,-}$ celkem tedy životní minimum rodiny činí $7810 + 1650 = \mathbf{9460,-}$.

Výpočet dávky

Zvýšená výměra: $\text{ŽMR} * 1,80 = 9 460 * 1,80 = \mathbf{17 028,-}$

Zde vidíme, že nárok vznikl již ve zvýšené výměře.

Výše dávky

Výše přídavku na děti ve zvýšené výměře je součin částky na osobní potřeby dítěte a koeficientu 0,27.

*Dcera – 2 130 * 0,27 = 575,-*

*Syn – 1 640 * 0,27 = 443,-*

Výše přídavků v tomto případě činí $575 + 443 = \mathbf{1018 \text{ Kč}}$

Vidíme tedy, že změna v roce 1997 a to zrušení snížené výměry se rodiny Holých dotkla tím, že se vzhledem k jejich příjmu dostali do výměry zvýšené.

2006 -2007

Za deset let v rodině Holých dospěla jejich dcera, které je dnes 27 let proto již není nezaopatřeným dítětem, nežije s rodiči ve společné domácnosti a nemá tedy nárok na rodičovský příspěvek. Synovy je nyní 17 let a soustavně se připravuje na budoucí povolání na odborném učilišti elektrotechnickém. Pan Holý má čistý roční příjem v rozhodném období roku 2007 170 982,- a jeho manželka 150 495,-

Příjem manželů je tedy činí $170 982 + 150 495 = 277 182 / 12 = \mathbf{23 098,-}$

Částka životního minima rodiny je $2\ 880 + 2\ 600 + 2\ 250 = 7\ 730,-$

Výpočet dávky

Zvýšená výměra: $\check{ZMR} * 1,50 = 7\ 730 * 1,50 = 11\ 595,-$

Nárok ve zvýšené výměře nevznikl.

Základní výměra: $\check{ZMR} * 2,40 = 7\ 730 * 2,40 = 18\ 552,-$

Nárok v základní výměře také nevznikl.

Snížená: $\check{ZMR} * 4,00 = 7\ 730 * 4,00 = 30\ 920,-$

Vzhledem k příjmům rodiny vznikl nárok až ve snížené výměře.

Výše dávky

Výše přídatku na děti ve snížené výměře je součin částky životního minima dítěte a koeficientu 0,16.

$Syn - 2\ 250 * 0,16 = 360,-$

Výše přídatků v tomto případě činí **360 Kč**

Rodina Holých si podala žádost o přídatek na dítě i v roce 2008 v rozhodném období tohoto roku měl pan Holý příjem 172 500,- a paní Holá 151 200,- celkový příjem rodiny činí $172\ 500 + 151\ 200 = 323\ 700 / 12 = 26\ 975,-$

Částka životního minima rodiny pro tento rok činí $2\ 880 + 2\ 600 + 2\ 250 = 7\ 730,-$

Výpočet dávky

$\check{ZMR} * 2,40 = 7\ 730 * 2,40 = 18\ 552,-$

Změna zavedená v roce 2008 se rodiny Holých dotkla tím, že jim již nevznikl nárok na přídatek na dítě na jednoho nezaopatřeného syna.

Vzhledem ke sjednocení koeficientu u přídatku na dítě a to na 2,40 by tříčlenná rodina se 17 – náctiletým dítěte musela mít rozhodný měsíční příjem do částky 18 552,- viz. výpočet dávky.

Pokud by rodina měla stále takové příjmy, nárok jim již do konce nezaopatřenosti dítěte nevznikne.

Pevným stanoveným hraničního koeficientu pro stanovení nároku na přídatek na dítě došlo k výraznému omezení okruhu příjemců dávky, dosud měli nárok i rodiny s příjmem až do 4 násobku životního minima. Výše dávky se nyní již neodvívá od životního minima nezaopatřeného dítěte, ale je stanovena pevnými částkami podle věku dítěte.

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 16 - Praktické příklady zaopatřovacího příspěvku

Paní Soukupová byla v roce 1996 manželkou Františka Soukupa, který konal základní vojenskou službu v Armádě České republiky. Za tuto dobu neměl náhradu mzdy ani plat. Manželé Soukupovi společně měli 5 – ti letou dceru, kterou paní Soukupová vychovávala v jejich společném bytě.

Podmínka nároku na dávku je splněna.

Výše dávky

Paní Soukupová: $1\,800 * 0,67 = 1\,206,-$

Dcera Soukupová: $1\,320 * 0,67 = 884,-$

Celkem byl paní Soukupové a její dceři vyplácen zaopatřovací příspěvek ve výši **2 090 Kč**.

Tato dávka neprošla žádnou změnou a v roce 2006 byla zrušena. Její výše se zvyšovala pouze s rostoucími částkami životního minima.

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 17 - Praktické příklady příspěvku na dopravu

Pětičlenná rodina žije v roce 1996 ve vesnici Dlouhá. Rodina se skládá z otce pana Krátkého, který má čistý měsíční příjem 8 300,- a jeho manželka paní Krátká s čistým příjmem 7 800,- společně vychovávají tři děti. Nejmladší 8 – ti letou dceru, která dojíždí do základní školy vzdálené 4 km od místa bydliště, pak starší 16 – ti letou dceru a 18 – ti letého syna. Dcera dojíždí do místa střední školy vzdáleného 20 km a syn 25 km od místa jejich bydliště. Všichni dojíždí do školy denně.

Příjem rodiny: $8\,300 + 7\,800 = 16\,100,-$

Životní minimum rodiny: $1\,800 + 1\,800 + 1\,460 + 1\,900 + 1\,900 = 8\,860 + 1\,580 = 10\,440,-$

Podmínka nároku

$\text{ŽMR} * 2,00 \leq \text{Rozhodný příjem rodiny}$

$10\,440,- * 2,00 = 20\,880,- > 16\,100,-$

Vidíme, že nárok na dávku vznikl, jelikož příjem rodiny je nižší než dvojnásobek životního minima rodiny.

Výše dávky

8 – letá dcera: $165 * 0,3 = 50 \text{ Kč}$

16 – ti letá dcera: $549 * 0,5 = 275 \text{ Kč}$

18 – ti letý syn: $688 * 0,5 = 344 \text{ Kč}$ (č. 60/1996)

$50 + 275 + 344 = 669 \text{ Kč}$

Výše příspěvků na dopravu této rodině náleží ve výši 669 Kč.

Tato dávky se kromě zvyšování částky 40 násobku jednosměrného jízdného, jiné změny nedočkala. Ve školním roce 2003 / 2004 došlo k jejímu zrušení a byla nahrazena slevou na jízdném.

Pro ilustraci vývoje částek 40 násobku jednosměrného jízdného uvádím ještě další dva příklady.

Rodina Krátkých v roce 1999. Předpokládáme, že rodina splnila podmínky nároku na tento příspěvek, a to, že příjem rodiny nedosahuje 2 násobku životního minima rodiny. Věk a místo vzdálenosti škol zůstává stejné.

Výše dávky

8 – letá dcera: $209 * 0,3 = 63 \text{ Kč}$

16 – ti letá dcera: $699 * 0,5 = 350 \text{ Kč}$

18 – ti letý syn: $843 * 0,5 = 422 \text{ Kč}$ (č. 60/1999)

$63 + 350 + 422 = 835 \text{ Kč}$

Výše příspěvku na dopravu by této rodině v roce 1999 činila ve výši **835 Kč**.

Rodina Krátkých v roce 2003. Opět předpokládáme, že zde vzhledem k příjmům rodiny vznikl nárok. Věk a vzdálenost škol zůstává stejná.

Výše dávky

8 – letá dcera: $262 * 0,3 = 79 \text{ Kč}$

16 – ti letá dcera: $849 * 0,5 = 425 \text{ Kč}$

18 – ti letý syn: $997 * 0,5 = 499 \text{ Kč}$ (č. 262/2003)

$79 + 425 + 499 = 1\,003 \text{ Kč}$

Výše příspěvku na dopravu by této rodině v roce 1999 činila ve výši **1 003 Kč**.

Zde je vidět, že s rostoucím vývojem částek stanovených opatřeními ministerstva financí a později vyhláškou, samozřejmě rostl i příspěvek na dopravu.

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 18 - Praktické příklady sociálního příplatku

1995 - 1996

Rodina Potůčkova žije v roce 1996 ve společné domácnosti ve dvoupokojovém bytě, kde jsou hlášeni k trvalému pobytu. Rodinu tvoří otec Potůček, který má rozhodném období roku 1996 čistý měsíční příjem 4 800,- jeho žena několikrát v měsíci dochází na příležitostné brigády a její čistý příjem je 2 000,- společně vychovávají 14 – ti letého syna, na kterého pobírají příspěvek na dítě. V rozhodném období byl panu Potůčkovi vyplacen příspěvek na dítě v měsíční výši 554,- . Rozhodný příjem rodiny tedy činí $4\,800 + 2\,000 + 454 = 7\,254,-$

Životní minimum rodiny je $1\,800 + 1\,800 + 1\,730 = 5\,330 + 1\,400 = 6\,730,-$

Podmínka nároku

$\text{ŽMR} * 1,60 = > \text{Rozhodný příjem rodiny}$

$6\,730 * 1,60 = 10\,768,- > 7\,254,-$

Zde vidíme, že nárok na tuto dávku vznikl, jelikož součin životního minima rodiny a koeficientu 1,60 nepřevyšuje rozhodný příjem.

Výpočet dávky

	<i>Částka na osobní potřeby</i>
<i>Částka na osobní potřeby nezaopatřeného dítěte -</i>	$\frac{\textit{nezaopatřeného dítěte} * \textit{rozhodný příjem}}{\textit{Částka životního minima rodiny} * 1,60}$

$$1\,730 - \frac{1\,730 * 7\,254}{6\,730 * 1,60} = 1\,730 - \frac{12\,549\,420}{10\,168} = 1\,730 - 1\,234 = 496,-$$

Sociální příplatek je této rodině poskytován ve výši 496 Kč měsíčně.

1996 – 1998

V roce 1998 žije rodina Potůčkova stále ve stejném bytě. Pan Potůček má v rozhodném období tohoto roku čistý měsíční příjem 6 400,- paní Potůčková si našla nové zaměstnání na částečný úvazek a její čistý měsíční příjem je 6 230,- . Stále pobírají příspěvek na dítě ve

výši 607,- synovy je nyní 16 let a soustavně se připravuje na budoucí povolání na střední škole elektrotechnické. Měsíční příjem rodiny je $6\,400 + 6\,230 + 607 = 13\,237,-$

Životní minimum rodiny pro tento rok činí $2\,130 + 2\,130 + 2\,250 = 6\,870 + 2\,110 = 8\,620,-$

Podmínka nároku

$\text{ŽMR} * 1,60 > \text{Rozhodný příjem rodiny}$

$8\,620 * 1,60 = 13\,792,- > 13\,237,-$

Zde vidíme, že nárok na tuto dávku vznikl, jelikož součin životního minima rodiny a koeficientu 1,60 je menší než rozhodný příjem.

Výpočet dávky

Částka na osobní potřeby nezaopatřeného dítěte -

Částka na osobní potřeby

nezaopatřeného dítěte * rozhodný příjem

—————
Částka životního minima rodiny * 1,60

$$2\,250 - \frac{2\,250 * 13\,237}{8\,620 * 1,60} = 2\,250 - \frac{29\,783\,250}{13\,792} = 2\,250 - 2\,159 = 91,-$$

Sociální příplatek je této rodině v roce 1998 vyplácen ve výši **91 Kč**. Vidíme tedy, že mírná změna se rodiny nedotkla, ale snížila se jim výše sociálního příplatku, z důvodu zvýšení jejich příjmů.

2006 – 2007

Rodina Potůčkova si podala žádost o sociální příplatek i v roce 2007. Pan Potůček měl v rozhodném období tohoto roku čistý měsíční příjem 10 560,- jeho manželka paní Potůčková měla čistý měsíční příjem 8 120,-. Syn studuje vysokou školu elektrotechnickou, nyní je mu ještě let a proto je stále nezaopatřeným dítětem, pobírá přídavek na dítě ve výši 360,- jejich společný příjem je tedy $8\,120 + 8\,050 + 698 = 16\,868,-$

Životní minimum rodiny pro tento rok je $2\,880 + 2\,600 + 2\,250 = 7\,730,-$

Podmínka nároku

$\text{ŽMR} * 2,20 > \text{Rozhodný příjem rodiny}$

$7\,730 * 2,20 = 17\,006,- > 16\,868,-$

Zde vidíme, že nárok na tuto dávku vznikl, jelikož součin životního minima rodiny a koeficientu 2,20 je menší než rozhodný příjem.

Výpočet dávky

Částka na osobní potřeby nezaopatřeného dítěte -

Částka na osobní potřeby

*nezaopatřeného dítěte * rozhodný příjem*

*Částka životního minima rodiny * 1,60*

$$2\ 250 - \frac{2\ 250 * 16\ 868}{7\ 730 * 2,20} = 2\ 250 - \frac{37\ 953\ 000}{17\ 006} = 2\ 250 - 2\ 231 = 20,-$$

Sociální příplatek je této rodině v roce 1998 vyplácen ve výši **20 Kč**. Vidíme tedy, že se změna koeficientu, rodiny nedotkla, ale výrazně se jim snížila výše sociálního příplatku, z důvodu zvýšení jejich příjmů.

Pokud by výše koeficientu zůstala na stejné úrovni jako před rokem 2008 nárok by rodině Potůčkové již nevznikl ($7\ 730 * 1,6 = 12\ 368$). Vzhledem k příjmům rodiny a výše sociálního příplatku, lze předpokládat, že v příštím rozhodném období již nárok na sociální příplatek nevznikne. Nárok na sociální příplatek také zanikne dovršením 26 let jejich syna, jelikož již přestane být nezaopatřeným dítětem.

2010 – 2013

Od roku 2011 je sociální příplatek zrušen. Rodinám s nízkými příjmy je poskytována pomoc v rámci hmotné nouze.

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 19 - Praktické příklady pohřebného

*Panu Macourkovi zemřela 19. 6. 1989 babička, která měla trvalý pobyt na území České republiky. Pan Macourek vypravil své babičce pohřeb. Tímto dnem mu vznikl nárok na pohřebné ve výši **1 000 Kčs**.*

*Paní Červíčkové zemřela 1. 4. 1994 sestra, která měla trvalý pobyt na území České republiky. Paní Červíčková vypravila své sestře pohřeb. Tímto dnem jí vznikl nárok na pohřebné ve výši **3 000 Kč**.*

V roce 1994 došlo k navýšení částky pohřebného o dva tisíce. Dávky byla nejprve součástí zákona č. 54/1956 o nemocenském pojištění zaměstnanců. Později se stala součástí zákona o státní sociální podpoře, kde byla zpočátku stejně konstruována, po té se změnila její výše i podmínky poskytování.

*Paní Křečkové zemřel 1. 4. 1996 manžel, který měl trvalý pobyt na území České republiky. Paní Křečková vypravila manželovy pohřeb. Tímto dnem jí vznikl nárok pohřebné ve výši **3 000 Kč**.*

*Panu Jiránkovi zemřela 5. 6. 1998 sestra, která měla trvalý pobyt na území České republiky. Pan Jiránek vypravil sestře pohřeb. Tímto dnem mu vznikl nárok na pohřebné, které bylo zvýšeno na **5 000 Kč**.*

Paní Červené zemřel 2. 8. 2008 bratr, který byl svobodný a bezdětný, měl pobyt na území České republiky. Vzhledem ke změně v podmínkách poskytování paní Červené již nárok nevznikne, jelikož její bratr nebyl rodičem nezaopatřeného dítěte.

*Paní Fíkovy zemřel v 3. 2. 2011 13- ti letý syn, který měl trvalý pobyt na území České republiky. Pan Fík svému synovi pravil pohřeb. Nárok na pohřebné mu vznikl, jelikož byl otcem nezaopatřeného dítěte. Pohřebné bylo panu Fíkovy vyplaceno ve výši **5 000 Kč**.*

Po změně, ke které došlo v roce 2008, již měl nárok pouze osoba, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte. Do tohoto roku bylo možné čerpat pohřebné i při úmrtí manžela či jiného rodinného příslušníka, i když nebyl rodičem nezaopatřeného dítěte. Úprava provedená v roce 2008 platí dodnes.

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 20 – Dotazník

1. Jaké je Vaše pohlaví?
 - a) Žena
 - b) Muž

2. Jaký je Váš věk?
 - a) 15 – 21
 - b) 22 – 29
 - c) 30 – 38
 - d) 39 – 49
 - e) 50 a více

3. Co je to systém státní sociální podpory?
 - a) Je to systém, který mi poskytne dávky, pokud jsem v hmotné nouzi.
 - b) Je to systém, kterým se stát podílí na krytí nákladů a ostatních základních potřeb rodin a dětí.
 - c) Je to systém, který poskytuje dávky v nemoci, či úrazu.

4. Co je to systém nemocenského pojištění?
 - a) Je to systém, ze kterého jsou poskytovány důchody nemocným občanům.
 - b) Je to systém, ze kterého jsou poskytovány dávky jen, když onemocním.
 - c) Je to systém, ze kterého jsou poskytovány dávky, které souvisí například s těhotenstvím a mateřstvím, s úrazem či nemocí.

5. Jste poživitelem některé dávky ze systému státní sociální podpory nebo nemocenského pojištění? Pokud ano, napište prosím jaké a zda jste s její výší spokojený/á.
 - a) Ne
 - b) Ano

6. Otázka pouze pro matky na rodičovské dovolené: Myslíte si, že výše rodičovského příspěvku je dostačující? Prosím uveďte, pokud jste samoživitelka. Způsobuje Vám rodičovská dovolena nějaké finanční potíže?

7. Která dávky státní sociální podpory je podle Vás nejrozšířenější?
- a) Přídavek na dítě
 - b) Rodičovský příspěvek
 - c) Porodné
 - d) Peněžitá pomoc v mateřství
 - e) Ošetřovné
8. V roce 2011 se porodné stalo dávkou závislou na příjmu rodiny, proč si myslíte, že se tak stalo? Souhlasíte s tím, aby dávka byla poskytována jen někomu?
9. Jaký je Vás názor na poskytování dávek ze systému státní sociální podpory nebo nemocenského pojištění? Myslíte si, že jsou dostačující a skutečně adresně přispívají těm, co je potřebují?
10. Myslíte si, že přídavky na děti by měly být vázány na plnění povinné školní docházky? Pokud ani, napište proč.
- a) Ne, nemyslím si to.
 - b) Ano, myslím si to.
11. Myslíte si, že systém sociálního zabezpečení v České republice je dostačující a správně nastavený, nebo byste uvítali nějakou změnu, jakou?

Resumé

Bakalářská práce zkoumá vývoj sociálního zabezpečení od roku 1989, zaměřuje se na dávky poskytované rodinám ze systému státní sociální podpory a nemocenského pojištění. Práce je rozdělena do devíti kapitol. První tři kapitoly stručně popisují historii nemocenského a sociálního pojištění a jeho formování do nynější podoby sociálního systému. V dalších třech kapitolách jsou analyzovány dávky ze systému nemocenského pojištění. Šestá kapitola se zabývá dávkami, které poskytoval stát rodinám s dětmi před přijetím zákona o státní sociální podpoře a v osmé kapitole jsou již charakterizovány dávky státní sociální podpory a jejich vývoj. Součástí práce je dotazník, který zkoumá povědomí vybraného vzorku populace o systému sociálního zabezpečení v České republice a názory těchto respondentů na současný systém.

Summary

Bachelor thesis examines the development of social security since 1989, focusing on the benefits provided to the families of the state social support and health insurance. The work is divided into nine chapters. The first three chapters briefly describe the history of health and social insurance and its formation to the present form of the social system. In the next three chapters are analyzed benefits of the health insurance system. In sixth chapter are benefits that were provided before acceptance statute of State Social Support in the chapter eight are describe benefits of the State Social Support. Part of this work is questionnaire that examines the awareness of a sample of the population of the social security system in the Czech Republic and opinions of the respondents on the current system.